

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχολή Οικονομίας, Διοίκησης και Πληροφορικής

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

**Π.Μ.Σ. Οργάνωση και Διοίκηση Δημοσίων Υπηρεσιών, Δημοσίων
Οργανισμών και Επιχειρήσεων**

ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

Επιμέλεια: ΘΩΜΑΣ ΔΗΜΟΣ

Αριθμός Μητρώου: μαρμ12025

Επιβλέπων καθηγητής: Φωτόπουλος Γ.

ΤΡΙΠΟΛΗ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

1. Πρόλογος

Η περίοδος αυτών των τελευταίων τουλάχιστον 5 ετών συνιστά για την Ελλάδα μια εποχή ταχύτατης πτώσης και παρακμής σε πολλαπλά επίπεδα. Μιας πτώσης, η οποίας στην πραγματικότητα είχε ξεκινήσει από καιρό πριν και θα λέγαμε μάλιστα, όχι μόνο χρόνια πριν αλλά ίσως εν μέρει και δεκαετίες. Οι κύριες συνιστώσες αυτής της πτώσης μπορούν σαφώς να εντοπιστούν σε ένα βαθύτερο επίπεδο ηθικής και νοοτροπιών αφενός μεν (η βουλιμία του γρήγορου πλουτισμού, η σταδιακή δημιουργία μιας κοινωνίας κηφίων, η αποσύνθεση του πολιτικού συστήματος μέσα από μια διαδικασία διογκούμενης διαφθοράς και διαπλοκής, δίχως κανόνες και έλεγχο κ.λ.π.). Εντούτοις όμως θα λέγαμε ότι τα αποτελέσματά τους, με όλες τις μεταγενέστερες και μακροπρόθεσμες συνέπειες, όπως η αργή αλλά βέβαιη διάλυση της κοινωνικής συνοχής και κατά προέκταση του σύγχρονου ελληνικού κράτους ως οντότητας των τελευταίων 200 ετών περίπου, αρχίζουν πια στις μέρες μας να καθίστανται ορατά σε πρακτικό και από επίπεδο.

Αυτή η διαφαινόμενη αποσύνθεση του κυρίως ελλαδικού κόσμου, αναμφίβολα συνδέεται άρρηκτα με ένα από τα κύρια στοιχεία που δομούν τη σύγχρονη αυτή κρίση: την ανεργία. Η τελευταία συνιστά πια ένα πρόβλημα τέτοιας έκτασης και τέτοιων συνεπειών για το μέλλον και τις επερχόμενες γενιές ώστε η χρήση του όρου "τρομακτικό" να μην μπορεί να αποτυπώσει την παρούσα κατάσταση. Το θέμα βέβαια είναι πως η ανεργία δεν συνιστά ελληνικό φαινόμενο. Και ιστορικά και άλλες κοινωνίες πέρασαν μέσα από τη μέγγενη αυτού του φαινομένου, πληρώνοντας μάλιστα μακροπρόθεσμα πολύ ακριβό τίμημα, όπως η γερμανική κοινωνία της δεκαετίας του 30 που είδε την άνοδο του ναζιστικού εξτρεμισμού.

Μια ιδιαίτερα σημαντική διάσταση ωστόσο που μπορεί επίσης να ξεδιπλωθεί μέσα από το φαινόμενο της ανεργίας, είναι κι αυτή της εγκληματικότητας. Η τελευταία άλλωστε είναι φυσικό να προκύψει από τη στιγμή, που η ανεργία αμέσως περικόβει τις όποιες δυνατότητες κάλυψης των βασικών αναγκών διαβίωσης, εξαναγκάζοντας κάποιους εκ των ανέργων στο να καταφύγουν σε παραβατικές πράξεις, προκειμένου να επιβιώσουν. Η παρούσα εργασία εστιάζει στη σχέση μεταξύ αυτών των δύο παραμέτρων, ενώ ταυτόχρονα εξετάζει και στοιχεία, όπως οι έννοιες της εγκληματικότητας και της ανεργίας.

2. Περιεχόμενα

1. Πρόλογος.....σελ.	2
2. Περιεχόμενα.....σελ.	3
3. Κατάλογος Πινάκων και Διαγραμμάτων.....σελ.	4
4. Περίληψη - Abstract.....σελ.	5-7
5. Εισαγωγή.....σελ.	7-11
6. Η έννοια και οι μορφές της εγκληματικότητας.....σελ.	11-21
7. Η έννοια και τα αίτια της ανεργίας.....σελ.	21-32
8. Εγκληματικότητα και Ανεργία.....σελ.	32
8.1 Απώλεια της υιοθέτησης και προσκόλλησης στο πλαίσιο κοινωνικών αξιών - υποβάθμιση αξιών.....σελ.	32-42
8.2 Η δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων.....σελ.	42-46
8.3 Η σύνδεση της ανεργίας με την αναζήτηση ψεύτικων παραδείσων, όπως τα ναρκωτικά και το ποτό.....σελ.	46-49
8.4 Η σύνδεση της ανεργίας (παρατεταμένης) με την έλλειψη παρατεταμένων προσόντων.....σελ.	49-51
8.5 Η έλλειψη κινήτρων για δημιουργία και υγιή ενεργοποίηση.....σελ.	52
8.6 Η μείωση εισοδήματος και αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων στην καθημερινή ζωή.....σελ.	52-55
9. Αναφορές σε ποικίλα παραδείγματα χωρών ανά τον κόσμο, μέσα από ερευνητικές μελέτες.....σελ.	55
9.1 Η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου.....σελ.	55-63
9.2 Η περίπτωση των Η.Π.Α.....σελ.	63-70
9.3 Η περίπτωση της Γαλλίας.....σελ.	70-78
9.4 Η περίπτωση της Ισπανίας.....σελ.	79-81
9.5 Η περίπτωση της Νοτίου Αφρικής.....σελ.	81-85
9.6 Η ελληνική περίπτωση.....σελ.	85-94
10. Συμπεράσματα.....σελ.	94-103
11. Βιβλιογραφία.....σελ.	103-106

3. Κατάλογος Πινάκων και Διαγραμμάτων

α) Πίνακες

Πίνακας 1: Αριθμός παραβατικών ατόμων ανά 100.000 άτομα σε κάθε είδος εγκληματικής συμπεριφοράς και τα ποσοστά ανεργίας για νέους και ενηλίκους, από το 1989 έως το 1996 (στην Αγγλία και Ουαλία).

Πίνακας 2: Εγκληματικότητα και Ανεργία Νέων: Σύνδεση του ποσοστού ανεργίας στους νέους με τις διάφορες μορφές εγκληματικότητας (αριθμοί ανά 100.000 κατοίκους και ποσοστά άνεργων νέων που επιτέλεσαν συγκεκριμένα εγκλήματα κατά την εν λόγω περίοδο) (Αγγλία και Ουαλία).

Πίνακας 3: Εγκληματικότητα και Ανεργία Ενηλίκων: Σύνδεση του ποσοστού ανεργίας στους ενήλικες με τις διάφορες μορφές εγκληματικότητας (αριθμοί ανά 100.000 κατοίκους και ποσοστά άνεργων νέων που επιτέλεσαν συγκεκριμένα εγκλήματα κατά την εν λόγω περίοδο) (Αγγλία και Ουαλία).

Πίνακας 4: Ποσοστά ανεργίας για λευκούς και μαύρους Αμερικάνους κατά την περίοδο 1954-2013.

Πίνακας 5: Η εξέλιξη διαφόρων ειδών εγκλημάτων και παραβατικών πράξεων στη Γαλλία κατά το διάστημα (1990-2000).

Πίνακας 6: Τα ποσοστά ανεργίας συνολικά και σε άρρενες και γυναίκες για το έτος 2010 ανά γεωγραφική περιφέρεια στην Ελλάδα.

Πίνακας 7: Ποσοστό ανεργίας κατά Αποκεντρωμένη Διοίκηση.

Πίνακας 8: Ποσοστά και αριθμοί εγκληματικότητας και πρόληψης στην Ελλάδα για την περίοδο 1991-1998.

β) Διαγράμματα

Σχεδιάγραμμα 1: Το ποσοστό ατόμων από 18 ετών και άνω ανάλογα με τη θέση τους στην αγορά εργασίας ως προς τη συχνότητα χρήσης παράνομων ουσιών για την περίοδο 2005 - 2011 (Η.Π.Α.).

Διάγραμμα 2: Ποσοστό φτωχών επί του συνόλου των ανέργων για τα έτη 2008-2010.

Διάγραμμα 3: Τα ποσοστά ανεργίας στις Η.Π.Α. από τα το 1910 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1960.

Διάγραμμα 4: Διακύμανση ποσοστών εγκλημάτων κατά ιδιοκτησίας για την περίοδο 1990-2000.

Διάγραμμα 5: Διακύμανση ποσοστών βίαιων εγκλημάτων για την περίοδο 1990-2000.

Διάγραμμα 6: Διακύμανση ποσοστών άλλων κατηγοριών εγκλημάτων.

Διάγραμμα 7: Ποσοστά καταδικασθέντων για διάφορα αδικήματα ανά ηλικιακή κατηγορία.

Διάγραμμα 8: Η διακύμανση των ποσοστών ανεργίας, ανά ηλικιακή κατηγορία για το διάστημα 1990-2002.

Διάγραμμα 9: Διακύμανση της ανεργίας και της εγκληματικότητας στην Ισπανία κατά την περίοδο 2000-2006.

Διάγραμμα 10: Δείκτης ανθρωποκτονιών κατά τα έτη από 1991 έως 2011 από στατιστικά στοιχεία ΕΛ.ΑΣ.

Διάγραμμα 11: Δείκτης κλοπών-διαρρήξεων κατά τα έτη από 1991 έως 2011 από στατιστικά στοιχεία ΕΛ.ΑΣ.

Διάγραμμα 12: Δείκτης ληστειών κατά τα έτη από 1991 έως 2011 από στατιστικά στοιχεία ΕΛ.ΑΣ.

4. Περίληψη

Η συγκεκριμένη εργασία εστιάζει στην προσπάθεια να "ανιχνευθούν" οι όποιες τυχόν διασυνδέσεις μεταξύ της ανεργίας και της εγκληματικότητας. Η τελευταία αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο, το οποίο οριζόταν συχνά με διαφορετικούς τρόπους ανά περίοδο της ανθρώπινης ιστορίας. Σε κάθε φάση της πορείας όμως του ανθρώπου πάνω στη γη, θα μπορούσε να λεχθεί γενικότερα, ότι η εγκληματικότητα ως φαινόμενο, είναι συνδεδεμένη με πράξεις τέτοιες, οι οποίες θεωρούνται πως είναι βλαπτικές για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, τη δομή και συνοχή του.

Την ίδια στιγμή, η ανεργία, συνιστά ένα φαινόμενο που περισσότερο θα λέγαμε αφορά τις κοινωνίες της βιομηχανικής και μεταβιομηχανικής εποχής. Η

επιρροή της εδώ και αιώνες, αφότου ο κόσμος πέρασε από την παραδοσιακά αγροτική οικονομία, σε μια νέα φάση οικονομικής οργάνωσης, χάρη στη Βιομηχανική Επανάσταση, είναι αρκετά προφανής. Η ανεργία "σημαδεύει" ανεξίτηλα τις διάφορες κοινωνίες, επιβάλλοντας συχνά συγκεκριμένους τρόπους; σκέψης, ψυχολογίας, συμπεριφορών κ.λ.π. Αυτό βέβαια μπορεί να εξαρτάται και από τη διάρκεια που αυτή έχει ενώ παράλληλα μακροπρόθεσμα μπορεί να καθορίσει την πορεία ολόκληρων χωρών και κοινωνιών.

Ένα από τα στοιχεία εκείνα που παραδοσιακά, εδώ και αρκετό καιρό έχουν θεωρηθεί πως σχετίζονται με την ανεργία, περισσότερο ή λιγότερο, είναι η εγκληματικότητα. Μια τέτοια σύνδεση βέβαια δεν μπορεί να θεωρηθεί πάντα απόλυτη και αυτονόητη. Εντούτοις όμως - και λαμβάνοντας υπόψη την περίπτωση σημερινών κοινωνιών, όπως η ελληνική, που ταλανίζονται από το φαινόμενο της ανεργίας - αποκτά ενδιαφέρον το να εισχωρήσει κάποιος σε αυτό το ζήτημα, μέσα από την μελέτη των περιπτώσεων διαφόρων χωρών και κοινωνιών. Περιπτώσεων με τις οποίες είναι δυνατόν να βρεθούν τουλάχιστον ορισμένα κομμάτια του πάζλ που συνθέτει το πλαίσιο μιας τέτοιας σύνδεσης.

Γι' αυτό το λόγο άλλωστε, στην παρούσα εργασία, προβαίνουμε στη διερεύνηση ορισμένων περιπτώσεων μεγάλων χωρών όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Η.Π.Α., η Γαλλία, αλλά και άλλων όπως η Ισπανία και η Νότιος Αφρική. Φυσικά εδώ επισημαίνεται και η ελληνική περίπτωση, μέσα από τη μελέτη της οποίας αναμφίβολα μπορούν να εξαχθούν σημαντικά συμπεράσματα.

Abstract

The current paper focuses on the effort to "detect" the any given connections between unemployment and crime. The latter consists a through the years phenomenon, which was usually defined by different ways during each period of the human history. But on any phase of the course of humans on earth, it could be said generally, that crime, as a phenomenon, is connected to such actions, which are considered as harmful for the broader society, its structure and unity.

At the same time, unemployment consists a phenomenon which we could mostly argue that has to do with the societies of the industrial and post - industrial era. Its effect for centuries now, since the world passed from the

traditionally agricultural economy to a new phase of economical organization, thanks to the Industrial Revolution is quite evident. Unemployment "marks" unfadingly various societies, usually imposing certain ways of thinking, psychology, attitudes etc. This of course may be dependent also on the endurance which this has, while in parallel in long terms it may define the course of whole societies and countries.

One of those elements that traditionally, since a long time now, have been considered as being related to unemployment, more or less, is crime. Of course such a connection cannot always be considered as absolute and self - evident. Nevertheless - and taking under consideration the case of present societies like the Greek one, which are tormented by the unemployment phenomenon - it is getting interesting for someone to enter into this matter, through the study of the cases of various countries and societies. Cases by which there is at least an ability for some pieces of the puzzle, that consists the frame of such a connection, to be found.

For this reason anyway, in the current paper, we move forward to the searching of some cases of great countries like the United Kingdom, the U.S.A., France but also and of others like Spain and South Africa. Of course it is also commented and the Greek case, through the study of which undoubtedly important results may be dug out.

5. Εισαγωγή

Από τη μια μεριά αναμφίβολα το κοινωνικό φαινόμενο που ονομάζουμε εγκληματικότητα αποτελεί σε διαχρονικό επίπεδο μια σημαντική και σχεδόν δεδομένη συνιστώσα στο πλαίσιο της ιστορίας του ανθρωπίνου γένους. Είναι μπορούμε να πούμε δε, μια έννοια που συχνά φαίνεται να συγγέεται αμετάκλητα και αναπόδραστα με ένα ολόκληρο πλαίσιο ιδεών, κοσμοθεωριών και αντιλήψεων σε πολλαπλά επίπεδα του γίνεσθαι του ανθρώπινου πολιτισμού. Αυτό το στοιχείο καταδεικνύει πως ενίοτε, ως προς την οριοθέτηση του τί μπορεί να θεωρηθεί, εντός μιας κοινωνίας, ως έγκλημα, υπεισέρχεται δυναμικά ο παράγοντας της υποκειμενικότητας.

Επί παραδείγματι, σε μια κοινωνία του Μεσαίωνα στον ευρωπαϊκό κόσμο, έγκλημα μπορεί να θεωρηθεί η ενασχόληση με αστρονομικές παρατηρήσεις, οι οποίες φαίνεται να καταρρίπτουν την πίστη και το δόγμα του Χριστιανισμού.

Στην κοινωνία μιας πρωτόγονης φυλής από την άλλη, ως έγκλημα για παράδειγμα μπορεί να νοηθεί η επίδειξη ασέβειας προς πρεσβύτερα μέλη του συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου. Στη σύγχρονη εποχή αντίστοιχα και σε κοινωνίες, όπως αυτές του δυτικού κόσμου, έγκλημα μπορεί να θεωρηθεί για παράδειγμα η κακοποίηση μιας γυναίκας, αν λάβουμε υπόψη ότι, τουλάχιστον στη θεωρία, η χειραφέτηση και τα δικαιώματα των τελευταίων στη Δύση εδώ και δεκαετίες θεωρούνται δεδομένα.

Την ίδια στιγμή ωστόσο, θα μπορούσαμε να πούμε πως υφίστανται ορισμένες κοινά αποδεκτές λίγο ως πολύ σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις περιόδους της πορείας των ανθρώπων επί γης, οριοθετήσεις και "κόκκινες γραμμές", αναφορικά με το πώς μπορεί να οριστεί μια πράξη ως εγκληματική. Υπό το πρίσμα τέτοιων οριοθετήσεων, τα βασικά κριτήρια είναι συνυφασμένα με στοιχεία, όπως η προστασία της ανθρώπινης ζωής, η προστασία και ο σεβασμός των περιουσιακών στοιχείων του καθενός, η αποφυγή επίσης πράξεων, οι οποίες μπορεί να λειτουργήσουν γενικότερα σε βάρος της σωματικής ακεραιότητας του συνανθρώπου και εις βάρος των δυνατοτήτων του για επιβίωση τόσο του ίδιου όσο και των οικείων του.

Εδώ επί παραδείγματι, θα δούμε πως σε όλους τους πολιτισμούς σχεδόν, ο αναίτιος ξυλοδαρμός ή η αναίτια αφαίρεση μιας ανθρώπινης ζωής, αμέσως εντάσσεται στην κατηγορία του εγκλήματος. Το ίδιο συμβαίνει παράλληλα και με την κλοπή. Έχουμε εδώ δηλαδή κάποιες βασικές απαγορεύσεις, οι οποίες αποβλέπουν σε μια στοιχειώδη τουλάχιστον επιδίωξη και εξασφάλιση αυτού που αποκαλείται συνοχή του κοινωνικού συνόλου. Η τελευταία άλλωστε συνιστά κύριο προαπαιτούμενο για την επιβίωση των κοινωνιών και κατά προέκταση την επιβίωση του κάθε ατόμου ξεχωριστά.

Πέραν των παραπάνω όμως, εδώ μια βασική παράμετρος, η οποία ανέκαθεν είχε απασχολήσει στοχαστές, φιλοσόφους, κοινωνιολόγους, ανθρώπους από το χώρο της ψυχολογίας κ.λ.π., είναι η ανίχνευση των λόγων στους οποίους μπορεί να οδηγηθεί κάποιος σε παραβατική συμπεριφορά. Οι εξηγήσεις διαχρονικά περιστράφηκαν γύρω από ποικίλα πεδία, όπως αυτά της ψυχολογίας, της προσκόλλησης σε πρότυπα και επιταγές του εθιμικού δικαίου μιας κοινωνίας (όπως οι φόννοι τιμής και οι βεντέτες για παράδειγμα), αλλά και σε πεδία, τα οποία αφορούν το ζήτημα της υλικής επιβίωσης.

Αυτό για παράδειγμα σημαίνει πως αν κάποιος δεν έχει τη δυνατότητα να εξασφαλίσει τα προς το ζην για τον ίδιο ή τους οικείους του, τότε μπορεί να καταφύγει σε ενέργειες όπως η κλοπή και η απόσπαση υλικών αγαθών, που μπορεί να ανήκουν σε άλλον ακόμα και με τη βία. Φυσικά κάτι τέτοιο με τη σειρά του συνήθως έχει ως προαπαιτούμενο την ύπαρξη άλλων κοινωνικών φαινομένων και παραγόντων, όπως είναι για παράδειγμα η απουσία ευκαιριών στο χώρο της εργασίας και της απασχόλησης. Η ανεργία δε, είναι άρρηκτα συνυφασμένη με αυτήν την τελευταία επισήμανση.

Η ανεργία είναι η κατάσταση εκείνη κατά την οποία ένα άτομο, ενώ έχει την ικανότητα και τη διάθεση παράλληλα να εργαστεί και να ενταχθεί στην αγορά εργασίας, δεν το κατορθώνει, δεδομένου ότι δεν μπορεί να βρει εργασία. Το εργατικό δυναμικό εν προκειμένω αποτελείται από όλους εκείνους, οι οποίοι έχουν εργασία, με άλλα λόγια είναι απασχολούμενοι και όλους εκείνους οι οποίοι δεν έχουν εργασία, δηλαδή είναι άνεργοι, αλλά την ίδια στιγμή είναι διαθέσιμοι να εργαστούν. Επιπρόσθετα, το μη εργατικό δυναμικό συνιστά εκείνο το τμήμα του πληθυσμού μιας κοινωνίας, το οποίο ή δεν ψάχνει εργασία ή ασχολείται με τα οικιακά ή ασθενεί σοβαρά και σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην έχει ούτως ή άλλως τη δυνατότητα εργασίας. Εδώ επίσης συγκαταλέγονται και οι συνταξιούχοι. Το ποσοστό ανεργίας αντίστοιχα, το οποίο μπορεί να υφίσταται σε μια κοινωνία προκύπτει από τη διαδικασία κατά την οποία ο αριθμός ανέργων διαιρείται με τον αντίστοιχο αριθμό όσων ανήκουν γενικότερα στο εργατικό δυναμικό.

Η παρούσα εργασία εν προκειμένω επιχειρεί να ανιχνεύσει τη σύνδεση του φαινομένου της ανεργίας με το φαινόμενο κοινωνικής παθογένειας που συνιστά η εγκληματικότητα. Άλλωστε ιδιαίτερα σε κοινωνίες όπως οι σύγχρονες, η ανεργία είναι γεγονός ότι αποτελεί μια βασική συνιστώσα, στην οποία θα πρέπει να αναζητήσουμε ένα από τα βασικά αίτια της εγκληματικότητας. Η ανεργία θα μπορούσαμε να πούμε πως ιδιαίτερα στις σύγχρονες βιομηχανικές και μεταβιομηχανικές κοινωνίες (κοινωνίες της νεωτερικής και μετανεωτερικής εποχής) αποτέλεσε ίσως ένα από τα βασικότερα εργαστήριο εκκόλαψης της εγκληματικότητας.

Σε ένα πρώτο κεφάλαιο καταρχήν, ο γράφων προχωρά σε μια συνοπτική παρουσίαση αναφορικά με το πώς ορίζεται η εγκληματικότητα διαχρονικά στους διάφορους πολιτισμούς και τις ανθρώπινες κοινωνίες έως τις μέρες μας.

Δίνεται έμφαση στη σύγχρονη εποχή. Σε μια δεύτερη ενότητα αντίστοιχα, έχουμε μια συνοπτική παρουσίαση αναφορικά με το πώς ορίζεται η ανεργία. Αναφορά στα κύρια αίτια της διαχρονικά, με έμφαση στη σύγχρονη εποχή (20ος και 21ος αιώνας). Σύντομη αναφορά παράλληλα σε δείκτες στατιστικής σχετικά με τα ποσοστά ανεργίας σε διάφορες χώρες του κόσμου σήμερα (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας).

Στο επόμενο κεφάλαιο, γίνεται σύνδεση στα φαινόμενα της ανεργίας και της εγκληματικότητας. Εδώ συγκεκριμένα, έχουμε αναφορές στους τρόπους με τους οποίους το φαινόμενο της ανεργίας, μπορεί να τροφοδοτήσει φαινόμενα εγκληματικότητας και κοινωνικής παθογένειας: α) η απώλεια της υιοθέτησης και προσκόλλησης στο πλαίσιο κοινωνικών αξιών - υποβάθμιση αξιών, όπως η οικογένεια, η κοινωνική αλληλεγγύη κ.λ.π., β) δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων, γ) αναζήτηση "ψεύτικων παραδείσων", όπως τα ναρκωτικά, μέσω των οποίων τροφοδοτείται έτι περισσότερο το φαινόμενο, δ) απώλεια επαγγελματικών προσόντων, ε) έλλειψη κινήτρων για δημιουργία και υγιή ενεργοποίηση, στ) μείωση εισοδήματος και αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων στην καθημερινή ζωή.

Κατόπιν, στο επόμενο κεφάλαιο, έχουμε την αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα, από μια σειρά χωρών, όπως η Μ. Βρετανία, η Γαλλία, οι Η.Π.Α., η Ισπανία και η Νότιος Αφρική ως προς τη σύνδεση εγκληματικότητας-ανεργίας ενώ σε ένα άλλο κεφάλαιο αναφερόμαστε ειδικά στην ελληνική περίπτωση. Εδώ λαμβάνει χώρα αφενός μεν η εξέταση της σύνδεσης ανεργίας - εγκληματικότητας σε διαχρονικό επίπεδο στην Ελλάδα. Αφετέρου δε, (και προτιθέμεθα εδώ να ρίξουμε το κύριο βάρος) γίνεται μια μελέτη όσον αφορά τη σημερινή κατάσταση, υπό το βάρος μάλιστα των συνεπειών, που υφίσταται εδώ και μερικά χρόνια η ελληνική κοινωνία (από το 2009) με την εφαρμογή των μνημονιακών πολιτικών και τη συνεπακόλουθη αύξηση της ανεργίας (27,5% το Μάρτιο του 2013). Μεταξύ αυτών των συνεπειών αναμφίβολα η εγκληματικότητα κατέχει σημαντική θέση. Εδώ γίνεται προσπάθεια να υπάρξει αναφορά σε συγκεκριμένα στατιστικά στοιχεία, αριθμούς και μελέτες όσον αφορά την κοινωνική θέση και την οικονομική κατάσταση ατόμων που έχουν παραβατική συμπεριφορά.

Επισημαίνουμε ότι η μέθοδος άντλησης στοιχείων και πληροφοριών για τη συγγραφή της παρούσης εργασίας βασίζεται στην βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Εδώ με άλλα λόγια, προβαίνουμε στη μελέτη και επισήμανση πληροφοριών μέσα από ένα σύνολο συγκεκριμένης βιβλιογραφίας. Η παράθεση αυτών των στοιχείων φυσικά, καθίσταται προσπάθεια να λάβει χώρα μέσα από μια όσο το δυνατόν πιο κριτική επεξεργασία τους. Ενδεικτικά ορισμένα από τα βιβλία, άρθρα κ.λ.π., που κρίθηκε σκόπιμο να χρησιμοποιηθούν εδώ είναι τα εξής: α) *The jobless future: sci-tech and the dogma of work*, Stanley Aronowitz and William DiFazio, London: University of Minnesota Press, 1997, β) *The Theory of Unemployment*, by A.C. Pigou, London: Macmillan Press, 1933, γ) Ευρώ: η γιγάντωση της ανεργίας, Κωνσταντίνος Κόλμερ, Αθήνα: Κάκτος, 2000, δ) *Ο εγκληματίας άνθρωπος*, Cesare Lombroso, μτφ. Έλλη Αλεξίου - Πρωταίου, Αθήνα: Ψίχαλος, ε) "Alcohol and Other Drugs" In *Crime*, edited by James Q. Wilson and Joan Petersilia, pp. 295–326. San Francisco: ICS Press, 1995, στ) Raphael, St., & Winter-Ebmer, R., Identifying the effect of crime in unemployment, In the *Journal of Law and Economics*, Chicago: Chicago University Press, ζ) Grogger, Jeffrey. "The Effect of Arrests on the Employment and Earnings of Young Men", *Quarterly Journal of Economics* 110 (1995): 51–71.

6. Η έννοια και οι μορφές της εγκληματικότητας

Εγκληματικότητα είναι η προς το έγκλημα τάση. Επίσης είναι το σύνολο των αξιόποινων πράξεων που αποδοκιμάζονται ειδικότερα από τους ποινικούς νόμους. Η εγκληματικότητα προσδιορίζεται κατά τον τόπο (περιοχή, χώρα) χρόνο, μέγεθος, δομή (είδος- βαρύτητα) και εξέλιξη (αύξηση, μείωση). Η εγκληματικότητα που προκύπτει από τις στατιστικές έρευνες αποτελούν την λεγόμενη φανερή εγκληματικότητα σε αντίθεση με την αφανή ή σκοτεινή που σαφώς υπάρχει αλλά δεν καταγράφεται για διάφορους λόγους όπως π.χ. περιπτώσεις που δεν καταγγέλλονται. Από ιατρική άποψη συνιστά εκδήλωση οργανική, κληρονομικού ή επικτιτικού εκφυλισμού. Στο βαθμό που ο κληρονομικός εκφυλισμός δεν μπορεί να αποτραπεί, στον ίδιο βαθμό και η εγκληματικότητα εξαιτίας του, δεν μπορεί να εξαλειφτεί. Το ίδιο βέβαια συμβαίνει και για τις συνέπειες του επικτιτικού εκφυλισμού. Από κοινωνική σκοπιά αντιμετωπίζεται ως ένα αντικοινωνικό φαινόμενο που οφείλεται κυρίως σε κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες. Από τις κυριότερες αιτίες αύξησης της είναι ο αλκοολισμός και η χρήση ναρκωτικών.

Ο E. Martin από τη μεριά του σημειώνει χαρακτηριστικά ότι: " Ο όρος έγκλημα στις μέρες μας κανονικά δεν έχει μια απλή, συγκεκριμένη και διεθνώς αποδεκτή έννοια, αλλά εντούτοις μια σημασία, που εν πολλοίς μπορεί να θεωρηθεί αποδεκτή είναι το ότι το έγκλημα που επίσης καλείται και αδίκημα, είναι πράξη βλαβερή, όχι μόνο ενάντια σε ένα άτομο, αλλά και ενάντια στο κοινωνικό σύνολο και κατά προέκταση το κράτος. Και τέτοιες πράξεις, είναι απαγορευμένες και κολάσιμες, με βάση το νόμο".¹

Η λέξη «εγκληματικότητα» γεννά φόβο σε μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού και οδηγεί συχνά τα μέλη της κοινωνίας να υποστηρίζουν προγράμματα αυστηρότερης εφαρμογής του τυπικού κοινωνικού ελέγχου και κυρίως αυστηρότερης καταστολής για το σύνολο των πράξεων που οριοθετούνται ως εγκλήματα. Για ένα νομικό το έγκλημα είναι η παράβαση ενός κανόνα του Ποινικού Δικαίου. Για έναν κοινωνιολόγο όμως αυτός ο ορισμός δεν είναι αρκετός.

Το έγκλημα είναι για τον κοινωνιολόγο μια κοινωνική κατασκευή-αντιπροσωπεύει μια συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από ένα κοινωνικό σύνολο ως αντικοινωνική, αντίθετη προς την επικρατούσα ηθική, και συνεπάγεται την επιβολή κυρώσεων (του τυπικού κοινωνικού ελέγχου). Και συνιστά το έγκλημα κοινωνική κατασκευή στο βαθμό που ο ορισμός μιας συμπεριφοράς ως αντικοινωνικής ποικίλλει ανάλογα με την κοινωνία και την ιστορική περίοδο στην οποία αναφερόμαστε.

Οι όροι «αποκλίνουσα συμπεριφορά», «εγκληματικότητα» και «παραβατικότητα» χρησιμοποιούνται συχνά ως συνώνυμοι. Στην εγκληματολογία όμως υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των τριών αυτών όρων. Η αποκλίνουσα συμπεριφορά αποτελεί τον όρο-«ομπρέλα» που περιλαμβάνει την «εγκληματικότητα» και την «παραβατικότητα». Ωστόσο, στο πλαίσιο μιας πολιτικής πρόληψης του εγκλήματος, έχει προταθεί η αντικατάσταση του όρου «εγκληματικότητα» με τον όρο «παραβατικότητα» κυρίως για τις πράξεις που δεν αξιολογούνται ως ιδιαίτερα σοβαρές για το σύνολο της κοινωνίας (π.χ. παραβάσεις Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, μικροκλοπές, γκράφιτι σε δημόσια και ιδιωτικά κτίρια χωρίς άδεια), αλλά και

¹ Martin, E., *Oxford Dictionary of Law*, 7th edition, Oxford University Press, Oxford, 2003, σελ. 172

για την προστασία ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, όπως είναι οι ανήλικοι παραβάτες (οι οποίοι χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και αντιμετώπισης).

Με την επικράτηση του όρου «ανήλικος παραβάτης» αφενός αποφεύγεται ο στιγματισμός ενός νέου ως εγκληματία - αφού ένας νέος δεν προβαίνει συνήθως σε πράξεις ιδιαίτερα κατακριτέες, όπως είναι ο φόνος, η ένοπλη ληστεία ή οι βαριές σωματικές βλάβες- και αφετέρου ανοίγει διάπλατα ο δρόμος για να υποστηριχθούν πολιτικές πρόληψης και όχι αυστηρής καταστολής για άτομα τα οποία βρίσκονται ακόμη σε φάση διαμόρφωσης του χαρακτήρα και της συμπεριφοράς τους.

Το ερώτημα όμως που προκύπτει είναι πώς παράγεται αυτός ο αρνητικός χαρακτηρισμός μιας συμπεριφοράς ως αντικοινωνικής και εγκληματικής. Σύμφωνα με τη σχολή του φυσικού δικαίου, υπάρχουν μερικοί νόμοι «αιώνιου» και «άγραφοι», οι οποίοι ίσχυαν ανέκαθεν, δηλαδή πριν τους καθιερώσει κάποιος νομοθέτης. Πρόκειται για νόμους που καταδικάζουν συμπεριφορές οι οποίες προκαλούν αρνητικές κρίσεις και καταδικάζονται από όλες τις κοινωνίες σε όλη την ιστορία του ανθρώπινου γένους (όπως για παράδειγμα η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής).

Όπως τονίζει η Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου (1984), για να μιλήσουμε για έγκλημα, πρέπει μια πράξη να προκαλεί στην ομάδα (την κοινωνική) ισχυρές συγκινησιακές αναταραχές, ικανές να καθορίσουν την κοινωνική αντίδραση, τέτοιες συγκινησιακές αντιδράσεις που θα διεγείρουν στα μέλη της κοινωνικής ομάδας την επιθυμία να τιμωρηθούν οι δράστες. Συνοπτικά, την ποινική αντίδραση γεννά όχι η ταυτότητα των αντικειμενικών πράξεων (αυτές ποικίλλουν από κοινωνία σε κοινωνία), αλλά η "ταυτότητα των αισθημάτων και των συγκινήσεων" που αυτές προκαλούν. Το σημείο από το οποίο η κοινωνική αντίδραση γίνεται τόσο έντονη, ώστε να επιζητεί την τιμωρία του παραβάτη των κοινωνικών κανόνων, αποτελεί το εγκληματικό όριο.²

Από την άλλη μεριά, δεν εξηγείται το πώς, κατά την εξέλιξη μιας κοινωνίας, η έννοια του εγκλήματος μεταβάλλεται και εξελίσσεται μαζί της. Δεν εξηγείται δηλαδή με ποιον τρόπο κάποιες συμπεριφορές μπορεί να ορίζονται ως έγκλημα μια δεδομένη ιστορική περίοδο και μετά από ένα χρονικό διάστημα να αποποινικοποιούνται και να μην αποτελούν εγκληματικές

² Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, Α., *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1984, σελ. 19

πράξεις. Τέτοια παραδείγματα έχουμε τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα, όπως συμβαίνει με την αποποινικοποίηση της μοιχείας (με την αλλαγή του Οικογενειακού Δικαίου το 1983), αλλά και πολύ πρόσφατα με την ποινικοποίηση της αντιγραφής προγραμμάτων λογισμικού για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Η εγκληματικότητα ως κοινωνικό φαινόμενο υφίσταται τους περιορισμούς στο χώρο και στο χρόνο, στην κοινωνία της οποίας είναι παράγωγο.

Σε μια διαφορετική κοινωνία από τη σύγχρονη ελληνική το έγκλημα δεν περιλαμβάνει τις ίδιες συμπεριφορές (για παράδειγμα, το έγκλημα στην Αρχαία Ελλάδα δεν είναι το ίδιο με το έγκλημα στην Ελλάδα του 1821 και στην Ελλάδα του σήμερα). Άρα, όταν μιλάμε για εγκληματικότητα, είναι αναγκαίο να οριοθετούμε το χώρο και την ιστορική περίοδο ή την ειδική περίπτωση (π.χ. πόλεμος) στην οποία αναφερόμαστε. Με αυτή τη βασική προϋπόθεση μπορούμε να εξετάζουμε κάθε φορά ποια είναι η συμπεριφορά που οριοθετείται σε μια κοινωνία ως εγκληματική.

Για παράδειγμα, στις ομάδες των πρωτογόνων, η συμπεριφορά που καταδικάζεται αυστηρότερα είναι εκείνη που θεωρείται ότι προσβάλλει τις υπερφυσικές δυνάμεις. Ακόμη και πράξεις σχετικά ασήμαντες, όπως η παράβαση των κυνηγετικών κανόνων, σχετίζονται με υπερφυσικές δοξασίες ή με θρησκευτικές αντιλήψεις και ερμηνεύονται ως ιεροσυλίες. Στους νεότερους χρόνους, η Ιερά Εξέταση και οι δίκες μαγείας δίνουν ακόμη μία απόδειξη της δύναμης των θρησκευτικών πεποιθήσεων. Στα μέσα τού 17ου αι., οι Κουακέροι, στην αποικία της Μασαχουσέτης, τιμωρούνταν με φυλάκιση και με θάνατο ως “βλάσφημοι αιρετικοί” και στη Γαλλία έναν αιώνα ακόμη αργότερα -στην εποχή τού Βολταίρου και του Ρουσσώ- γίνονταν θανατικές εκτελέσεις για το έγκλημα της ιεροσυλίας. Η κοινωνική αντίδραση για την προσβολή των θεοτήτων εξασθενεί όσο αυξάνει η γνώση και η κατανόηση των φυσικών φαινομένων, αλλά ακόμη και σήμερα η διδασκαλία επιστημονικών θεωριών που διαψεύδουν τις Γραφές θεωρείται σε πολλές ομάδες αντικοινωνική και σε μερικά κράτη αποτελεί μάλιστα και παράβαση του ποινικού νόμου. Νόμοι που απαγορεύουν τη βλασφημία ισχύουν ακόμη σε πολλά σύγχρονα κράτη, αν και δεν εφαρμόζονται παρά σε σπάνιες περιπτώσεις.

Σε ορισμένες πρωτόγονες ομάδες, η έκθεση θηλυκών βρεφών και η ταφή ζωντανών γερόντων ή αναπήρων είναι πράξεις ορθόδοξης κοινωνικής συμπεριφοράς. Η θανάτωση του εχθρού σε ορισμένες συνθήκες θεωρείται σήμερα γενικά ως αξιέπαινη πράξη. Σε μερικές ομάδες, ο πατέρας που σκοτώνει το διαφθορέα της θυγατέρας του και ο απατημένος σύζυγος που σκοτώνει τη γυναίκα του ή τον εραστή της ή και τους δύο, εκτελούν απόλυτα δικαιολογημένες πράξεις. Η ιδιοκτησία λογαριάζεται σήμερα σχεδόν τόσο ιερή όσο και η ίδια η ζωή και το αποταμιευτικό πνεύμα αποτελεί κοινωνική αρετή. Ωστόσο, μερικές σύγχρονες και πολλές πρωτόγονες κοινωνίες βλέπουν τη θησαύριση ως πράξη αντικοινωνική. Τα κριτήρια "καλής" ή "κακής" συμπεριφοράς δεν είναι σταθερά. Αντίθετα, βρίσκονται σε κατάσταση ρευστή και άλλοτε μεταβάλλονται ανεπαίσθητα άλλοτε ορισμένα απ' αυτά εμφανίζονται για να εξαφανισθούν σε λίγο και να ξαναεμφανισθούν αργότερα, ανάλογα με τις αλλαγές των κοινωνικών συνθηκών. Αν συγκρίνουμε τα κριτήρια που ισχύουν για τον αφέντη και το δούλο, για τον κατακτητή και τον κατακτημένο, τον κάτοικο της πόλης και τον αγρότη, τον κεφαλαιοκράτη και τον εργάτη, την παλιά και τη νέα γενεά, ακόμη και για το ίδιο άτομο σε διάφορα σημεία της εξέλιξης της προσωπικότητάς του, θα διαπιστώσουμε τεράστιες διαφορές.

Το έγκλημα και η εγκληματικότητα είναι κοινωνικά φαινόμενα, με την έννοια ότι εμφανίζονται και επηρεάζουν τη δραστηριότητα και τις σχέσεις περισσότερων ατόμων που ζουν σε μια ορισμένη κοινωνία. Όμως και το εγκληματικότητα συντίθεται από ένα σύνολο εγκλημάτων, εν τούτοις είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο εντελώς διαφορετικό στη φύση του από τα ιδιαίτερα εγκλήματα που την συνθέτουν. Ενώ το έγκλημα είναι ένα γεγονός που συμβαίνει στην ζωή του ατόμου, η εγκληματικότητα είναι ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο, με εντελώς διαφορετική υφή από τα εγκλήματα που την αποτελούν. Έτσι το έγκλημα αναφέρεται σε ορισμένο τρόπο ατομικής κοινωνικής συμπεριφοράς ενώ η εγκληματικότητα στερείται «ατομικού» χαρακτήρα.

Διακρίσεις της εγκληματικότητας μπορούν να γίνουν πολλές μια όμως από τις κύριες διακρίσεις της είναι σε εμφανή εγκληματικότητα και στην αφανή εγκληματικότητα α) Εμφανής εγκληματικότητα ονομάζεται εκείνο το τμήμα της, η έκταση του οποίου υπολογίζεται με την εγκληματολογική στατιστική.

Παράλληλα όμως προς το τμήμα της εμφανούς εγκληματικότητας υπάρχει και ένα άλλο τμήμα το οποίο περιλαμβάνει όλα εκείνα τα εγκλήματα που δεν ανακαλύπτονται ή δεν καταγγέλλονται και συνεπώς δεν εμφανίζονται σε οποιαδήποτε επίσημα αρχεία ή στατιστική, το οποίο ονομάζεται αφανής εγκληματικότητα ή «σκοτεινός αριθμός» της εγκληματικότητας. Εδώ θα πρέπει να τονισθεί η σημασία του φόβου της εγκληματικότητας που κατά κανόνα υπερβαίνει τα στενά όρια του ατόμου – θύματος και διαχέεται στο κοινωνικό σύνολο, εκδηλωμένος στη συνέχεια τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Είναι ενδεικτικό αντίστοιχα, ότι σε ορισμό που δίνεται σε ανακοίνωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε κείμενο που τιτλοφορείται "Η πρόληψη της εγκληματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση", αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: " Η εγκληματικότητα περιλαμβάνει αξιόποινες πράξεις τις οποίες διαπράττουν άτομα ή αυθόρμητες ενώσεις ατόμων. Η έννοια αυτή καλύπτει ωστόσο πολύ διαφορετικές πραγματικότητες, όπως : - την εγκληματικότητα αυτή καθαυτή, δηλαδή τα γεγονότα που ποινικά χαρακτηρίζονται εγκλήματα στις εθνικές νομοθεσίες (π.χ. ανθρωποκτονίες, βιασμοί, ορισμένες μορφές παράνομης διακίνησης). - η εγκληματικότητα που αντιστοιχεί σε λιγότερο σοβαρή ποινική παράβαση, αλλά πιο συχνή (π.χ. : κλοπές, κλεπταποδοχή, επιθέσεις, διάφορες μορφές απάτης ή αισχροκέρδειας). - η βία που τείνει να εξαπλωθεί στους πλέον διαφορετικούς χώρους (σχολεία, στάδια, δημόσιες οδούς, οικογενειακή εστία κλπ.). - η απουσία συνείδησης του πολίτη, η οποία χωρίς να είναι κατ' ανάγκην ποινική παράβαση, εκδηλώνεται με αντικοινωνική συμπεριφορά διαφόρων μορφών που μπορεί, συσσωρευόμενη, να δημιουργεί κλίμα έντασης και ανασφάλειας".³

Εδώ επιπρόσθετα βλέπουμε πως επισημαίνονται και τα εξής, ως προς ειδικότερες μορφές της εγκληματικότητας, όπως η εγκληματική οργάνωση: "εγκληματική οργάνωση νοείται η εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διαρθρωμένη ένωση περισσοτέρων των δύο προσώπων, που δρουν από κοινού προκειμένου να διαπράξουν αξιόποινες πράξεις που επισύρουν ποινή στέρησης της ελευθερίας (...) μεγίστης διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων ετών,

³ "Η πρόληψη της εγκληματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση - Σκέψεις για κοινούς προσανατολισμούς και προτάσεις υπέρ κοινοτικής χρηματοδοτικής υποστήριξης" στο www.eur-lex.europa.eu

ή βαρύτερη ποινή. οι διαπραττόμενες αξιόποινες πράξεις αποτελούν αυτοσκοπό ή μέσον για τον προσπορισμό περιουσιακών ωφελημάτων και, ενδεχομένως, για τον αθέμιτο επηρεασμό της λειτουργίας δημόσιων αρχών. Οι αναφερθείσες αξιόποινες πράξεις περιλαμβάνουν και τις αναφερόμενες στο άρθρο 2 της σύμβασης Ευγοροί καθώς και στο παράρτημά της (σοβαρές μορφές διεθνούς εγκληματικότητας όπως η διακίνηση ναρκωτικών, ανθρώπων, μεταναστών, ραδιενεργών και πυρηνικών ουσιών, αυτοκινήτων κλπ.) και οι οποίες επισύρουν ποινή τουλάχιστον ισοδύναμη προς ποινή στερητική της ελευθερίας μεγίστης διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων ετών, ή βαρύτερη ποινή".⁴

Η τυποποιημένη (τεχνική) έννοια του εγκλήματος δίνεται στο άρθρο 14 του Ποινικού Κώδικα σύμφωνα με το οποίο έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από το νόμο. Στην παράγραφο 2 του παραπάνω άρθρου του Π.Κ. ορίζεται επίσης ότι στις διατάξεις των ποινικών νόμων ο όρος «πράξη» περιλαμβάνει και τις παραλείψεις. Χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες, πταίσμα, πλημμέλημα και κακούργημα, αλλά συνήθως όταν μιλάμε για έγκλημα, αναφερόμαστε στα κακούργηματα. Η ουσιαστική όμως έννοια του εγκλήματος είναι η ανθρώπινη εκείνη συμπεριφορά που προσβάλλει έννομα αγαθά του ατόμου ή της κοινωνικής ολότητας, κατά τρόπο γενικά επικίνδυνο και ιδιαίτερα αξιόμημπο, σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αποτελεί αφόρητο παράδειγμα αντικοινωνικής συμπεριφοράς, καταλογιστής σε ενοχή του δράστη και αξιόποινος με απόφαση των αρμόδιων οργάνων της πολιτείας.⁵

Για να αντιληφθούμε ακόμα περισσότερο τους τρόπους νοηματοδότησης της εγκληματικότητας, μπορούμε επίσης να σημειώσουμε το ότι οι ποινικοί νόμοι όλου σχεδόν του κόσμου περιλαμβάνουν πράξεις, όπως η προδοσία, ο φόνος, σειρά σεξουαλικών παραπτωμάτων και σοβαρών περιπτώσεων προσβολής της ιδιοκτησίας και δίνουν σε αυτά τα αδικήματα περίπου τον ίδιο

⁴ "Η πρόληψη της εγκληματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση - Σκέψεις για κοινούς προσανατολισμούς και προτάσεις υπέρ κοινοτικής χρηματοδοτικής υποστήριξης" στο www.eur-lex.europa.eu

⁵ Κονταξής Κ. Α. *Ποινικός Κώδικας: Συνδυασμός Θεωρίας και Πράξης*, εκδόσεις Σάκκουλα, Τόμος Α', Αθήνα, 1987, σ. 148

ορισμό.⁶ Στην περίπτωση μάλιστα ορισμένων εξ αυτών των αδικημάτων - όπως στα κακουργήματα και τα εγκλήματα - ο ποινικός νόμος δίνει μια αρκετά ακριβή εικόνα των κριτηρίων αντικοινωνικής συμπεριφοράς που επικρατούν στην ομάδα. Το κράτος όμως αναγκάζεται, όταν η κοινωνική ζωή καταστεί εξαιρετικά περίπλοκη, να προσθέσει στα αδικήματα του ποινικού νόμου και άλλες πράξεις, οι οποίες αποτελούν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ορισμένων τύπων κοινωνικής οργάνωσης.

Πέραν των παραπάνω θα μπορούσαμε εδώ επιπρόσθετα να προβούμε στην παράθεση ορισμένων θεωριών αναφορικά με το πώς συγκεκριμένα μπορούμε να ερμηνεύσουμε. Εδώ έχουμε περιπτώσεις, όπως οι ψυχολογικές ερμηνείες, οι θεωρίες επίσης οι οποίες έχουν έναν βιολογικό και ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και εν συνεχεία εκείνες, που επίσης χαρακτηρίζονται ως ανθρωποκεντρικές, αλλά εστιάζουν σε ένα περισσότερο θετικιστικό πνεύμα.

Στην πρώτη περίπτωση πρώτιστη αιτία της εγκληματικότητας θεωρείται η ανθρώπινη ψυχολογία. Εδώ, ο εγκληματίας θεωρείται άτομο ψυχοπαθητικής προσωπικότητας. Ο Lagache υποστήριξε ότι η εγκληματική συμπεριφορά είναι και ένας τρόπος αντίδρασης του ατόμου σε μια κατάσταση στην οποία το ίδιο το άτομο έχει επιλέξει να βρεθεί.⁷ Εκπρόσωποι αυτής της άποψης γενικότερα θεωρούσαν ότι οι εγκληματίες ήταν διανοητικά καθυστερημένα άτομα. Αυτές οι θεωρίες πάντως δεν μπόρεσαν διαχρονικά να δώσουν μια ικανοποιητική ερμηνεία αναφορικά με το φαινόμενο της εγκληματικότητας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με το Lagasche μπορούμε να διακρίνουμε δύο βασικές κατηγορίες εγκληματιών: τους περιστασιακούς, οι οποίοι διαπράττουν εγκλήματα υπό ειδικές περιστάσεις και συνθήκες και τους χρόνιους, οι οποίοι μπορούν να διακριθούν στις εξής κατηγορίες: α) Ομαλούς εγκληματίες εκείνους δηλαδή οι οποίοι στην ψυχική τους υφή μοιάζουν με προσαρμοσμένο κοινωνικά άνθρωπο αλλά ταυτίζονται με τα εγκληματικά πρότυπα, β) Οργανικά ασθενείς εγκληματίες, την περίπτωση των οποίων το έγκλημα οφείλεται αποκλειστικά σε βιολογικούς παράγοντες (επί παραδείγματι εγκεφαλικές βλάβες, λόγω κάποιου όγκου κ.λ.π.) και γ) Νευρωτικούς εγκληματίες, εκείνους δηλαδή στους οποίους η αντικοινωνική

⁶ Γαρδίκας Κ.Γ., *Εγκληματολογία, Τόμος Γ', Σωφρονιστική*, εκδόσεις Δ. Ν. Τζάκας - Δελαγραμμάτικα, Αθήνα, 1955, σελ. 87

⁷ Πανούσης, Ι., *Σύγχρονα θέματα Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Δανιά, Αθήνα, 1990, σελ. 52

τους στάση προέρχεται από μια εσωτερική ψυχική σύγκρουση ανάμεσα στο κοινωνικό και το αντικοινωνικό τμήμα της προσωπικότητας.⁸

Αντίστοιχα, οι βιολογικές και ανθρωπολογικές θεωρίες, αποτέλεσαν ιστορικά την πρώτη προσπάθεια θεμελίωσης της επιστήμης της εγκληματολογίας. Υποστηρικτής της ανθρωπολογικής προσέγγισης υπήρξε ο Ιταλός Lombroso. Η ανθρωπολογική θεωρία υποστήριζε την παραδοχή της ύπαρξης του εκ γενετής εγκληματία, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι ο εγκληματίας αποτελεί μια παρέκκλιση στην εξελικτική διαδικασία και παραμονή σε μία προγενέστερη μορφή εξέλιξης του ανθρώπου. Η εξέλιξη της ανθρωπολογικής θεωρίας στο πέρασμα των χρόνων, οδήγησε ορισμένους επιστήμονες να ασχοληθούν με τα χρωμοσώματα των εγκληματιών σε μία προσπάθεια βιοχαρακτηρολογικής κατηγοριοποίησης των εγκλημάτων.

Συμπερασματικά η εγκληματολογική ανθρωπολογική θεωρία δεν κατάφερε να αποδείξει ότι ο εγκληματίας είναι κάποιος από τη φύση του, παρόλο που κάποια φυσικά ή κληρονομικά χαρακτηριστικά ενδέχεται να επηρεάζουν την εγκληματική συμπεριφορά, και έτσι έδωσε τη θέση της στην εγκληματολογική ψυχολογία.

Μια ιδιαίτερα σημαντική συνιστώσα ως προς τη διαδικασία ερμηνείας της εγκληματικότητας, θεωρούμε παράλληλα ότι είναι οι κοινωνιολογικές θεωρίες. Οι τελευταίες ασχολούνται με την αναζήτηση ιδιαίτερα των κοινωνικών αιτιών της εγκληματικότητας (εδώ ίσως μπορεί να ενταχθεί και η όλη προβληματική σχετικά με τη σχέση ανεργίας και εγκληματικότητας). Για τον Καρλ Μαρξ επί παραδείγματι βασική αιτία της εγκληματικότητας μπορούν να θεωρηθούν οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης των κατώτερων κοινωνικών τάξεων (όπως το εργατικό προλεταριάτο των μεγάλων βιομηχανικών αστικών κέντρων της εποχής του) και η αδιαφορία που επιδεικνύεται από τις πολιτικές και οικονομικές ελίτ απέναντι σε αυτά τα στρώματα.⁹

Σημαντική εδώ παράλληλα είναι και η θέση της Ανθρωπολογικής Σχολής του Σικάγο, η οποία επίσης εντάσσεται στο πλαίσιο των κοινωνιολογικών θεωριών. Η συγκεκριμένη σχολή συσχετίζει την εγκληματική συμπεριφορά ως αποτέλεσμα συγκεκριμένων οικολογικών-πολεοδομικών συνθηκών που οδηγούν στην περιθωριοποίηση του ατόμου. Γενικότερα οι κοινωνιολογικές

⁸ Αλεξιάδης, Στ., *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1996, σελ. 65

⁹ Πανούσης, Ι., *Σύγχρονα θέματα Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Δανιά, Αθήνα, 1990, σελ. 55

θεωρίες έχουν θεωρηθεί από τις πλέον σημαντικές και κορυφαίες ως προς το ζήτημα της ερμηνείας του εγκλήματος. Κι αυτό, δεδομένου ότι αναλύουν σε βάθος μια σειρά παραγόντων κοινωνικού και οικονομικού περιεχομένου, οι οποίοι μπορούν εν τέλει να ωθήσουν το άτομο στη διάπραξη εγκλημάτων.

Όπως επίσης επισημάνθηκε παραπάνω, δύο βασικές σχολές ως προς την ερμηνεία του εν λόγω φαινομένου είναι η θετικιστική και αυτή που δίνει βαρύτητα σε ανθρωποκεντρικές θεωρίες. Στην πρώτη περίπτωση, η παρέκκλιση θεωρείται ως ένα αντικειμενικό γεγονός που μπορεί να μελετηθεί αντικειμενικά και είναι μια «προδιαγεγραμμένη συμπεριφορά» ως αποτέλεσμα κάποιας ή κάποιων αιτιών. Αντιστοίχως στη δεύτερη περίπτωση, αυτή δηλαδή της ανθρωποκεντρικής θεωρίας, παρέκκλιση θεωρείται ότι είναι σχετική, θεωρείται με άλλα λόγια δηλαδή ότι είναι εμπειρία η οποία εκτιμάται υποκειμενικά και είναι μια έκφραση της ελεύθερης βούλησης όπως αυτή έχει διαμορφωθεί στις κοινωνικές συνθήκες. Εδώ βασική διάσταση αυτού του θεωρητικού μοντέλου μπορεί να θεωρηθεί η θέση περί συγχρωτισμού. Με βάση δηλαδή αυτήν την άποψη, αν κάποιο άτομο, συγχρωτιστεί με άλλα άτομα, τα οποία έχουν παραβατική και εγκληματική συμπεριφορά, θα φτάσει κι αυτό στο τέλος να αποκτήσει τέτοια στοιχεία.¹⁰

Μια άλλη σημαντική θεωρία θετικιστικού και ανθρωπολογικού περιεχομένου είναι η θεωρία του ελέγχου σύμφωνα με την οποία η απουσία ελέγχου μπορεί να προκαλέσει την εκδήλωση εγκληματικής συμπεριφοράς. Από τη άλλη πλευρά οι ανθρωποκεντρικές θεωρίες, διακρίνονται σε τρεις θεωρητικές υποομάδες που είναι η θεωρία του χαρακτηρισμού, η φαινομενολογική θεωρία και η θεωρία της κοινωνικής σύγκρουσης. Η φαινομενολογική θεωρία ασχολείται απλά με την κοινωνική αντίδραση απέναντι στην εγκληματική συμπεριφορά. Η θεωρία της κοινωνικής σύγκρουσης, επιχειρεί να ερμηνεύσει την εγκληματική συμπεριφορά, αναλύοντας τις συγκρουσιακές καταστάσεις που υπάρχουν στις ανθρώπινες κοινωνίες.

Οι ανθρωποκεντρικές θεωρίες από την φύση τους δεν προσπαθούν να αιτιολογήσουν την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά αλλά κυρίως να την κατανοήσουν και να την ερμηνεύσουν. Συμπερασματικά γι' αυτήν την

¹⁰ Αλεξιάδης, Στ., *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1996, σελ. 65

ενότητα, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι όλες οι παραπάνω θεωρίες μέχρι σήμερα παρ' όλες τις προσπάθειες που κατέβαλλαν οι θεωρητικοί δεν μπορούν να αιτιολογήσουν και να ερμηνεύσουν επαρκώς τα αίτια της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Γενικότερα ως προς τη διαδικασία ορισμού της εγκληματικότητας θα λέγαμε ότι οι φάσεις της εγκληματικότητας με βάση το ποινικό σύστημα, τα μέτρα και στοιχεία ορισμού των αυξομειώσεών της και η σχέση του ποινικού συστήματος με την (ομόλογη αλλά όχι και ανάλογη σ' αυτό) κοινή γνώμη πλαισιώνουν μια ευρεία γκρίζα ζώνη προσέγγισης της εγκληματικότητας, που επιτρέπει διάφορες συνθέσεις τους, από τις ποικίλες ανθρωπινο-δικαιωματικές ή πολιτικά φιλελεύθερες ως τις συντηρητικές ή ακόμα και αντιδραστικές. Στη συνέχεια, η προσοχή στρέφεται στο σημαντικό ζήτημα, το ποια εγκληματικότητα υπάρχει και αυξάνεται κατά τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα μέσω των διάφορων συνθέσεων του (μακροπρόθεσμου) ποινικού συστήματος με την (μεσο-βραχυπρόθεσμη) κοινή γνώμη.

Καταρχήν, υπάρχουν ζητήματα περί την εγκληματικότητα στα οποία το ποινικό σύστημα είναι ευρύτερο της κοινής γνώμης. Υπάρχουν για παράδειγμα δράσεις περί τη χρήση και διακίνηση των (παράνομων) εξαρτησιακών ουσιών που η κοινή γνώμη κλίνει προς έναν περιορισμό της εμπλοκής του ποινικού συστήματος, προς μια παράδοση μέρους των εξουσιών του στην ιατρική και ψυχιατρική, τους θεσμούς της και ίσως κάποιες εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Όμως, η καθεστωτική πολιτική στο πλαίσιο της συγκυρίας στη σύγχρονη Ελλάδα θέτει στο περιθώριο ζητήματα μεταφοράς μέρους της εξουσίας του ποινικού συστήματος στην κοινωνική πρόνοια – έστω και την ιατρική και ψυχιατρική που, παρά το σημαντικό κεφάλαιο επιστημονικού κύρους τους, μπορεί να αποδειχτούν ομόλογα κατασταλτικές (και επιχειρηματικά πιο κερδοφόρες).

7. Η έννοια και τα αίτια της ανεργίας

Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ΔΓΕ) ορίζει με τον όρο άνεργος το σύνολο των πολιτών που υπάρχουν χωρίς εργασία, είναι διαθέσιμοι να εργαστούν και βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας. Πιο κατανοητά: όλοι εκείνοι που αναζητούν εργασία και αδυνατούν να βρουν. Η πρώτη και τρίτη προϋπόθεση αναφέρεται σε αμειβόμενη εργασία και οι δυο προϋποθέσεις βρίσκονται σε

αρμονία με τους ορισμούς του ενεργού και ανενεργού πληθυσμού γιατί δεν στηρίζονται στον διαχωρισμό μεταξύ της εργασίας και μη εργασίας, αλλά ανάμεσα στην αμειβόμενη και στη μη αμειβόμενη. Εργασία μη αμειβόμενη, όσο εντατική και αν είναι, δεν εξέρχεται του ορισμού του μη ενεργού πληθυσμού. Ανεργία δεν σημαίνει απουσία εργασίας, αλλά απουσία αμειβόμενης εργασίας.

Δεν θεωρείται άνεργος σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, κάποιος που αναζητούσε εργασία αλλά δεν βρήκε μέσα σε ένα χρονικό διάστημα και απογοητευμένος σταμάτησε τις προσπάθειες. Παρομοίως, ισχύει και για όσους που πάρα την προτίμησή τους και τις συνεχείς προσπάθειες να αποκτήσουν τη συνήθη 40ώρη εβδομαδιαία απασχόληση βρήκαν μόνο μερική απασχόληση. Δεν θεωρούνται άνεργοι ούτε και εκείνοι οι πολίτες οι οποίοι έχουν απασχόληση που δεν ανταποκρίνεται στην αξία της εργατικής τους δύναμης (αφού εκτιμηθεί ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο, την πείρα κλπ). Στην αρχή του αιώνα οι Αγγλοσάξονες χρησιμοποιούν την λέξη "out of work" και όχι "unemployed". Ο γαλλικός όρος "chomeur" προέρχεται από το λατινικό "cauma": ήρεμος δηλαδή, παύση δραστηριοτήτων. Στις στατιστικές του τέλους του προηγούμενου αιώνα δεν υπάρχει πραγματική διάκριση μεταξύ ανέργων και αλητών(!)._εν σημαίνει ότι η ανεργία δεν υπήρχε εκείνη την εποχή ή ότι ήταν καλυμμένη, εφόσον είχαμε μεταβολές των οικονομικών κύκλων που επηρέαζαν τον όγκο της προσφερόμενης εργασίας, αλλά απλούστατα οι αντιλήψεις της εργασίας και της φτώχειας ήταν δομημένες διαφορετικά και δεν απομόνωναν την ανεργία σαν ξεχωριστό φαινόμενο.

Η κοινωνική αναγνώριση και καθιέρωση της έννοιας της ανεργίας, συνδέεται πρακτικά, με τη θέσπιση νομικών και διοικητικών διαδικασιών διαχείρισης της χειρωνακτικής εργασίας. Η επέκταση της κοινωνικής ασφάλισης προς την κάλυψη των ανέργων οργανώνεται προοδευτικά από το τέλος του προηγούμενου αιώνα και πιο συστηματικά πλέον μετά την οικονομική κρίση του 1929 και τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η ταυτοποίηση των ανέργων είναι αποτέλεσμα των απαντήσεων που θα δοθούν στις δύο επόμενες ερωτήσεις: ένα πρόσωπο καταλαμβάνει ή όχι μια εργασία; εάν η απάντηση είναι όχι, ψάχνει για μια εργασία ή όχι; Κατ' αυτόν τον τρόπο εμφανίζεται και η πρώτη δυσκολία στον ορισμό της ανεργίας, στηρίζεται στο συνδυασμό δύο κριτηρίων: της αντικειμενικής θέσεως, ότι

δηλαδή δεν κατέχει εργασία και ενός υποκειμενικού κριτηρίου συμπεριφοράς, ότι δηλαδή βρίσκεται σε αναζήτηση εργασίας.

Ως προς τα είδη της ανεργίας, μπορούμε καταρχήν να σημειώσουμε την περίπτωση της λεγόμενης ανεργίας τριβής. Εδώ οι εργαζόμενοι δεν είναι ακινητοποιημένοι μόνιμα στο ίδιο είδος εργασίας. Συνεχώς άτομα εγκαταλείπουν την εργασία τους προς εξεύρεση άλλης, προς αναζήτηση διαφορετικών συνθηκών εργασίας, γεωγραφικής περιοχής, μισθού ή θέσης. Στην κινητικότητα μεταξύ διαφόρων θέσεων εργασίας προστίθεται και η κινητικότητα μεταξύ ανενεργού και ενεργού πληθυσμού.

Όσο μεγαλύτερη είναι η κινητικότητα των εργαζομένων τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός τους, που διέρχεται από την αγορά εργασίας προς αναζήτηση νέας και ως εκ τούτου μεγαλύτερος είναι και ο αριθμός εισόδου στην ανεργία. Η ανεργία τριβής είναι συμβατή με την πλήρη απασχόληση. Πρόκειται για ηθελημένη ανεργία, η οποία καλυτερεύει τελικά τη θέση του ατόμου, αλλά κι εκείνη της εθνικής οικονομίας: αυξάνει την παραγωγικότητα κατευθύνοντας τους εργαζομένους προς τις εργασίες για τις οποίες έχουν τα περισσότερα κίνητρα. Έτσι, σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης υπάρχει μια "ακατανόητη" ανεργία τριβής, η οποία συμβάλλει στην optimum χρησιμοποίηση του συντελεστή εργασίας.

Άλλη περίπτωση είναι αυτή της λεγόμενης Κυκλικής Ανεργίας. Η κυκλική ανεργία ακολουθεί τις μεταπτώσεις της οικονομικής δραστηριότητας: είναι μικρή σε περιόδους αυξημένης δραστηριότητας, ενώ αυξάνει όσο η οικονομική δραστηριότητα επιβραδύνεται. Το επίπεδο του εσωτερικού προϊόντος καθορίζει πρακτικά τις ανάγκες σε εργατικά χέρια σε μια δεδομένη στιγμή. Κάθε επιβράδυνση της παραγωγής ελαττώνει τις ανάγκες της οικονομίας για εργασία: για το δεδομένο ύψος μισθών οι επιχειρήσεις ζητούν λιγότερη εργασία. Η ελάττωση της ζήτησης εργασίας ακολουθείται από ελάττωση της διάρκειας εργασίας, από απολύσεις, από μη ανανέωση συμβολαίων εργασίας και συνεπώς από αύξηση της ανεργίας.

Ιδιαίτερη είναι η περίπτωση της διαρθρωτικής ή τεχνολογικής ανεργίας. Η τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να προκαλέσει μεταβολές στη βιομηχανία και να έχει ως συνέπεια την παρακμή κάποιων τομέων σε όφελος νέων αναπτυσσόμενων τομέων. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και από την εμφάνιση νέων ανταγωνιστών που περιορίζουν σοβαρά τη ζήτηση εργασίας σε μια χώρα.

Όποιες και να είναι τελικά οι αιτίες, οι διαρθρωτικές μεταβολές της παραγωγής προκαλούν αναπόφευκτα αύξηση της ανεργίας: στους τομείς σε παρακμή οι επιχειρήσεις σταματούν τις δραστηριότητες ή μειώνουν τον όγκο παραγωγής και κατά συνέπεια τις θέσεις εργασίας. Παράλληλα, οι προερχόμενοι άνεργοι από τους τομείς σε κρίση διαθέτουν ανεπαρκή προσόντα ακατάλληλα για τις νέες δραστηριότητες σε ανάπτυξη.

Άλλοι διαρθρωτικοί παράγοντες που επιδρούν στην προσφορά και τη ζήτηση εργασίας είναι η δημογραφική σύνθεση του ενεργού πληθυσμού, οι διάφορες ρυθμίσεις και θεσμικά μέτρα που επηρεάζουν τη λειτουργία της αγοράς εργασίας και ειδικά η σχετική νομοθεσία προστασίας της εργασίας και τα συστήματα αποζημίωσης και παροχών ανεργίας. Επίσης, η υποκατάσταση εργασίας από κεφάλαιο, μπορεί να αποτελέσει πηγή διαρθρωτικής ανεργίας. Η διαρθρωτική ανεργία μπορεί να οριστεί, λοιπόν, ως η συνιστώσα της ανεργίας που δεν μειώνεται με την οικονομική ανάκαμψη και η οποία συνεπώς δεν μπορεί να επηρεαστεί κατ' ευθείαν από τη μακροοικονομική πολιτική. Πρόκειται καθαρά για θεωρητική έννοια, η οποία δεν μπορεί να εκτιμηθεί παρά μόνο εμμέσως και κατά προσέγγιση.

Είναι χαρακτηριστικό πως υφίστανται μια σειρά οικονομικές θεωρίες σε ό, τι αφορά την ανεργία. Μετά από το ξέσπασμα της κρίσης των αρχών της δεκαετίας του 1970, κρίσης που εκκολάφτηκε υπό το βάρος της πετρελαϊκής κρίσης και που σήμανε το τέλος μιας συνεχούς ανοδικής οικονομικής πορείας κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο, εντάθηκε η σύγκρουση μεταξύ των διαφόρων οικονομολόγων. Η σύγκρουση συγκεκριμένα σημειώθηκε μεταξύ εκείνων που τοποθετούν την ανεπάρκεια της ζήτησης ως αφετηρία της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας της πτώσης των θέσεων εργασίας και την αύξηση της ανεργίας και εκείνων που εξηγούν τα φαινόμενα ως απόρροια της πτώσης της απόδοσης κεφαλαίου.

Μια πρώτη θεώρηση που μπορεί να επισημανθεί εδώ είναι αυτή της φιλελεύθερης θεωρίας. Η τελευταία, θεωρώντας ότι η αγορά εργασίας, όπως και η αγορά αγαθών, διέπεται από τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης, συνεπάγεται ότι η αγορά εργασίας από τα άτομα βρίσκεται σε θετική συσχέτιση με τον πραγματικό μισθό, ενώ η ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις αντίστοιχα, βρίσκεται σε αρνητική συσχέτιση προς τον πραγματικό μισθό. Η ελεύθερη παραβολή προσφοράς και ζήτησης για κάθε

τύπο εργασίας καθορίζει έναν μισθό ισορροπίας: εκείνον για τον οποίο η προσφορά ισούται με τη ζήτηση.

Η ισορροπία αντανακλά τη μέγιστη ικανοποίηση για την επιχείρηση η οποία προσλαμβάνει εργαζομένους, έως ότου η οριακή παραγωγικότητα τους εξισωθεί με τον τρέχοντα μισθό και για τον εργαζόμενο έως ότου η αγοραστική δύναμη της αμοιβής του ανταμείβει την προσπάθεια του. Εάν η αγορά εργασίας είναι τελείως ανταγωνιστική και ελεύθερη από κάθε ρυθμιστικό εμπόδιο, η ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών έχει ως συνέπεια την προσαρμογή τους, εφόσον δεν έχει επιτευχθεί η ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Σε αυτές τις συνθήκες η οικονομία που αντιμετωπίζει πτώση του επιπέδου της δραστηριότητας της, δεν θα πρέπει να γνωρίζει ανεργία διαρκείας, Η ελάττωση της δραστηριότητας των επιχειρήσεων τις οδηγεί να μειώσουν τη ζήτηση εργασίας : με το προηγούμενο ύψος μισθών, οι επιχειρηματίες είναι διατεθειμένοι να χρησιμοποιήσουν λιγότερα άτομα από την αγορά εργασίας. Η πτώση της ζήτησης εργασίας οδηγεί σε πτώση μισθών μέχρι να αποκατασταθεί η ισορροπία.

Η ύπαρξη ανεργίας σύμφωνα με το νεοφιλελεύθερο οικονομικό δόγμα είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την ύπαρξη μιας σειράς κανόνων, οι οποίοι τελικά λειτουργούν ως τροχοπέδη για την ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών. Παράγοντες, όπως η δύναμη των συνδικάτων, η καθιέρωση ενός ελάχιστου μισθού, οι συλλογικές συμβάσεις, και γενικά το δίκαιο εργασίας, περιορίζουν τις δυνατότητες στιγμιαίας προσαρμογής των μισθών. Κατ'αυτούς η ανελαστικότητα των μισθών είναι η πρωταρχική αιτία της ανεργίας. Μη μπορώντας να διαπραγματευτούν τους μισθούς τους, οι επιχειρήσεις επιλέγουν την προσαρμογή των θέσεων εργασίας για να αντεπεξέλθουν της ύφεσης.

Οι νέοι άνεργοι, χωρίς ιδιαίτερα προσόντα δεν μπορούν να βρουν εργασία εφόσον οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να καταβάλουν τον ελάχιστο μισθό ο οποίος είναι μεγαλύτερος από την παραγωγικότητα τους. Το ίδιο και οι άνεργοι, οι οποίοι προέρχονται από τομείς σε παρακμή και οι οποίοι δεν διαθέτουν προσόντα για τις νέες συνθήκες της οικονομίας, κινδυνεύοντας να παραμείνουν άνεργοι εφόσον ζητούν αντίστοιχους μισθούς των προηγούμενων τους.

Από την άλλη, σημαίνουσα θέση στο χώρο της οικονομίας έχει και η λεγόμενη παρεμβατική θεώρηση, η οποία αντλείται από τις οικονομικές

θεωρίες του Κέϋνς. Ενώ η κλασική θεώρηση θεωρεί την ανελαστικότητα των μισθών ως την κύρια αιτία της ανεργίας, η κεϋνσιανή προσέγγιση δέχεται ότι το κλειδί του προβλήματος βρίσκεται στο επίπεδο της συνολικής ζήτησης, μη δεχόμενη την ταύτιση αγοράς εργασίας και αγοράς αγαθών.¹¹ Μέσα από την κεϋνσιανή προσέγγιση, η νεοφιλελεύθερη άποψη αμφισβητείται σε δύο σημεία: από τη μια μεριά η ανελαστικότητα των μισθών, μπορεί να αποτελέσει επιδίωξη των ίδιων των επιχειρήσεων και από την άλλη, η πτώση των μισθών δεν μπορεί να αρκέσει για την απορρόφηση της ανεργίας.

Οι ίδιες οι επιχειρήσεις κανονικά έχουν συμφέρον να παραχωρούν μισθούς αρκετά ανεξάρτητους από τις διακυμάνσεις των οικονομικών κύκλων και οι εργαζόμενοι είναι περισσότερο διατεθειμένοι να αποδεχτούν ένα μέσο μισθό, ακόμα και πιο μικρό, αρκεί να παραμείνει σταθερός, οποιεσδήποτε και αν είναι οι συνθήκες. Η ανελαστικότητα των μισθών αποτελεί για τους επιχειρηματίες ένα μέσο ελάττωσης του κόστους εργασίας και αύξησης των κερδών. Εξάλλου οι επενδύσεις των επιχειρήσεων στην κατάρτιση των εργαζομένων τους είναι συχνά αξιόλογες, σε περιόδους ύφεσης οι εργοδότες αποφεύγουν όσον το δυνατό να αμφισβητούν τις συμβάσεις εργασίας των εμπείρων εργατών ώστε να αποφύγουν τις αποχωρήσεις που θα είχαν ως συνέπεια την απώλεια των προηγηθεισών επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Πρόκειται για τις θεωρίες των "υπονοουμένων συμβολαίων", "του ανθρώπινου κεφαλαίου" και "του μισθού αποδοτικότητας" αντίστοιχα.

Αντίστοιχα, η μαρξιστική προσέγγιση περί ανεργίας θεωρεί ότι υφίσταται διαρκώς ένας εφεδρικός στρατός στο ευρύτερο πεδίο της αγοράς εργασίας. Προέρχεται από την απώλεια θέσεων εργασίας λόγω αύξησης της παραγωγικότητας, από την εξαφάνιση των μικρών ιδιοκτησιών, εμπορικών και βιοτεχνικών, από τον ανταγωνισμό, καθώς και από τους ανέργους των κυκλικών οικονομικών κρίσεων. Αν και η ανάκαμψη ελαττώνει τον όγκο αυτού του στρατού, δεν εξαφανίζεται τελείως.

Το μέγεθος του βιομηχανικού εφεδρικού στρατού βρίσκεται σε θετική συσχέτιση με τον πλούτο και το προλεταριάτο, ενώ η πίεση του επί των μισθών και η εξαθλίωση του ενεργού βιομηχανικού στρατού είναι ανάλογη του μεγέθους της εφεδρείας. Όσο μεγαλύτερος είναι ο κοινωνικός πλούτος, το

¹¹ Κοτζιάς, Ν., "50 χρόνια από το θάνατο του Κέϋνς" στην εφημερίδα Ημερησία, Πέμπτη 28 Μαρτίου 1996, σελ. 6

κεφάλαιο που λειτουργεί, η ένταση της αύξησης του, επομένως και το απόλυτο μέγεθος του προλεταριάτου και η παραγωγική δύναμη της εργασίας του, τόσο μεγαλύτερος είναι και ο βιομηχανικός εφεδρικός στρατός. Η αύξηση της διαθέσιμης εργατικής δύναμης προκαλείται από τις ίδιες αιτίες που προκαλούν την αύξηση της επεκτατικής δύναμης του κεφαλαίου.

Επομένως το σχετικό μέγεθος του βιομηχανικού εφεδρικού στρατού αυξάνει μαζί με τις δυνάμεις του πλούτου. Όσο μεγαλύτερος είναι όμως αυτός ο εφεδρικός στρατός σε σχέση με τον εν ενεργεία εργατικό στρατό, τόσο μαζικότερος είναι στο σταθεροποιημένος υπερπληθυσμός, που η φτώχεια του είναι αντιστρόφως ανάλογη προς τα βάσανα της δουλειάς του.

Στις σύγχρονες οικονομικές αναλύσεις, οι διάφορες ερμηνείες της ανεργίας, δεν θεωρούνται μοναδικές και αντιτιθέμενες. Αντίθετα, δέχονται την ταυτόχρονη ύπαρξη τύπων ανεργίας, που ήδη έχουμε αναφέρει: ανεργία τριβής (ανταποκρίνεται στον ελάχιστο χρόνο αναζήτησης πληροφοριών για την αγορά εργασίας), η κλασική ανεργία (συνδέεται με υψηλό κόστος εργασίας για μερικές κατηγορίες εργαζομένων), η κενυσιανή ανεργία (συνδέεται στην ανεπαρκή ενεργό ζήτηση), η διαρθρωτική ανεργία (συνδέεται με την ανεπάρκεια προσαρμογής της κατάρτισης των ατόμων στις ανάγκες των επιχειρήσεων).

Εν τω μεταξύ, το 1958 δημοσιεύθηκε στο επιστημονικό περιοδικό *Economica* ένα άρθρο του A.W. Phillips που υποστήριζε την ύπαρξη μιας εμπειρικής σχέσης ανάμεσα στον ρυθμό μεταβολής του χρηματικού μισθού και στο επίπεδο ανεργίας για το Ηνωμένο Βασίλειο και για μια περίοδο που διαρκούσε σχεδόν ένα αιώνα (1861 - 1957). Η μορφή της σχέσης που εκτιμήθηκε ήταν μη γραμμική και έγινε γνωστή έκτοτε με το όνομά του ως «καμπύλη Phillips».¹²

Από τότε η καμπύλη Phillips εντάχθηκε στις θεωρητικές αναλύσεις των οικονομολόγων και απασχόλησε τα ερευνητικά τους ενδιαφέροντα. Αν και όχι με μόνιμο τρόπο, το θεωρητικό και εμπειρικό ενδιαφέρον ως προς την σταθερότητα και τις κατευθύνσεις μεταβολής της σχέσης αυτής επανέρχεται με συχνότητα που αρμόζει στο πολιτικό ενδιαφέρον που υποδηλώνει. Αν η καταπολέμηση του πληθωρισμού και της ανεργίας αποτελούσαν βασικούς

¹² A. W. Phillips, The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861 – 1957, *Economica*, 1958

στόχους της οικονομικής πολιτικής, όπως αυτοί καθορίστηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η καμπύλη Phillips έδειχνε ότι η επίτευξη του ενός στόχου δεν μπορεί παρά να γίνει σε βάρος του άλλου. Η ύπαρξη της καμπύλης δήλωνε την ύπαρξη μιας σχέσης «ανταλλαγής» (trade-off), που ο ρόλος του οικονομολόγου ήταν να την εκτιμήσει ποσοτικά και ο ρόλος του πολιτικού ήταν να δώσει συγκεκριμένη απάντηση στο δίλημμα: Ποιο θα ήταν το ανεκτό επίπεδο πληθωρισμού και ποιο το ανεκτό επίπεδο της ανεργίας.¹³

Η καμπύλη Phillips κάλυπτε ένα κενό στη θεωρητική κατασκευή του κευνσιανού υποδείγματος, καθώς προηγουμένως ήταν υποχρεωμένο να βρίσκεται σε μία από τις δύο ακραίες καταστάσεις: την άπειρη ελαστικότητα των ποσοτήτων και την άπειρη ελαστικότητα των τιμών (μισθών) σε δεδομένες μεταβολές της ενεργού ζήτησης. Έδινε θεωρητική θεμελίωση στην ενδιάμεση κατάσταση, όπου τόσο οι τιμές (μισθός) όσο και η ποσότητα (επίπεδο απασχόλησης – ανεργία) παρουσίαζαν μεταβολές.

Συνοψίζοντας τα εμπειρικά ευρήματα του Phillips και των ερευνητικών εργασιών που ακολούθησαν, μπορούμε να δούμε πέντε βασικά σημεία: α) Υπάρχει μια ασθενής αντίστροφη σχέση μεταξύ ανεργίας και ρυθμού μεταβολής του χρηματικού μισθού, β) Κατά τον 19ο αιώνα εντοπίζονται σαφείς κυκλικότητες μεταξύ των δύο μεγεθών που έχουν φορά αντίστροφη από τους δείκτες του ρολογιού (αριστερόστροφες κυκλικότητες), γ) Στη μεταπολεμική περίοδο αυτές οι κυκλικότητες εξακολουθούν να υπάρχουν, αλλά η φορά έχει αντιστραφεί (δεξιόστροφες κυκλικότητες), δ) Στη περίοδο μεταξύ των δύο παγκόσμιων πολέμων η σχέση μεταξύ ανεργίας και ρυθμού μεταβολής των χρηματικών μισθών ήταν εξαιρετικά ασθενής, ε) Από το τέλος της δεκαετίας του 1960 η αμεσότητα της σχέσης καταστρέφεται: Είτε η ανεργία και ο ρυθμός μεταβολής των χρηματικών μισθών κινούνται προς την αυτή κατεύθυνση (θετική συσχέτιση μεταξύ τους) είτε ο ρυθμός μεταβολής των χρηματικών μισθών μεταβάλλεται ανεξάρτητα από το επίπεδο της ανεργίας. Το εύρημα αυτό αποτέλεσε την αφετηρία για να θεωρηθεί η καμπύλη Phillips ως ασταθής σχέση, αρχικώς, και στη συνέχεια να επιχειρηθεί η πλήρης θεωρητική της αποδόμηση από τους Friedman και Phelps.

¹³ Perlman, R., *Labor Theory*, 1969, Wiley, σ. 199

Στον ελληνικό χώρο, παρατηρώντας τη διαχρονική πορεία της κατάστασης αναφορικά με το φαινόμενο της ανεργίας, μπορούμε να πούμε ότι Η απασχόληση μειώθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 και αυξανόταν από την αρχή της δεκαετίας του 1970 μέχρι το 1993. Διατηρήθηκε στάσιμη κατά τη διάρκεια των ετών 1994-2002 αλλά επανέκτησε την ανοδική πορεία στην πορεία ενώ τα τελευταία τρία χρόνια, με την εφαρμογή των πολιτικών των Μνημονίων, απογειώθηκε στο 28% (με την πραγματική ανεργία να κινείται περίπου στο 34%). Το ποσοστό απασχόλησης στην Ελλάδα παραδοσιακά είχε διατηρηθεί χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ-15 ως αποτέλεσμα του συγκεκριμένου τρόπου κοινωνικής αναπαραγωγής και του ρόλου του γυναικείου εργατικού δυναμικού στον τομέα των νοικοκυριών.

Ενώ κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια και έως τις αρχές της δεκαετίας του 1960 η ανεργία είχε διατηρηθεί σε υψηλά ποσοστά (στοιχείο που είχε συμβάλλει και στην εσωτερική μετανάστευση στα αστικά κέντρα, αλλά και σε αυτή στο εξωτερικό και σε χώρες, όπως η Γερμανία και η Αυστραλία) στην πορεία τα ποσοστά της μειώθηκαν δραματικά. Σε αυτό είχαν συντελέσει παράγοντες, όπως η οικονομική ανάπτυξη που σημειώθηκε στη χώρα, στο πλαίσιο της γενικότερης μεταπολεμικής της ανάκαμψης, η οποία σημείωνε μάλιστα ρυθμούς υψηλότερους από εκείνους οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών της Δύσης.

Πριν από την πρώτη πετρελαϊκή κρίση η Ελληνική οικονομία ήταν μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες ευρωπαϊκές οικονομίες ενώ η καταγεγραμμένη ανεργία βρισκόταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Μετά το 1974 ο ρυθμός ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας έπεσε σε πολύ χαμηλά επίπεδα και η ανεργία αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό. Ωστόσο, το φαινόμενο τόσο της απότομης αύξησης της ανεργίας όσο και του πολύ χαμηλού ποσοστού της πριν το 1980, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με επιφύλαξη εφόσον από το σημείο εκείνο και έπειτα άλλαξε ο τρόπος καταγραφής της με αποτέλεσμα να εμφανιστεί το πραγματικό της επίπεδο.¹⁴

Η εξέλιξη του ποσοστού απασχόλησης είχε ως εξής: μια αρχική πτώση, σχετιζόμενη με την συρρίκνωση του γεωργικού τομέα, ακολουθήθηκε από μεταστροφή το 1985, η οποία εγκαινίασε μια ανοδική τάση που συνεχίστηκε

¹⁴ Κατσανέβας, Θ., *Απασχόληση και Ανεργία στην Ελλάδα*, εκδόσεις ΟΑΕΔ, Αθήνα, 1986, σελ. 94

καθ' όλη τη διάρκεια της συγκεκριμένης δεκαετίας. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η ανεργία αυξήθηκε σημαντικά και ξεπέρασε τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η εικόνα αυτή της ανεργίας παρέμεινε εν τω μεταξύ και στη συνέχεια. Συγκεκριμένα, η ανεργία το 2003 ήταν 9.3% σε σύγκριση με το 8.1% που χαρακτήριζε εκείνη τη χρονιά τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Για το έτος 2004 αντίστοιχα παρατηρούμε ότι ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης τα ποσοστά ανεργίας βρίσκονται πάνω από το συνολικό ποσοστό κυρίως στους απόφοιτους ανώτερης εκπαίδευσης (12,2%) και σε αυτούς που δεν πήγαν καθόλου σχολείο (11,6%) ενώ χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στα άκρα, δηλαδή στους κατόχους διδακτορικών ή μεταπτυχιακών τίτλων (7,2%) και σε όσους έχουν τελειώσει ορισμένες τάξεις του δημοτικού (5,9%).

Παρόμοια και για το έτος 2005, τα ποσοστά ανεργίας βρίσκονται πάνω από το συνολικό ποσοστό κυρίως στους απόφοιτους ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης (11,8%) καθώς και σε όσους έχουν τελειώσει την 3τάξια ή και ολόκληρη τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (10,9%), τα δε χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στα άκρα, δηλαδή στην ομάδα του πληθυσμού που κατέχει κάποιο διδακτορικό ή μεταπτυχιακό τίτλο (6,6%) και σε όσους έχουν τελειώσει ορισμένες τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (6,4%). Το 2006, το ποσοστό ανεργίας βρίσκεται πάνω από το συνολικό ποσοστό κυρίως, στους απόφοιτους ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης (11,2%), και σε όσους έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (10%), ενώ ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά παρατηρούνται στις κατηγορίες του πληθυσμού, που είτε έχουν τελειώσει ορισμένες τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (3,1%) είτε δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο (5,8%).

Για το 2007, αντιθέτως, το ποσοστό ανεργίας βρίσκεται πάνω από το συνολικό ποσοστό, κυρίως, σε όσους δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο (9,6%), στους απόφοιτους ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης (10,1%), καθώς και σε όσους έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (8,9%), το δε χαμηλότερο ποσοστό παρατηρείται στα άκρα, δηλαδή στους απόφοιτους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (5,8%), καθώς και στις κατηγορίες του πληθυσμού, που έχουν απολυτήριο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (6,9%) ή έχουν τελειώσει ορισμένες τάξεις αυτής της βαθμίδας (5,4%).

Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης για το έτος 2008 , το ποσοστό ανεργίας βρίσκεται πάνω από το συνολικό ποσοστό στους απόφοιτους ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης (10,5%), καθώς και σε όσους έχουν τελειώσει το τριτάξιο γυμνάσιο (9,2%) και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (9,1%). Το χαμηλότερο ποσοστό παρατηρείται στους πτυχιούχους ανώτερης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης καθώς και στους πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (5,4%).

Εν τω μεταξύ από το 2009 και έπειτα η ανεργία πραγματικά εκτινάχθηκε και δεν είναι τυχαίο το ότι αυτή η τεράστια αύξηση, ιδιαίτερα σε πληθυσμιακές ομάδες, όπως αυτή των νέων ηλικίας από 15 έως 24 ετών, σημειώθηκε με το που ξέσπασε η οικονομική κρίση και ξεκίνησε η εφαρμογή των διαφόρων προγραμμάτων των πολιτικών των μνημονίων. Ο δείκτης ανεργίας από το 7,7 % που ήταν 2008 (κατά μέσο όρο) κατά τις αρχές με μέσα του 2009 έφτασε στο 9,5%. Για τους νέους ηλικίας 15 ως 24 ετών, το ποσοστό ανεργίας το 2009 στην Ελλάδα αυξήθηκε στο 25,8%, έναντι 22,1% το 2008.

Αντίστοιχα, τον Δεκέμβριο του 2009 ο δείκτης της ανεργίας στη χώρα μας διαμορφώθηκε σε 10,2%. Επίσης σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το Μάρτιο του 2013, η ανεργία στην Ευρωζώνη σημείωσε οριακή αύξηση, σε σχέση με το Φεβρουάριο, από 12% στο 12,1%, ενώ στην «ΕΕ των 27» η ανεργία παρέμεινε σταθερή στο 10,9% το Μάρτιο. Οι άνεργοι μέσα σε ένα μήνα αυξήθηκαν κατά 69.000 στην «ΕΕ των 27» και κατά 62.000 στην ευρωζώνη. Συνολικά, καταγράφονται 26,521 εκατομμύρια άνεργοι στην ΕΕ και 19,211 εκατομμύρια άνεργοι στην ευρωζώνη.

Την ίδια στιγμή ωστόσο είναι φανερό πως μια τέτοια πραγματικότητα, δηλαδή η ύπαρξη τόσο υψηλών ποσοστών ανεργίας, ποσοστών μάλιστα που υπάρχει προοπτική να αυξηθούν μελλοντικά κι άλλο και να προσεγγίσουν ύψη ρεκόρ εν συγκρίσει με όλα τα άλλα καταγεγραμμένα ποσοστά στην ιστορία του νεώτερου ελληνισμού, είναι συνυφασμένη και με μη ευοίωνες καταστάσεις σε κοινωνικό επίπεδο. Μια από αυτές αναμφίβολα μπορεί να θεωρηθεί πως είναι και η εγκληματικότητα αν και ίσως τα ποσοστά της τελευταίας διαφοροποιούνται από κοινωνία σε κοινωνία, ανεξαρτήτως του ποσοστού ανεργίας, αν ληφθούν υπόψη και άλλες συνιστώσες, όπως ο ρόλος και η δύναμη του θεσμού της οικογένειας, ο ρόλος παραδοσιακών θεσμών, όπως η θρησκεία, η ύπαρξη γενικότερα κοσμοθεωριών που μπορεί να

λειτουργούν εν μέρει ανασταλτικά σε φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας, όπως το έγκλημα.

Οι επόμενες ενότητες επιχειρούν να "φωτίσουν" τη σύνδεση και το ποσοστό αυτής της σύνδεσης ανάμεσα στο έγκλημα και την ανεργία μέσα από την αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα χωρών και κοινωνιών, συμπεριλαμβανομένης φυσικά και της ελληνικής περίπτωσης. Πρώτα όμως, γίνεται αναφορά (όπως είδαμε και στην αναφορά στην Εισαγωγή) στους τρόπους με τους οποίους η ανεργία μπορεί να προωθήσει το φαινόμενο της εγκληματικότητας. Εδώ δίνεται βαρύτητα σε θέματα όπως οι ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας, η πίεση που δέχεται η κοινωνική συνοχή, οι πιέσεις σε θέματα υλικής διαβίωσης, που μπορούν να αποτελέσουν επίσης παράγοντες καταφυγής στο έγκλημα κ.λ.π.

8. Εγκληματικότητα και Ανεργία

Την επιρροή και σύνδεση της εγκληματικότητας με την ανεργία, μπορούμε να πούμε πως να τη συνοψίσουμε στα ακόλουθα: α) απώλεια της υιοθέτησης και προσκόλλησης στο πλαίσιο κοινωνικών αξιών - υποβάθμιση αξιών, όπως η οικογένεια, η κοινωνική αλληλεγγύη κ.λ.π., β) δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων, γ) αναζήτηση "ψεύτικων παραδείσων", όπως τα ναρκωτικά, μέσω των οποίων τροφοδοτείται έτι περισσότερο το φαινόμενο, δ) απώλεια επαγγελματικών προσόντων, ε) έλλειψη κινήτρων για δημιουργία και υγιή ενεργοποίηση, στ) μείωση εισοδήματος και αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων στην καθημερινή ζωή.

8.1 Απώλεια της υιοθέτησης και προσκόλλησης στο πλαίσιο κοινωνικών αξιών - υποβάθμιση αξιών

Αναφορικά με την πρώτη περίπτωση, θα μπορούσαμε να σημειώσουμε γενικότερα ότι η επιρροή της ανεργίας και μάλιστα της μακροχρόνιας μπορεί να είναι καταστροφική για αυτό που αποκαλούμε κοινωνική συνοχή. Η τελευταία εν πολλοίς είναι βασισμένη σε ένα φάσμα αξιών και σταθερών, τις οποίες ακολουθεί μια κοινωνία. Σταθερών, που αφενός μεν μπορούν να θεωρηθούν ένα είδος ίσως παρωχημένου και παραδοσιακού πλαισίου κοσμοθεωριών που προέρχονται από το παρελθόν, αφετέρου όμως αποτελούν στοιχεία με τα οποία περισσότερο ή λιγότερο το κοινωνικό οικοδόμημα μπορεί

να δημιουργήσει δικλείδες ασφαλείας έναντι σύγχρονων αρνητικών επιρροών, που προκύπτουν από στοιχεία της βιομηχανικής και μεταβιομηχανικής εποχής. Στοιχεία που γενικότερα χαρακτηρίζουν τον ανθρώπινο βίο σε πολλαπλά επίπεδα (όπως για παράδειγμα ο ατομικισμός που πλέον σε μεγάλο βαθμό φαίνεται να θέτει στο περιθώριο το αίσθημα αλληλεγγύης και του εντονότερου κοινοτισμού που χαρακτήριζε παλαιότερες κοινωνικές συσσωματώσεις).

Το στοιχείο της κοινωνικής συνοχής ως όρος, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το ότι ένα κοινωνικό σύνολο, ένα κοινωνικό οικοδόμημα, επιδιώκει τη συνεκτικότητά μεταξύ των μελών του και μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και τάξεων, του με απώτερο στόχο φυσικά την ευημερία των επιμέρους τμημάτων του στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό αλλά και την επιβίωση του ίδιου μέσα στο χρόνο. Θα μπορούσαμε να σημειώσουμε εδώ ότι μια τέτοια επιδίωξη είναι συμφυής με τον ίδιο τον χαρακτήρα της ανθρώπινης φύσης. Μπορεί δηλαδή, να συνυφανθεί με το γεγονός πως το ανθρώπινο πλάσμα ούτως ή άλλως, είναι από τη φύση του ένα κοινωνικό όν.

Αυτή η πρωταρχική και γενική παραδοχή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το ανθρώπινο πλάσμα δεν δύναται να επιβιώσει μόνο του. Εδώ μπορούμε να θυμηθούμε τις σχετικές τοποθετήσεις του μεγάλου αρχαίου φιλοσόφου και επιστήμονα Αριστοτέλη, κατά τον οποίο ο άνθρωπος είναι κοινωνικό και πολιτικό ον.¹⁵ Η γνωστή αυτή φράση δε σημαίνει ότι ο άνθρωπος από τη φύση του δραστηριοποιείται πολιτικά, αλλά ότι ασχολείται φυσικά με την πολιτική δραστηριότητα, ότι δηλ. η φύση του ανθρώπου είναι τέτοια, ώστε μόνο σε μια πόλη να μπορεί να επιτύχει την ολοκλήρωσή του. Κατά τον Αριστοτέλη, η πόλη συνιστά μια φυσική πραγματικότητα. Εμείς κατά προέκταση μπορούμε να πούμε πως το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο συνιστά μια φυσική πραγματικότητα.

¹⁵ Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, Α, 1253a 1-5 και Α, 1252b - 1253a 33, όπου διαβάζουμε ενδεικτικά τα εξής: "ἢ δ' αὐτάρκεια καὶ τέλος καὶ βέλτιστον. ἔκ τούτων οὖν φανερόν ὅτι τῶν φύσει ἢ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον, καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν καὶ οὐ διὰ τύχην ἦτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων ἢ ἄνθρωπος: ὡσπερ καὶ ὁ ὑφ' Ὀμήρου λοιδορηθεὶς", "ἔκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος πόλις, ἥδη πάσης ἔχουσα πέρασ τῆς αὐταρκείας ὡς ἔπος εἶπεῖν, γινομένη μὲν τοῦ [30] ζῆν ἔνεκεν, οὔσα δὲ τοῦ εὔ ζῆν. διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἐστίν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι. τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων, ἢ δὲ φύσις τέλος ἐστίν: οἷον γὰρ ἕκαστόν ἐστι τῆς γενέσεως τελεσθείσης, ταύτην φαμέν τῆν φύσιν εἶναι ἕκαστου, ὡσπερ ἀνθρώπου ἵππου οἰκίας. ἔτι τὸ οὐ ἔνεκα καὶ τὸ τέλος βέλτιστον" και "ὅτι μὲν οὖν ἢ πόλις καὶ φύσει πρότερον ἢ ἕκαστος, δῆλον: εἰ γὰρ μὴ αὐτάρκης ἕκαστος χωρισθεὶς, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ἔξει πρὸς τὸ ὅλον, ὁ δὲ μὴ δυνάμενος κοινωνεῖν ἢ μηδὲν δεόμενος δι' αὐτάρκειαν οὐθὲν μέρος πόλεως, ὡστε ἢ θηρίον ἢ θεός.

Την ίδια στιγμή, κατά το πρότυπο της αριστοτελικής σκέψης, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο άνθρωπος που είναι εκτός κοινωνίας (το ακοινωνητο άτομο), είναι είτε φαύλος, δηλαδή κακός, είτε κάτι ανώτερο από ανθρώπινο, κάτι που υποτίθεται πως έχει στοιχεία που δεν συνάδουν γενικότερα με την ανθρώπινη φύση. Αυτή η αποκοπή από το κοινωνικό σύνολο, είναι συνυφασμένη παράλληλα και με την έλλειψη αυτάρκειας για ένα τέτοιο άτομο. Και η ροπή του ανθρώπου να ενταχθεί σε μια συσσωμάτωση ατόμων, τα οποία θέτουν από κοινού μια σειρά σκοπών, με τους οποίους επιδιώκουν την ευδαιμονία - σε κοινωνικό, πνευματικό, οικονομικό ή πολιτικό επίπεδο - αποτελεί στην ουσία αναντίρρητη φυσική ροπή.

Εκκινώντας από αυτό το πλαίσιο συλλογισμών, που δανειζόμαστε εν προκειμένω από την αριστοτέλεια θεώρηση και σκέψη, κατανοούμε σαφώς ότι φαινόμενα όπως η ανεργία μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την κοινωνική συνοχή. Το θέμα εδώ είναι πως επανερχόμαστε στην παραπάνω σκέψη μας περί κρίσης αξιών και ιδεολογικών κοινωνικών σταθερών, στην περίπτωση που ένα άτομο λόγω της έλλειψης εργασίας δυσκολεύεται να αποκτήσει το στοιχείο της αυτάρκειας. Η τελευταία υποτίθεται άλλωστε πως συνιστά παράγοντα, ο οποίος δύναται να καλυφθεί μέσα από την ένταξη στο κοινωνικό πλαίσιο.

Την ίδια στιγμή, διάφοροι υπέρ - κρατικοί οργανισμοί υποτίθεται πως επιδιώκουν διαχρονικά την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής στο εσωτερικό των κρατών - μελών τους. Για παράδειγμα στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) υφίστανται θεσμοί και κοινωνικές πολιτικές με τις οποίες επιδιώκεται η κοινωνική συνοχή. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ένωση και τα κράτη μέλη, έχοντας υπόψη τα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα, έχουν ως στόχους την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, ώστε να καταστήσουν δυνατή την εναρμόνισή τους με παράλληλη διατήρηση της προόδου, την κατάλληλη κοινωνική προστασία, τον κοινωνικό διάλογο και την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων. Ο τελευταίος στόχος υπονοεί μια κατάλληλη πολιτική εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.

Το άρθρο 151 δηλώνει ότι οι στόχοι της κοινωνικής προόδου και συνοχής, τους οποίους θέτει, πρέπει κανονικά να επιτευχθούν όχι μόνον από τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, η οποία θα διευκολύνει την εναρμόνιση των κοινωνικών συστημάτων, αλλά και από τις διαδικασίες που θεσπίζουν οι

Συνθήκες, και από την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων. Πάντως, τα μέτρα που εφαρμόζουν η Ένωση και τα κράτη μέλη για την επίτευξη των στόχων του άρθρου 151 πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τη ποικιλομορφία των εθνικών πρακτικών, ιδιαιτέρως στον τομέα των συμβατικών σχέσεων, καθώς και την ανάγκη να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της Ένωσης.

Σε θεωρητικό επίπεδο, η ατζέντα κοινωνικής πολιτικής που πρότεινε η Επιτροπή της Ε.Ε. (το Σώμα των Επιτρόπων) και που είχε εγκρίνει στην Σύνοδο της Νίκαιας το 2000, δηλαδή πριν από 13 χρόνια, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, έχει ως στόχο την προώθηση πολιτικών, οι οποίες δίνουν βαρύτητα, μεταξύ άλλων, και στον τομέα της απασχόλησης. Και είναι γεγονός πως επί δεκαετίες μάλιστα υπήρξε διάθεση υπέρογκων συχνά κονδυλίων από το ταμείο του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού με γνώμονα αυτήν την προσπάθεια τόνωσης της απασχόλησης. Στο πλαίσιο βέβαια παραδοσιακά διεφθαρμένων κρατικών μηχανισμών, όπως αυτός της Ελλάδας, τα κονδύλια αυτά συχνά δεν κατευθύνονταν στους τομείς και κλάδους για τους οποίους προορίζονταν, όπως για παράδειγμα η γεωργία ή ο τομέας της ενίσχυσης του βιοτεχνικού κλάδου.

Εν τω μεταξύ είναι χαρακτηριστικό πως εδώ και καιρό στην πραγματικότητα, η Ε.Ε. εμφανίζει τεράστιες ανισοροπίες και ανισότητες στο εσωτερικό της, τόσο μεταξύ των μελών των κρατών - μελών της όσο και μεταξύ των διαφόρων περιφερειών εντός αυτών των κρατών - μελών σε ό, τι αφορά την οικονομική τους ανάπτυξη, αλλά και ως προς στοιχεία, όπως η απασχόληση. Στο πλαίσιο της ΟΝΕ (δεκαετία του 90 με αρχές της δεκαετίας του 2000) αυτό που είχε τεθεί ως προϋπόθεση γενικότερα, ήταν η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη σύγκλιση μεταξύ των διαφόρων κρατών - μελών σε ένα φάσμα τομέων, όπως τα εισοδήματα, το πλαίσιο φορολογικής πολιτικής, το επίπεδο διαβίωσης, η νομοθετική ρύθμιση πάνω σε ποικίλους τομείς του δημόσιου και ιδιωτικού βίου, αλλά και τα ποσοστά όσο το δυνατόν μεγαλύτερης απασχόλησης. Εντούτοις όμως, στην πορεία έγινε σαφές πως αυτό όχι μόνο δεν επετεύχθη, αλλά πως εδώ και πολλά χρόνια παράλληλα, μέσα από συγκεκριμένες επιλογές, αναφορικά με την ακολουθούμενη οικονομική πολιτική, οι διαφορές αυτές έχουν, όχι απλά μεγαλώσει, αλλά και γιγαντωθεί.

Επιπρόσθετα, δεν είναι τυχαίο το ότι οι πολιτικοί χωρών κυρίως του ευρωπαϊκού Νότου, δηλαδή των περιφερειών εκείνων της Ε.Ε. που εδώ και χρόνια πλήττονται κυρίως από τις πολιτικές λιτότητας και την ανεργία που αυτές έχουν προκαλέσει, επισείουν συνεχώς τον κώδωνα του κινδύνου αναφορικά με το ζήτημα της κοινωνικής συνοχής των χωρών τους. Είναι χαρακτηριστικό πως στην πανευρωπαϊκή σύνοδο του Ιουνίου του 2013, ο Αντώνης Σαμαράς έκανε λόγο για το συγκεκριμένο ζήτημα, τονίζοντας ότι: "Η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζουμε στην Ευρώπη είναι η ανεργία και, ιδιαίτερα, η ανεργία των νέων. Και σε χώρες όπως η Ελλάδα, αυτό έχει επιφέρει απίστευτα προβλήματα στην κοινωνική συνοχή, επειδή η ανεργία έχει πράγματι εκτιναχθεί στα ύψη» δήλωσε ο Πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς προσερχόμενος στη Σύνοδο Κορυφής στις Βρυξέλλες....Αυτό που πρέπει να κάνουμε αυτές τις ημέρες είναι να σκεφτούμε αντισυμβατικά, διαφορετικά, να σκεφτούμε δημιουργικά και να προσπαθήσουμε να βρούμε λύσεις από όλα, αυτές οι λύσεις πρέπει να περιλαμβάνουν δραστικά μέτρα, που θα εφαρμοστούν άμεσα. Αυτό είναι το πιο σημαντικό".¹⁶

Αυτό το στοιχείο άλλωστε είχε τονιστεί από τον Έλληνα πρωθυπουργό και νωρίτερα και συγκεκριμένα κατά την τελετή απονομής του Βραβείου Νόμπελ προς την Ε.Ε., τον Οκτώβριο του 2012 στο Όσλο. Στη συγκεκριμένη του ομιλία ο συγκεκριμένος πολιτικός κάνει λόγο για κοινωνική ειρήνη, η οποία συνδέεται άμεσα με το ζήτημα καταπολέμησης της ανεργίας, τη στιγμή που είχε κάνει λόγο και για 58% ανεργία (εν έτει 2013, το ποσοστό είναι ακόμα μεγαλύτερο) ανάμεσα στους νέους. Αυτό το στοιχείο στην εν λόγω ομιλία είχε συνδεθεί - και όχι τυχαία αν λάβει κάποιος υπόψη το πολιτικό κλίμα στην Ελλάδα των τελευταίων αυτών ετών - και με καταστάσεις, όπως η άνοδος του πολιτικού εξτρεμισμού.

Φαινόμενα άλλωστε, όπως αυτό το τελευταίο, μπορούν να συνδεθούν με το σκεπτικό ότι για ένα σημαντικό μέρος των ανέργων και ιδιαίτερα για εκείνους που βρίσκονται σε πιο νεαρές ηλικίες, η υιοθέτηση ιδεολογιών, οι οποίες συχνά φαίνεται να είναι ή όντως είναι, όχι μόνο ακραίες, αλλά και τέτοιες ως προς τον τρόπο έκφρασης του κοσμοθεωριακού τους προγράμματος, ώστε να συνιστούν κίνδυνο για την γαλήνη και την ύπαρξη ασφάλειας και ισορροπίας

¹⁶ "Σαμαράς από τις Βρυξέλλες: η ανεργία στην Ελλάδα, απειλεί την κοινωνική συνοχή" στο www.tanea.gr, 27/6/2013

εντός του κοινωνικού συνόλου, μοιάζει να είναι ένα αρκετά ελκυστικό καταφύγιο.

Μάλιστα το γενικότερο και ευρύτερο πρόβλημα που προκύπτει ως προς την κρίση αξιών λόγω της ανεργίας και λόγω της απόρριψης παραδοσιακών ιδεολογικών σταθερών, που συνιστούσαν μέσα κοινωνικής συνοχής ενός συνόλου, δεν είναι κάτι που αφορά αποκλειστικά και μόνο τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Για παράδειγμα, και στην Ιταλία που επίσης τα τελευταία αυτά χρόνια δέχτηκε πιέσεις από συγκεκριμένους κύκλους της Ε.Ε. και των διεθνών χρηματοπιστωτικών κερδοσκοπικών κύκλων, παρατηρούμε πως η ανεργία κινήθηκε γύρω στο 12,8%, σημειώνοντας δηλαδή αύξηση του 1,8%. Εδώ βέβαια δεν έχουμε τα τρομακτικά ποσοστά της ελληνικής περίπτωσης και πάλι όμως, έχουμε σύμφωνα με στατιστικές μελέτες και δεδομένα δεκαετιών, αύξηση ρεκόρ για τα στάνταρ της συγκεκριμένης χώρας. Και είναι χαρακτηριστικό το ότι αυτή η κατάσταση και εδώ (όπως και σε άλλες κοινωνίες του ευρωπαϊκού νότου) αφορά κατά κύριο λόγο τους νέους και τις γυναίκες. Στην ιταλική περίπτωση είναι πολύ χαρακτηριστικό το ότι το μεν ποσοστό της ανεργίας σημειώνει ρεκόρ 36 ετών, τη στιγμή που μεταξύ των νέων το ποσοστό κινείται στο 41,6% ενώ μεταξύ των γυναικών του ιταλικού νότου, το ποσοστό είναι σχεδόν στο 53%.

Το ζήτημα εδώ μάλιστα είναι πως ένα σημαντικό ποσοστό αυτών των πληθυσμιακών ομάδων αντιμετωπίζει προβλήματα μακροχρόνιας ανεργίας. Το τελευταίο αυτό στοιχείο είναι άμεσα συνυφασμένο με τα όσα προαναφέρθηκαν περί κοινωνικής συνοχής και περί κρίσης ως προς την απώλεια της υιοθέτησης και προσκόλλησης στο πλαίσιο κοινωνικών αξιών - υποβάθμιση αξιών, όπως η οικογένεια, η κοινωνική αλληλεγγύη κ.λ.π. Το τελευταίο αυτό στοιχείο μπορεί να συνδεθεί με τις νεώτερες γενιές, οι οποίες αντιμετωπίζοντας την ανεργία και κατά προέκταση την απραξία και απουσία από τις διαδικασίες της αγοράς εργασίας, υπεισέρχονται σταδιακά και σε μια διαδικασία αλλαγής νοοτροπίας.

Βάσει ερευνών έχει καταδειχθεί πως άτομα, τα οποία για ένα μεγάλο διάστημα ή και μόνιμα δεν βρίσκονται σταθερά σε μια εργασία, με τον καιρό αναπτύσσουν προβλήματα συμπεριφοράς. Προβλήματα, τα οποία είναι συνυφασμένα και μια προβληματικά καλλιεργούμενη ψυχολογία από κάποιο σημείο και έπειτα. Στην Αμερική επί παραδείγματι, έχει καταδειχθεί πως η μακροχρόνια ανεργία σε νεαρά άτομα, συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη του

αλκοολισμού.¹⁷ Είναι επίσης χαρακτηριστικό πως πριν από 40 χρόνια περίπου, μέσα από μια μελέτη της Glen Elder, κοινωνιολόγου στο Πανεπιστήμιο της Βόρειας Καρολίνα, είχε καταδειχθεί πως άτομα που σε παλαιότερες εποχές και συγκεκριμένα κατά την περίοδο της μεγάλης Ύφεσης στην Αμερική αρχές της δεκαετίας του 1930, είχαν αντιμετωπίσει μεγάλα προβλήματα λόγω της τότε πολύ υψηλής ανεργίας, είχαν καλλιεργήσει σε μακροπρόθεσμο επίπεδο αντίστοιχα ένα είδος νοοτροπίας και αντίληψης, η οποία χαρακτηριζόταν από στοιχεία, όπως η μιζέρια, η έλλειψη αυτοπεποίθησης, η αρνητικότητα ή τουλάχιστον η επιφυλακτικότητα στο να επιδείξουν πρωτοβουλία σε τομείς, όπως η εργασία, η ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων κ.λ.π.

Αντίστοιχα, σε κοινωνίες, όπως η σύγχρονη ελληνική, παρατηρούμε ότι όχι μόνο η ανεργία, αλλά και η έλλειψη προοπτικών για το μέλλον και ως εκ τούτου επίσης κινήτρων για προσπάθεια, σηματοδοτεί σε ομάδες, όπως αυτή των νέων είτε ένα είδος αδιαφορίας συνυφασμένης παράλληλα με ένα είδος κυνισμού, το οποίο υποτίθεται πως αποτελεί ένα είδος διαμαρτυρίας απέναντι στην υφιστάμενη κατάσταση είτε μια στάση παθητικότητας και έλλειψης διάθεσης για αγωνιστικότητα με την οποία θα μπορούσαν να αρθούν καταστάσεις, οι οποίες συνδέονται με την οικονομική κρίση και την επιβαλλόμενη και εξαπλούμενη ανεργία. Είναι ενδεικτικό πως ένα ποσοστό των σύγχρονων νέων έχει φτάσει στο σημείο όπου πλέον δεν ενδιαφέρεται και δεν αγωνιά καν για το ζήτημα της εύρεσης εργασίας.

Δημιουργείται δε κατά αυτόν τον τρόπο, σύμφωνα με ειδικούς (κοινωνιολόγους, ψυχολόγους κ.λ.π.) μια γενιά ατόμων ακοινωνήτων, ατόμων δηλαδή που φτάνουν σταδιακά πλέον στο σημείο, λόγω της έλλειψης οποιουδήποτε κινήτρου και ελπίδας, να αμφισβητούν την κοινωνία και τις διάφορες αξίες της στο σύνολό τους. Κάποιος, ο οποίος για μεγάλο διάστημα μένει άνεργος, χάνει την αίσθηση ότι ανήκει σε μια κοινωνική ομάδα (π.χ. την εργατική τάξη), καθώς επίσης και τη συνείδηση της αλληλεγγύης και αναζητά πιο εύκολα τις ατομικές λύσεις (π.χ. κάποιο «μέσον» για να βρει εργασία).

Όταν κάνει κάποιος λόγο για κρίση αξιών και υποβάθμιση γενικότερα ορισμένων ιδεολογικών σταθερών (όπως η αλληλεγγύη, ο σεβασμός προς το συνάνθρωπο, η ψυχολογική και συναισθηματική σύνδεση με το ευρύτερο

¹⁷ "How unemployment affects society" στο www.hipcrime.blogspot.gr

κοινωνικό σύνολο κ.λ.π.) θα πρέπει ταυτόχρονα να λάβει υπόψη του ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί επακόλουθο μιας τέτοιας ψυχολογικής και συναισθηματικής αποξένωσης, είναι ένα σύμπτωμα που αναζητείται στα πλαίσια μιας διαδικασίας. Αυτό σημαίνει το εξής: ότι δεν υφίσταται κοινωνικός αποκλεισμός γενικά και αόριστα, αλλά στα πλαίσια μιας πορείας, μιας διαδικασίας της οποίας τα επιμέρους στοιχεία εκφράζονται και προκύπτουν κατά την διάρκεια της ξεδίπλωσης του φαινομένου της ανεργίας.

Η έννοια του Αποκλεισμού αποτελεί μία πολυσυζητημένη και εν πολλοίς αμφισβητούμενη επιστημονικά έννοια. Αποτελεί μία έννοια που όσο και εάν υπερβολικά απορρίφθηκε από τους επιστήμονες, άλλο τόσο υπερβολικά χρησιμοποιήθηκε από την πολιτική και την επιστήμη για να περιγράψει εκείνη την όμοια κατάσταση που παρουσίαζαν από κοινού διαφορετικής φύσης φαινόμενα και που μέχρι εκείνη τη στιγμή απασχολούσαν τους επιστήμονες σε ξεχωριστές θεματικές ενότητες και κατηγορίες ανάλυσης.¹⁸ Χρησιμοποιήθηκε με ποικίλους τρόπους από ένα ευρύτατο φάσμα επιστημόνων και ειδικών (κοινωνιολόγων, ψυχολόγων, εργατολόγων, επιχειρηματιών κ.λ.π.).

Η έννοια του “κοινωνικού αποκλεισμού”, ως προς τη χρήση της, περισυνέλεξε εκείνα τα φαινόμενα και τα υποκείμενα που είχαν τεθεί εκτός θεσμοθετημένων κοινωνικών συστημάτων. Θα πρέπει εδώ να τονιστεί ότι η εμφάνιση της χρήσης της έννοιας συμπίπτει με την προσπάθεια και την ανάγκη δημιουργίας κοινωνιών που στη βασική τους λειτουργία θα παράγουν “ένταξη” και όχι “αποκλεισμούς”, θα αποδέχονται το διαφορετικό και δεν θα το απορρίπτουν, θα το ονομάζουν ως “διαφορετικό” με στόχο να το προστατέψουν και να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις ένταξης το και όχι να αναπαράγουν τις ενστικτώδεις λειτουργίες απόρριψης και έκπτωσης του.¹⁹

Ο όρος “αποκλεισμός” στη βάση του σχετίζεται με τον όρο της “φτώχειας”, έτσι όπως ορίστηκε από τους θεωρητικούς του 19ου αιώνα. Σηματοδοτώντας την είσοδο στη βιομηχανική κοινωνία και τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, η φτώχεια αποτελούσε ένα φαινόμενο προς ξεπέρασμα για όλες τις δυτικές κοινωνίες. Τόσο η αγγλοσαξονική παράδοση, όσο και οι φιλελεύθεροι γάλλοι οικονομολόγοι στιγματίζουν με τις θεωρίες τους αυτή την

¹⁸ Δημουλάς, Κ., Μπαμπανέλου, Δ., Τσιώλης, Γ., *Από την Κοινωνική Ευπάθεια στον Κοινωνικό Αποκλεισμό*, εκδόσεις Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα, 2002, σελ. 25

¹⁹ Ο.π.σ. 26

περίοδο τη χρήση του όρου "φτώχεια" και δίνουν στον όρο ένα καθαρά οικονομικό χαρακτήρα, που στη συνέχεια ερμηνεύεται ως η απουσία του πολίτη στην ανάπτυξη της επιχείρησης και η έλλειψη κάθε μορφής οικονομικής δραστηριότητας.

Ο όρος της "φτώχειας" εξακολούθησε και στις μέρες μας να παραπέμπει σε ένα καθαρά οικονομικό φαινόμενο με κοινωνικές προεκτάσεις και συνέπειες, δηλώνοντας μία κατάσταση με συγκεκριμένα και μετρήσιμα χαρακτηριστικά. Ο όρος "αποκλεισμός" διακρίνεται από τον όρο "φτώχεια", θα λέγαμε κατ' αρχήν σε δύο πολύ βασικά σημεία: πρώτον, δεν παραπέμπει αποκλειστικά σε οικονομικά φαινόμενα, αλλά σε διαφορετικής πολλές φορές, φύσεως φαινόμενα που δεν συνδέονται αναγκαστικά με τις οικονομικές συνθήκες των υπό αποκλεισμό ατόμων ή εν πάσει περιπτώσει των συγκεκριμένων ομάδων ατόμων εντός των οποίων αυτά εντάσσονται.

Η χαλάρωση του κοινωνικού δεσμού εκφράζεται σε μία πληθώρα διαφορετικών σφαιρών της συλλογικής ζωής, όπως είναι ο χώρος της εργασίας με το τέλος της εργατικής τάξης, ο χώρος της οικογένειας με τη βαθιά αμφισβήτηση του θεσμού, ο χώρος της γειτονίας με το τέλος των εργατικών συνοικιών, ο χώρος του σχολείου με τη αναδιαμόρφωση του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος, κλπ. Αυτό που κάποτε ονομάσαμε "κοινωνική αλληλεγγύη" και που αποτελούσε τον αόρατο ιστό που συνέδεε τα μέλη των κοινωνιών μεταξύ τους, φαίνεται τις τελευταίες δεκαετίες να έχει δεχτεί ανεπανόρθωτο χτύπημα: οι ατομοκεντρικές κοινωνίες στηρίζονται όλο και περισσότερο πάνω στην αξία και τη δόξα του ατόμου και μέσα από την κρίση που διανύουν οι βασικοί θεσμοί τους, διασπάται η κοινωνική συνοχή, διαρρηγνύεται ο κοινωνικός δεσμός και η διαδικασία της κοινωνικοποίησης υφίσταται διαβρώσεις.

Αυτή τη νέα πραγματικότητα, οι κοινωνίες την αντιμετώπισαν και προς στιγμή φάνηκαν να τη θεραπεύουν μέσα απ την ανάπτυξη του κράτους-πρόνοιας και της αρχής της αναδιανομής του πλούτου. Έτσι οδηγηθήκαμε στο φαινόμενο της ανάπτυξης των κοινωνικών υπηρεσιών που στις χώρες όπου τα οικογενειακά και κοινωνικά δίκτυα δεν "προστατεύουν", οι κοινωνικές υπηρεσίες έχουν αναλάβει αυτό το ρόλο. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στις χώρες του αναπτυγμένου βορρά και του υπανάπτυκτου νότου παραπέμπει δικαίως κατά τη γνώμη μας στο παραπάνω σχήμα: όπου, με άλλα λόγια, οι δημόσιοι

θεσμοί εμφανίζονται αδύναμοι και ανεπαρκείς, τα παραδοσιακά δίκτυα κοινωνικής συσσωμάτωσης και αλληλοκάλυψης, όπως η οικογένεια, αποκτούν κεντρικό και πρωταγωνιστικό ρόλο. Αντίστοιχα, όπου οι δημόσιοι θεσμοί, όπως στις αγγλοσαξονικές και τις δυτικοευρωπαϊκές κοινωνίες, έχουν παραδοσιακά ιδιαίτερη δυναμική, η αναγκαιότητα της οικογενειακής αλληλεγγύης υποχωρεί και διασπάται.

Όμως η διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού έχει μία βαθύτερη διάσταση. Το πρόβλημα δεν είναι αυτό του κοινωνικού στιγματισμού εξ' αιτίας μίας παρέμβασης του κοινωνικού κράτους ή της οικογένειας ως ρυθμιστές της κοινωνικής ζωής και συμπεριφοράς. Με άλλα λόγια, δεν είναι η κρατική βοήθεια που φαίνεται να αποκλείει από την συμμετοχή στη διαμόρφωση των κοινωνικών θεσμών και σε κάθε μορφή άσκησης εξουσίας, αλλά τα ρήγματα που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας κοινωνικοποίησης του ατόμου, αλλιώς κατά την κατασκευή της κοινωνικής του ταυτότητας. Μήπως ο αποκλεισμός ως διαδικασία δεν αναφέρεται πριν απ' όλα στην ευθραυστοποίηση του ατόμου σαν μονάδα και σαν μέρος ενός συνόλου; Δεν είναι τα αρνητικά βιώματα του μακροχρόνια άνεργου, που απορρίπτεται από το σχολικό του περιβάλλον που υποχρεώνουν σε μία αναδίπλωση του ατόμου στον εαυτό του, σε μία κοινωνική απομόνωση ή σε μία αποχή από κάθε μορφή συμμετοχής στη ζωή και ανάληψης ευθύνης;

Το πρόβλημα φαίνεται να εντοπίζεται επιφανειακά σ' ένα φαντασιακό επίπεδο, αφού μοιάζει να βιώνεται από τα υποκείμενα ως μία "υπέρτατη απειλή", να μη χάσουν τη θέση που κατέχουν στην κοινωνία. Αυτό όμως το πρόβλημα αποκτά μία αντικειμενική και μία πραγματική διάσταση, από τη στιγμή που "κάτι φαίνεται να μην πηγαίνει καλά" στη ζωή του ατόμου.

Αν και επιφανειακά εμφανίζεται ως μία ατομική εμπειρία, στο βάθος πρόκειται για ένα πρόβλημα συλλογικής τάξης, αφού έχει άμεση σχέση με τη λειτουργία των θεσμών και του κοινωνικού συστήματος γενικότερα. Το πρόβλημα της χαλάρωσης και διάρρηξης του κοινωνικού δεσμού εκφράζει άμεσα τη συνθετότητα των σύγχρονων κοινωνιών γιατί πρόκειται για τον κατ' εξοχήν χώρο έκφρασης της ατομικής ιδιαιτερότητας. Για να απαντηθούν ζητήματα πολύπλοκα και λεπτά που να αφορούν την κοινωνική συμπεριφορά λαμβανόμενη σε ατομικό επίπεδο, θα πρέπει κανείς να γνωρίζει, έτσι ώστε να λάβει υπ' όψη του, στοιχεία που μόνο μία μικροκοινωνιολογική έρευνα πεδίου

θα μπορούσε να συλλέξει. Αυτός είναι ο κυριότερος λόγος, που ο χώρος αποτελεί έναν από τους πιο απροσπέλαστους χώρους των κοινωνικών επιστημών.

8.2 Η δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων

Η δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων λόγω της ανεργίας, ίσως συνιστά βασικό παράγοντα και συνιστώσα, όταν αναφερόμαστε στο πεδίο των συνεπειών που έχει το συγκεκριμένο φαινόμενο. Η ανεργία επιβαρύνει την υγεία με μεγαλύτερη φόρτιση από ό, τι η εργασιακή κατάσταση. Στις περισσότερες επιδημιολογικές έρευνες που έχουν γίνει σε αυτό τον τομέα, η διαφορά τόσο στις μετρήσεις νοσηρότητας όσο και θνησιμότητας μεταξύ ανέργων και εργαζομένων τείνουν να υποστηρίξουν τον αρνητικό ρόλο της απώλειας της εργασίας στη συνολική λειτουργία του ανθρώπου. Η απώλεια της εργασίας μάλιστα κατατάσσεται όγδοη μεταξύ των 42 ψυχοκαταπιεστικών γεγονότων ζωής που περιλαμβάνονται στην κλίμακα επαναπροσαρμογής του ατόμου, ύστερα από μια στρεσογόνο εμπειρία. Στους ανέργους το κύριο χαρακτηριστικό είναι η μείωση του επιπέδου θετικής ψυχικής υγείας, χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι αρχίζει έτσι μια κλινική ψυχική ασθένεια.

Είναι πολύ ενδεικτικό το ότι το 1999 είχε γίνει μια έρευνα από το Πανεπιστήμιο Πατρών που απέδειξε ότι σε πολλές περιπτώσεις η η εργασία σε πολλές περιπτώσεις να δημιουργεί στρες, αλλά τα συμπτώματά του δεν είναι τίποτε μπροστά σε αυτά που αρχίζουν να δημιουργούνται όταν τελικά η ανεργία σου «χτυπήσει την πόρτα». Η ιδιότητα του εργαζομένου άλλωστε κρίνεται από τους επιστήμονες ότι ενεργεί «ψυχοπροστατευτικά» για τον άνθρωπο.

Η έρευνα ολοκληρώθηκε από το Εργαστήριο Κοινωνιολογίας και Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου της Πάτρας υπό την επιστημονική ευθύνη του καθηγητή κ. Ν. Πατινώτη και με τη συνεργασία των ειδικών επιστημονικών συνεργατών δρα Φ. Παπαγεωργίου, δρα Γρηγόρη Μανιαδάκη και κ. Αρ. Βαζαίου. Ο προσδιορισμός του προβλήματος έγινε στο πλαίσιο κοινοτικής «εντολής» για την απασχόληση, αφού η ομόφωνη πρόταση των ευρωπαϊκών υπουργών Υγείας στη Στοκχόλμη τον περασμένο χρόνο κατέληξε στην ανάγκη δημιουργίας ενός υποβοηθητικού κοινωνικού περιβάλλοντος για την προαγωγή της υγείας των ανέργων ώστε να προωθείται η κοινωνική και

προσωπική εξέλιξή τους, η επαγγελματική εκπαίδευση και η επαναπρόσληψή τους.²⁰

Αν και η πλειονότητα των ανέργων κινείται σε «κανονικά» επίπεδα κατάθλιψης τα 164 από τα 330 άτομα παρουσιάζουν καταθλιπτική συμπτωματολογία, ωστόσο η κατανομή του δείγματος των ανέργων σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό φανερώνει μεγάλη αύξηση της εμφάνισης συμπτωμάτων. Οι άνεργοι λοιπόν διαφοροποιούνται από τον γενικό πληθυσμό και παρατηρούνται ανάμεσά τους ψυχικές δυσχέρειες και κατάθλιψη. Το συμπέρασμα είναι ότι τα αυξημένα επίπεδα επιβάρυνσης της ψυχικής υγείας σχετίζονται ανοιχτά με την ανεργία.

Επίσης οι έρευνες αναφέρουν ότι η ηλικία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο αντιμετώπισης της ανεργίας. Οι μικρότεροι σε ηλικία βιώνουν την ανεργία ως ματαίωση των ελπίδων τους και συνήθως ενεργούν με άγχος ή με βίαιη, επιθετική συμπεριφορά, ενώ οι μεγαλύτεροι θεωρούν την ανεργία απώλεια του κοινωνικού τους υπόβαθρου και ενεργοποιούν πιο ώριμους αμυντικούς μηχανισμούς προκειμένου να διαχειριστούν το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν.

Η ανεργία είναι ένας σοβαρός ψυχοκοινωνικός παράγοντας ο οποίος δημιουργεί έντονο άγχος, καθώς και άλλες συναισθηματικές διαταραχές. Η εργασία δεν είναι μόνο πηγή οικονομικής συντήρησης του ατόμου, αλλά αποτελεί και κινητήρια δύναμη ευχαρίστησης, δομεί την αυτοεκτίμησή του και αυξάνει την παραγωγικότητά του. Η ανεργία διεγείρει ποικίλα συναισθήματα στο άτομο, όπως: απογοήτευση, θυμός, θλίψη, ανησυχία, πικρία, απελπισία, αίσθηση ανικανότητας συντήρησης του εαυτού αλλά και της οικογένειάς του, φόβο (πού θα βρει αλλού εργασία ή αν θα τον απολύσουν εκ νέου), καθώς και κατάθλιψη, η οποία σε μερικές περιπτώσεις συνοδεύεται και από αυτοκαταστροφική συμπεριφορά και συχνά αυτό μπορεί να αποβεί μοιραίο για τη ζωή του ατόμου (να γίνει αυτόχειρας ή να αναζητήσει διέξοδο στο αλκοόλ ή στα ναρκωτικά).

Η μακροχρόνια ανεργία θρυμματίζει την προσωπική ταυτότητα του ατόμου και αποφέρει τεράστιες και δραστικές αλλαγές στην ψυχική του δομή: απάθεια, ευερεθιστότητα, έλλειψη θέλησης και κινήτρου για βελτίωση,

²⁰ Παπαματθαίου, Μ., "Η ανεργία βλάπτει σοβαρά την υγεία", στην εφημερίδα *Το Βήμα*, 18/4/1999, σελ. 17

έλλειψη ευχαρίστησης και ικανοποίησης, απομόνωση, κλονίζεται η πίστη του και η εμπιστοσύνη στο εαυτό του, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται άμεσα οι οικογενειακές και οι κοινωνικές του σχέσεις.

Το έντονο άγχος που βιώνει το άτομο έχει συχνά επιπτώσεις και στη σωματική του υγεία, όπως: έλκος, αρθρίτιδα, υπέρταση, αλλεργίες, καρδιαγγειακά, αναπνευστικά προβλήματα, βλάβες στο ανοσοποιητικό σύστημα κ.ά. Έρευνες έχουν δείξει ότι οι γυναίκες, σε σχέση με τους άντρες, λόγω της πληθώρας των ρόλων που αναλαμβάνουν καθημερινά παρουσιάζουν μεγαλύτερα επίπεδα άγχους, κατάθλιψης, καθώς και άλλων συναισθηματικών διαταραχών όταν είναι άνεργες.

Στα σύγχρονα κράτη πρόνοιας, με τα ταμεία ανεργίας και την πολύπλευρη κοινωνική υποστήριξη, η ανεργία μπορεί να συνεπάγεται τις περισσότερες φορές σοβαρά οικονομικά προβλήματα, αλλά δεν οδηγεί σε πείνα και σε εξαθλίωση. Πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι ο βασικός λόγος που η ανεργία αποτελεί στρεσογόνο εμπειρία είναι κυρίως επειδή η εργασία συνεπάγεται και μη οικονομικά οφέλη, που έχουν χαρακτηριστεί «λανθάνουσες συνέπειες της εργασίας», όπως η χρονοοργάνωση της ημέρας ή η αυτοεκτίμηση και ο σεβασμός των άλλων.

Η σημασία των μη οικονομικών συνεπειών της εργασίας τεκμηριώνεται από έρευνες που έχουν γίνει κυρίως στις σκανδιναβικές χώρες. Στην περιοχή της Στοκχόλμης οι άνεργοι που ανέφεραν περισσότερη δραστηριότητα και κοινωνικές επαφές είχαν καλύτερη ψυχική υγεία από τους άλλους άνεργους. Όσοι, εξάλλου, εργάζονταν ακόμα και με χαμηλούς μισθούς ήταν πιο δραστήριοι και ψυχικά πιο υγιείς από τους άνεργους. Σε άλλη έρευνα, στη Φινλανδία, όσοι από τους άνεργους βιομηχανικούς εργάτες έβρισκαν ξανά εργασία παρουσίαζαν σημαντική βελτίωση της ψυχικής τους υγείας, ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση πριν ή μετά την επαναπρόσληψή τους. Στην Ιταλία τέλος, απολυμένοι εργάτες παρουσίαζαν επιδείνωση της ψυχικής και σωματικής τους υγείας, παρά το γεγονός ότι συνέχιζαν να λαμβάνουν κανονικά τον μισθό τους.

Η διερεύνηση μιας πιθανής ανάλογης σχέσης με τα παράνομα ναρκωτικά είναι από τη φύση της πολύ πιο δύσκολη. Σε περιοχή της Αγγλίας νέοι άνεργοι δήλωναν αυξημένη χρήση παράνομων ναρκωτικών. Ανάλογες τάσεις διαπιστώθηκαν και σε νέους άνεργους στη Νορβηγία, οι οποίοι όμως δεν

συσχέτιζαν τα παράνομα ναρκωτικά με την καταπολέμηση του στρες, αλλά τα θεωρούσαν μέρος του εναλλακτικού πολιτισμικού προτύπου που υιοθετούσαν λόγω της ανεργίας.

Οι απόπειρες αυτοκτονίας είναι επίσης πιο συχνές στους άνεργους. Στην Αγγλία και Ουαλία, διαπιστώθηκαν στους άνεργους υψηλότεροι δείκτες θνησιμότητας από αυτοκτονίες, ιδιαίτερα για τις ηλικίες 36-44. Όμως, οι δείκτες ανδρικής θνησιμότητας από αυτοκτονίες συνέχιζαν να αυξάνουν σε περιόδους που η ανεργία μειωνόταν. Οι περισσότεροι ερευνητές συμφωνούν ότι τις περισσότερες αυτοκτονίες δεν τις προκαλεί αυτή καθαυτή η ανεργία, αλλά η συσσώρευση άλλων δυσάρεστων γεγονότων που αυτή προκαλεί, καθώς και η μειωμένη, λόγω της ανεργίας, ψυχολογική και κοινωνική δυνατότητα αντιμετώπισής τους. Τέτοια γεγονότα μπορεί να είναι η απώλεια της κατοικίας και η διάλυση κοινωνικών σχέσεων, φαινόμενα που παρατηρούνται πιο συχνά στους άνεργους.

Πολλές περιγραφικές μελέτες οι οποίες εκπονήθηκαν στην δεκαετία του '30 προσπάθησαν να διερευνήσουν συγκεκριμένα ψυχολογικά στάδια και συμπεριφορές που εκδηλώνουν άνεργα άτομα. Σχετικά σύγχρονες μελέτες όπως αυτή των Fagin & Little (1984) επιβεβαιώνουν ότι η ανεργία προκαλεί ψυχολογικά φαινόμενα όμοια με αυτά της απώλειας, όπως για παράδειγμα θάνατος στην οικογένεια, διαζύγιο, τερματισμός σχέσης κ.λπ.²¹ Οι μελέτες αυτές αναφέρονται σε άτομα που είχαν εργασία και στη συνέχεια απολύθηκαν.

Περίληπτικά, η ψυχολογική δοκιμασία, στην οποία φαίνεται να υποβάλλονται τα άτομα που έχασαν την εργασία τους, περιγράφεται ως εξής: Το πρώτο στάδιο είναι η αίσθηση του σοκ. Δηλαδή ο άνεργος δεν μπορεί να πιστέψει ότι δεν έχει πλέον δουλειά. Το δεύτερο στάδιο είναι η άρνηση του γεγονότος και ένα αίσθημα αισιοδοξίας. Το τελευταίο αναφέρεται στην προσδοκία του ατόμου ότι θα βρει δουλειά σύντομα. Το τρίτο στάδιο (μετά από μερικές εβδομάδες ή μήνες επίμονης αναζήτησης εργασίας) είναι συμπτώματα άγχους, απαισιοδοξία και πολλές φορές κατάθλιψη.²²

Αυτό που ακόμα δεν είναι σαφές, είναι ο τρόπος με τον οποίον οι ψυχολογικοί, βιολογικοί και κοινωνικοί μηχανισμοί αλληλεπιδρούν με

²¹ Fagin, L., & Little, M., *The forsaken families: the effects of unemployment*, Penguin ed., 1984, σελ. 139

²² Ο.π.σ. 143

αποτέλεσμα η ανεργία να οδηγεί στη διαταραχή της υγείας. Αυτή η έλλειψη σαφήνειας δεν αμφισβητεί, βέβαια, τη σχέση μεταξύ ανεργίας και νόσου.

Όσον αφορά την ψυχική υγεία, τα αποτελέσματα από περιγραφικές αλλά και διαχρονικά ελεγχόμενες κλινικές μελέτες, είναι ενδεικτικά του υψηλού δείκτη συσχετισμού μεταξύ ανεργίας και ψυχιατρικής συμπτωματολογίας. Μια σειρά από σχετικά πρόσφατες μελέτες (Colledge & Bartolomew 1980, Finlay-Jones et al 1981, Jackson & Warr 1984) έδειξαν ότι 25 - 50% των ανέργων αναφέρουν συμπτώματα ψυχικής διαταραχής. Επίσης, όπως αναφέρεται στην ίδια μελέτη, όσο μεγαλύτερη ήταν η διάρκεια της ανεργίας τόσο περισσότερες ήταν οι πιθανότητες της εμφάνισης ψυχολογικών προβλημάτων. Ο ερευνητής Warr (1985) έκανε σύγκριση μεταξύ ομάδων εργαζομένων και ανέργων. Τα ευρήματα της μελέτης του έδειξαν ότι οι άνεργοι παρουσίαζαν περισσότερο άγχος, κατάθλιψη, νευρωτική συμπεριφορά, λιγότερη διάρκεια και χαμηλή ποιότητα ύπνου. Επίσης, ήταν περισσότεροι θλιμμένοι, δεν είχαν αυτοπεποίθηση και εμπιστοσύνη σε άλλους.²³

Μια από τις σημαντικότερες μελέτες που δημοσιεύτηκαν τα τελευταία χρόνια (Siddique 1985) εκπονήθηκε στον Καναδά σε ένα, συγκριτικά, μεγάλο δείγμα ατόμων (N= 14.313). Περιληπτικά, τα αποτελέσματα της μελέτης είναι τα ακόλουθα. Βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές σε ποικιλία παραμέτρων υγείας μεταξύ εργαζομένων και ανέργων ατόμων. Για παράδειγμα, οι άνεργοι βιώνουν μεγαλύτερα επίπεδα άγχους και στρες, καθώς επίσης αναφέρουν μεγαλύτερο αριθμό προβλημάτων υγείας (π.χ. καρδιαγγειακά προβλήματα, υψηλή πίεση, ζαλάδες και υπέρταση). Επίσης επισκέπτονται τον ιατρό τους πιο συχνά και έχουν περισσότερες εισαγωγές στο νοσοκομείο συγκριτικά με τους εργαζόμενους. Οι άνεργοι με τη μεγαλύτερη ψυχιατρική συμπτωματολογία είναι συνήθως νέοι, κάτω των 40 ετών, χαμηλόμισθοι εργάτες.

8.3 Η σύνδεση της ανεργίας με την αναζήτηση ψεύτικων παραδείσιων, όπως τα ναρκωτικά και το ποτό

Για τον εντοπισμό των δεσμών μεταξύ ναρκωτικών ή επίσης και άλλων προϊόντων και ουσιών που θεωρούνται εθιστικές για τον ανθρώπινο

²³ Warr, P., & Jackson, P., (1985). "Factors influencing the psychological impact of prolonged unemployment and of re - employment" στο *Psychol Med.*, Nov. 15(4), σελ. 801

οργανισμό, όπως επί παραδείγματι το αλκοόλ και ο καπνός, με το φαινόμενο της ανεργίας, κρίνουμε σε αυτό το σημείο, σκόπιμη την αναφορά σε μια έρευνα που είχε γίνει στις Η.Π.Α. πριν από κάμποσα χρόνια, και η οποία περιλαμβάνει συγκεκριμένα στοιχεία από την περίοδο 2005 - 2011. Εδώ παρατηρούμε συγκεκριμένα, ότι από αυτούς που ήταν άνεργοι (μακροχρόνια άνεργοι πολλοί εκ των συμμετεχόντων στην έρευνα) ένα ποσοστό της τάξεως του 18% δήλωσαν πως έκαναν χρήση απαγορευμένων ουσιών - εδώ ας σημειωθεί πως μιλάμε για ενήλικες, δηλαδή άτομα από 18 ετών και πάνω. Παράλληλα, από όσους είχαν part time εργασία, ένα ποσοστό της τάξεως του 10% αντίστοιχα, δήλωσαν επίσης ότι έκαναν χρήση απαγορευμένων ουσιών, όπως ηρωίνης. Από εκείνους που είχαν πλήρη εργασία, ένα ποσοστό 8% περίπου δήλωσε ότι έκανε χρήση ναρκωτικών, ενώ από τους υπόλοιπους (κυρίως άτομα, τα οποία δήλωναν άεργοι ή αντίστοιχα συνταξιούχοι) το αντίστοιχο ποσοστό ήταν στο 6%.²⁴ Παρακάτω μπορούμε να δούμε το σχετικό σχεδιάγραμμα.

Σχεδιάγραμμα 1

Percent of the Population 18 and Older, by Employment Status, Reporting Consumption of Any Illegal Substance in the Previous Month (2005-2011)

Εδώ θεωρείται πως συχνά και τα άτομα εκείνα που έχουν εργασία, μόνιμη και πλήρη ή part time, αποφεύγουν να αναφέρουν το ότι κάνουν χρήση ναρκωτικών, με το σκεπτικό πως κάτι τέτοιο μπορεί να καταστεί γνωστό στην εργοδοσία, με αποτέλεσμα την απόλυσή τους. Εντούτοις όμως, όπως επισημαίνει και ο συγγραφέας του εν λόγω άρθρου, κατά τη συγκεκριμένη

²⁴ Badel, A., & Greaney, Br., "Exploring the Link between Drug Use and Job Status in the U.S." στο www.stlouisfed.org

έρευνα είχαν ληφθεί όλες οι προφυλάξεις και οι αναγκαίες διαδικασίες, προκειμένου να διατηρηθεί η ανωνυμία των συμμετεχόντων στην έρευνα. Την ίδια στιγμή επίσης, όπως τονίζεται εδώ, υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις όσον αφορά το ποσοστό χρήσης ναρκωτικών από άτομα που εργάζονται part time και άτομα, τα οποία εργάζονται μόνιμα. Το τελευταίο αυτό στοιχείο δηλαδή, τονίζει έτι περισσότερο, το σκεπτικό περί σύνδεσης του φαινομένου της ανεργίας με το ζήτημα της χρήσης ναρκωτικών και εν γένει απαγορευμένων ουσιών.²⁵

Στην ίδια αυτή έρευνα, επισημαίνεται ότι μεταξύ του Ιανουαρίου του 2008 και του Ιανουαρίου του 2010 η ανεργία είχε ανέλθει από το 5 στο 9,8 %.²⁶ Αυτή ήταν περίοδος έντονης οικονομικής πτώσης γενικότερα για τις Η.Π.Α. και είχε συνδεθεί έντονα με πολιτικές της διακυβέρνησης του Τζορτζ Μπους, πολιτικές άλλωστε που είχαν συμβάλλει, μεταξύ άλλων, και στην τελική πτώση του.

Γενικότερα οι κίνδυνοι είναι πολλοί για αυτούς, που καταλήγουν άνεργοι. Οι μέρες περνάνε η μια μετά την άλλη χωρίς καμία οργάνωση και υποχρέωση. Τα άτομα αυτά δεν μπορούν να απολαύσουν καμία επιτυχία και πρόοδο. Το πρόβλημα αυξάνεται σε μεγαλύτερο βαθμό όταν οι συγκεκριμένοι άνθρωποι λόγω έλλειψης χρημάτων, απομονώνονται κοινωνικά. Δεν έχουν την οικονομική άνεση να απολαμβάνουν, τα όσα απολαμβάνουν οι υπόλοιποι, που εργάζονται. Μπορεί ωστόσο να αναζητήσουν κάποιες άλλες διασκεδάσεις με άλλα άτομα, που βρίσκονται στην ίδια άσκημη κατάσταση. Για παράδειγμα, μπορεί να καταφύγουν σε παράνομες δραστηριότητες, που τους εξάπτουν και ανεβάζουν στα ύψη την αδρεναλίνη τους. Από την άλλη πλευρά, κάποιος μπορεί να καταφύγουν στα ναρκωτικά, προκειμένου να αποδράσουν προσωρινά από την βαρεμάρα τους και την μελαγχολία.

Εδώ θα μπορούσαμε να σημειώσουμε ότι μια ψυχολογική αντίδραση, η οποία συχνά μπορεί να παρατηρηθεί σε άτομα, που καταφεύγουν στη χρήση παραισθησιογόνων ουσιών, είναι η λεγόμενη "μαθημένη αδυναμία αντίδρασης". Οι άνεργοι μέσα στην μονοτονία της ζωής τους, δεν αισθάνονται

²⁵ Badel. A., & Greaney, Br., "Exploring the Link between Drug Use and Job Status in the U.S." στο www.stlouisfed.org

²⁶ Badel. A., & Greaney, Br., "Exploring the Link between Drug Use and Job Status in the U.S." στο www.stlouisfed.org

σχεδόν ποτέ χαρά, ελπίδα, ικανοποίηση και θάρρος. Όλο αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να οδηγούνται στην παραίτηση. Δεν παίρνουν πρωτοβουλίες και υιοθετούν μια στάση ζωής απαισιόδοξη. Αισθάνονται, ότι τον έλεγχο της ζωής τους τον έχουν οι άλλοι και μόνο. Αρχίζουν να πιστεύουν ότι όλα έχουν να κάνουν με την τύχη και χάνουν τελείως την εμπιστοσύνη, που έχουν στις ικανότητες τους. Η αυτοεκτίμηση τους χάνεται και πέφτουν σε μελαγχολία. Κάτι τέτοιο μπορεί να τους καταστήσει πιο ευάλωτους στη χρήση απαγορευμένων και παραισθησιογόνων ουσιών, υπό το πρίσμα του ότι η καταφυγή σε συμπτώματα, τα οποία συνδέονται με τη χρήση τέτοιων ουσιών, όπως το αλκοόλ ή τα ναρκωτικά, συμπτώματα, όπως οι παραισθήσεις επί παραδείγματι, μπορούν να λειτουργήσουν σαν ένα είδος αποφυγής της σκληρής καθημερινής πραγματικότητας.

8.4 Η σύνδεση της ανεργίας (παρατεταμένης) με την έλλειψη παρατεταμένων προσόντων

Την ίδια στιγμή η παρατεταμένη ανεργία μπορεί να συνδεθεί και με την διαδικασία της έλλειψης προσόντων σε διάφορα επαγγελματικά θέματα και σε ποικίλους τομείς και κλάδους της αγοράς εργασίας. Αυτό άλλωστε είναι φυσιολογικό, αν αναλογιστεί κάποιος, ότι η παρατεταμένη απουσία απασχόλησης, σε συνδυασμό με την αποχή από τους χώρους εργασίας στους οποίους οι συμμετέχοντες εκ των πραγμάτων, έρχονται σε επαφή με τις διάφορες αλλαγές και εξελίξεις σε τομείς όπως η τεχνολογία, τα νέα δεδομένα ως προς την εξειδίκευση στην εργασία κ.λ.π., συμβάλλουν, όπως είναι φυσιολογικό, στο να μην γνωρίζει ο μακροχρόνιος άνεργος αυτές τις νέες πραγματικότητες. Κι όταν θα επιχειρήσει να βρει εργασία, κατά τη διαδικασία της αξιολόγησής του από την εργοδοσία (μέσω συνέντευξης για παράδειγμα), θα δυσκολευτεί να ανταποκριθεί σε αυτά τα καινούργια δεδομένα.

Εδώ, όπως είδαμε, αναφέρθηκε η λέξη εξειδίκευση, η οποία κατά τη γνώμη μας συνιστά ίσως τον σημαντικότερο παράγοντα αναφορικά με τη δυσκολία προσαρμογής στα νέα αυτά δεδομένα της αγοράς εργασίας για τους ανέργους. Εδώ, κάνοντας μια μικρή παρέκβαση, μπορούμε να επισημάνουμε ότι ο όρος "Εξειδίκευση" είναι συνυφασμένος με την ενασχόληση του εργαζομένου σε έναν συγκεκριμένο και κατά συνέπεια περιορισμένο τομέα εργασίας. Εδώ μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι αρκετές είναι οι αιτίες που οδήγησαν τον

άνθρωπο να διασπάσει την εργασία του σε ειδικούς τομείς και να εξειδικευτεί σε έναν μόνο. Σε αυτήν οδηγεί πρώτα-πρώτα η τεράστια ανάπτυξη σε όλους τους τομείς και η διεύρυνση των γνώσεων του ανθρώπου. Η ανάπτυξη επιζητά τη μελέτη του αντικειμένου σε βάθος και πλάτος και δεν αρκείται στην επιφανειακή εξέταση. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο όταν η έρευνα γίνεται ξεχωριστά στους διάφορους τομείς. Επίσης το φάσμα των γνώσεων του ανθρώπου στις μέρες μας είναι τόσο μεγάλο, ώστε ακόμη κι αν αφιερώσει ολόκληρη τη ζωή του δε μπορεί να το κατακτήσει. Έτσι η εξειδίκευση έγινε ανάγκη στον άνθρωπο. Επίσης η εκβιομηχάνιση που συντελέστηκε μετά τη βιομηχανική επανάσταση και ως σήμερα, και η γενίκευση της χρήσης της μηχανής στην παραγωγή. Η μηχανή βέβαια απάλλαξε τον άνθρωπο από το μόχθο και την κούραση, όμως τον έκανε και δούλο στις απαιτήσεις της που τις περισσότερες φορές απαιτούν ειδίκευση. Η αρχή της βιομηχανικής κοινωνίας είναι η παραγωγή προϊόντων σε ελάχιστο χρονικό διάστημα για να καλυφθούν οι ανάγκες των καταναλωτών. Αυτό απαιτεί ταχύτητα και συγχρονισμό ενεργειών, με άλλα λόγια εξειδίκευση.

Οι αλλαγές αυτές στην αγορά εργασίας εν τω μεταξύ, υποχρεώνουν τους διάφορους αρμόδιους φορείς (όπως το σχολείο, την οικογένεια, την πολιτεία κ.λ.π.) να προσπαθήσουν να επιφέρουν αλλαγές σε εκείνους τους τομείς της εκπαίδευσης που παρέχουν προς τα νεώτερα μέλη του κοινωνικού συνόλου, που σχετίζονται με την αγορά εργασίας. Εν συγκρίσει προς τις παραδοσιακές εργασιακές συνθήκες και τις απαιτήσεις που προέκυπταν από αυτές, δομείται πια ένα καινούργιο εργασιακό τοπίο, το οποίο όμως συχνά είναι άγνωστο ακόμα και για άτομα νεώτερων ηλικιών, εφόσον δεν διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα ώστε να ανταποκριθούν με επιτυχία και να ενταχθούν σε αυτό το νέο περιβάλλον.

Ο προαναφερόμενος παράγοντας της μακροχρόνιας απουσίας από την αγορά εργασίας, δηλαδή αυτός της μακροχρόνιας ανεργίας, αναμφίβολα συνιστά έναν ακόμα πιο επιβαρυντικό παράγοντα ως προς αυτή τη δυσκολία προσαρμογής και ως προς την έλλειψη των κατάλληλων προσόντων. Αυτό μπορεί να παρατηρηθεί κυρίως στους κόλπους ατόμων που έχουν χαμηλού επιπέδου εκπαίδευση σε τομείς, οι οποίοι στη σημερινή εποχή έχουν

"σημαδέψει" πλέον ανεξίτηλα την αγορά εργασίας και που έχουν καθορίσει το σύγχρονο χαρακτήρα της. Τέτοιοι τομείς είναι για παράδειγμα αυτοί που σχετίζονται με την αιχμή της τεχνολογίας, όπως οι υπολογιστές, τα ηλεκτρονικά συστήματα, το Internet κ.λ.π.

Σε αυτό το πλαίσιο άλλωστε θα έπρεπε να επισημανθεί και το εξής πολύ σημαντικό: ότι δηλαδή η μηχανοποίηση και η αυτοματοποίηση στο χώρο της εργασίας, συνέβαλε εν πολλοίς στην απώλεια εκατομμυρίων θέσεων εργασίας σε όλο τον κόσμο. Αυτό σε σημαντικό βαθμό συνέβη τις τελευταίες δεκαετίες και στην Ελλάδα. Στην τελευταία μάλιστα ένα ιδιαίτερα σοβαρό ζήτημα, που κατά τη γνώμη μας μπορεί να συνδεθεί αμετάκλητα με τη δυσκολία των ανέργων να ενταχθούν στις νέες πραγματικότητες, είναι και το ότι το ίδιο το κράτος δεν μπόρεσε στην πορεία να δομήσει ένα κατάλληλο και επαρκές σύστημα επαγγελματικής εξειδίκευσης και εκπαίδευσης (όπως για παράδειγμα μέσα από συγκεκριμένες σχολές, από τις οποίες θα προέρχονταν στελέχη που θα επάνδρωναν αποτελεσματικά στο μέλλον ανάλογους κλάδους και της κρατικής μηχανής, αλλά και του ιδιωτικού τομέα).

Σε αυτό το πλαίσιο, είναι χαρακτηριστικό το ότι δεν υφίσταται διαχρονικά ένας σοβαρός και συστηματικός προγραμματισμός της οικονομίας και των φορέων που θα βοηθούσαν στην εναρμόνισή της με τα νέα δεδομένα, όπως η τεχνολογία. Δημιουργούνται έτσι και για την ίδια τη χώρα εν γένει διαρθρωτικά προβλήματα, τα οποία δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά η πολιτική ηγεσία του τόπου (π.χ. η απουσία κατάλληλης και σύγχρονης τεχνολογικής και επιστημονικής υποδομής, ώστε να απορροφηθούν επιστήμονες και καταρτισμένα άτομα). Αυτό από τη μια σημαίνει πως η ίδια η χώρα οικονομικά πια δεν μπορεί να ανταγωνιστεί άλλες κοινωνίες, οι οποίες δεν είναι απαραίτητο να βρίσκονται διεθνώς στην πρωτοπορία, όσον αφορά την εφαρμογή της τεχνολογίας στην οικονομία, αλλά που τουλάχιστον θέτουν λίγο ως πολύ τις βάσεις για τη δημιουργία ενός υγιούς πλαισίου εντός του οποίου είναι εφικτή η επιβίωση σε αυτό το διεθνές περιβάλλον ανταγωνισμού.

Η παραπάνω διαπίστωση συνδέεται με τα όσα ήδη έχουν αναφερθεί ως προς το θέμα όχι μόνο της ανεργίας καθαυτής, αλλά και ως προς το ζήτημα της διατήρησής της λόγω της αδυναμίας πολλών ατόμων να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα.

8.5 Η έλλειψη κινήτρων για δημιουργία και υγιή ενεργοποίηση

Σε άμεση συνάφεια με τα παραπάνω εννοείται ότι είναι και το θέμα της έλλειψης κινήτρων για δημιουργία και υγιή ενεργοποίηση. Για έναν άνεργο, η αδυναμία του να τα βγάλει πέρα μόνος του είναι διαρκής στρεσογόνος παράγοντας και χτύπημα στην αυτοπεποίθησή του. Ο άνεργος έχει την πεποίθηση ότι όσο δεν εργάζεται, δεν έχει την επιλογή να ξεκινήσει δική του οικογένεια.

Η παρατεταμένη ανεργία ενδέχεται να προκαλέσει μείωση της ενεργητικότητας, των κινήτρων, των ενδιαφερόντων, της κοινωνικότητας και ουσιαστικά να οδηγήσει σε μια καταθλιπτική ή δυσθυμική διαταραχή. Ο άνεργος δεν απολαμβάνει ίσως το κυριότερο όφελος της εργασίας: την παραγωγή και συνεισφορά έργου σε συνδυασμό με μια αίσθηση προσωπικής αξίας και την ανάπτυξη της δημιουργικότητάς του. Η επίπτωση αυτή ελαττώνει ακόμη περισσότερο τις πιθανότητες εξεύρεσης εργασίας, καθώς υπεισέρχεται πλέον ο παράγοντας της έλλειψης ζήτησης αυτής εκτός από την έλλειψη προσφοράς. Κι εδώ δηλαδή επανερχόμαστε στον τομέα της ψυχικής υγείας.

Εδώ μάλιστα μπορεί ενίοτε να προωθηθούν και προβλήματα, όπως οι αυτοκτονικές τάσεις, ιδιαίτερα αν συσχετιστούν και με παρορμητικές τάσεις και με τις περιπτώσεις ατόμων, τα οποία έχουν μειωμένες αντοχές στο στρες. Αυτού του είδους τα συναισθήματα είναι δυνατόν να περιορίσουν την εργασιακή λειτουργικότητα του ατόμου στην πορεία, ανάλογα και με την βαρύτητα της κάθε περίπτωσης. Στην ουσία δηλαδή δημιουργείται ένα είδος φαύλου κύκλου, όπου από την ανεργία μπορούμε να οδηγηθούμε σε τέτοιου είδους προβλήματα, τα οποία συνδέονται με την προαναφερομένη περίπτωση της έλλειψης κινήτρων για μια υγιή ενεργοποίηση (όπως η προσπάθεια για αναζήτηση νέας εργασίας) και τα οποία στην πορεία λειτουργούν ως ανάχωμα για την ομαλή ένταξη κάποιου στην αγορά εργασίας.

8.6 Η μείωση εισοδήματος και αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων στην καθημερινή ζωή

Η μείωση του εισοδήματος, λόγω της ανεργίας, με ό, τι συνεπάγεται αυτό σε ότι αφορά το επίπεδο διαβίωσης και τις δυνατότητες της εκπλήρωσης υποχρεώσεων στην καθημερινή ζωή των ατόμων. Στην περίπτωση της

Ελλάδος επί παραδείγματι, είναι χαρακτηριστικό το ότι το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών αναμένεται να μειωθεί λόγω του συνδυασμού της κρίσης και της ανεργίας σε ποσοστό της τάξης του 2,9% μέσα στο 2014. Κι αυτό, καθώς η ανεργία και το πλεονάζον παραγωγικό δυναμικό εξακολουθούν να ασκούν πίεση στους μισθούς, ενώ περαιτέρω μέτρα λιτότητας οδηγούν σε αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης. Τα πραγματικά εισοδήματα θα αυξηθούν κατά λιγότερο από 1% ετησίως το διάστημα 2015-2017, προκαλώντας μια εξαιρετικά περιορισμένη αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης.

Μετά από μια αναμενόμενη μείωση του ΑΕΠ κατά περίπου 4% το 2013, προβλέπεται περαιτέρω συρρίκνωση κατά 0,7% το 2014. Από το 2015, η τόνωση της εξωτερικής ζήτησης θα βοηθήσει την Ελλάδα να επιτύχει ξανά θετικό ρυθμό ανάπτυξης, στηρίζοντας τη σταδιακή διαρθρωτική μετάβαση, κατά την οποία, οι εξαγωγές και οι επιχειρηματικές επενδύσεις θα αποτελέσουν μεσοπρόθεσμα την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης.

Εδώ είναι εμφανής η ύπαρξη του όρου "φτώχεια". Οι κοινωνικοί επιστήμονες αναφέρονται σε δύο είδη φτώχειας: την απόλυτη και τη σχετική.

Η απόλυτη φτώχεια είναι η κατάσταση στην οποία τα άτομα δεν κατέχουν ούτε τα στοιχειώδη αγαθά για την επιβίωσή τους, όπως είναι η τροφή, το νερό, η στέγη. Η απόλυτη φτώχεια αφορά μεγάλους πληθυσμούς των αναπτυσσόμενων χωρών στην Αφρική και την Ασία, αλλά παρουσιάζεται και στις αναπτυγμένες κοινωνίες, εφόσον οι άστεγοι αποτελούν συνηθισμένο φαινόμενο όλων των δυτικών μεγαλουπόλεων. Ως απόλυτη φτώχεια ορίζεται το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από ένα καθορισμένο ποσό δολαρίων την ημέρα. Η δημοφιλέστερη στατιστική του είδους (που χρησιμοποιείται και από την Παγκόσμια Τράπεζα), είναι το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από ένα δολάριο την ημέρα, σε τιμές του 1985. Ιδανικό ποσοστό απόλυτης φτώχειας είναι το 0%. Ο συγκεκριμένος ορισμός χρησιμοποιείται περισσότερο στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η σχετική φτώχεια είναι η κατάσταση στην οποία τα άτομα διαθέτουν ένα βασικό εισόδημα που εξασφαλίζει την επιβίωσή τους, δεν καλύπτει όμως το καταναλωτικό πρότυπο της κάθε κοινωνίας. Η κάθε κοινωνία καθορίζει, επομένως, τα όρια της σχετικής φτώχειας. Για παράδειγμα στην Ελλάδα του '60 η κατοχή τηλεόρασης ή τηλεφώνου δεν αποτελούσαν βασικές ανάγκες, ενώ σήμερα περιλαμβάνονται στις βασικές ανάγκες ενός νοικοκυριού και

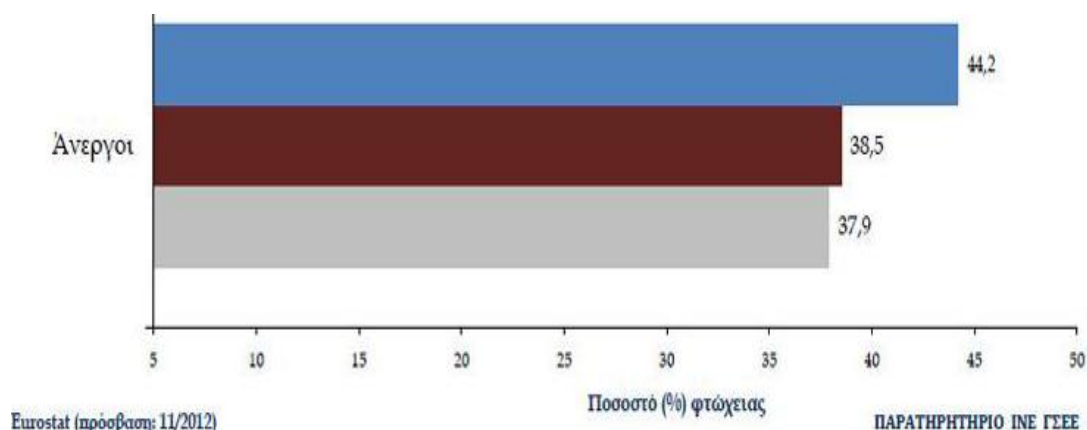
αποτελούν δείκτη σχετικής φτώχειας για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως σχετική φτώχεια ορίζεται το ποσοστό των ατόμων σε μια χώρα που ζουν με εισόδημα κατώτερο ενός συγκεκριμένου ποσοστού του διάμεσου εισοδήματος (συνήθως 50%) στην χώρα. Δηλαδή, αν το ποσοστό είναι 50% και το διάμεσο εισόδημα 10.000 δολάρια, ο δείκτης φτώχειας είναι ο αριθμός ατόμων που ζουν με λιγότερο από 5000 δολάρια ετησίως, διαιρεμένος δια το συνολικό πληθυσμό. Ο ορισμός του ποσοστού του διάμεσου εισοδήματος διαφέρει από χώρα σε χώρα. Η σχετική φτώχεια είναι και ο πιο συχνά χρησιμοποιούμενος όρος στις στατιστικές των ανεπτυγμένων χωρών όπου και πολύ συχνά παρεξηγείται ως δείκτης απόλυτης φτώχειας.

Το ποσοστό φτώχειας των ανέργων στην Ελλάδα αυξήθηκε από 37,9% το 2008 σε 44,2% το 2010. Η επιδείνωση αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση της ανεργίας, η οποία είχε ως αποτέλεσμα οι άνεργοι να διαμένουν πλέον σε νοικοκυριά με λιγότερους ή και κανέναν εργαζόμενο, κάτι το οποίο επηρέασε αρνητικά το διαθέσιμο εισόδημά τους. Στη μείωση των εισοδημάτων των νοικοκυριών με ανέργους συνέβαλλε και η μείωση των μισθών (όσων εργάζονται) και των συντάξεων των υπόλοιπων μελών.

Η εκρηκτική άνοδος της ανεργίας, που συνεχίζει με γρήγορους ρυθμούς, αναμένεται να οδηγήσει σε περαιτέρω αύξηση του ποσοστού φτώχειας των ανέργων, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη και τη συνεχή μείωση των ήδη χαμηλών και μικρής διάρκειας επιδομάτων ανεργίας που παρέχονται στη χώρα μας. Σε ό, τι αφορά τους συνταξιούχους, ήδη από τα πρώτα χρόνια εμφάνισης της κρίσης αυξάνεται ο κίνδυνος φτώχειας που αντιμετωπίζουν, ανακόπτοντας την τάση που είχε καταγραφεί το διάστημα πριν από το 2008, όταν υπήρξε σταδιακή μείωση στο ποσοστό φτώχειας της συγκεκριμένης ομάδας.

Το παρακάτω διάγραμμα σχετικά με την αύξηση της φτώχειας επί του συνόλου των ανέργων από το 2008 έως το 2012 είναι αποκαλυπτικό (,ε την γκρι μπάρα δηλώνεται το έτος 2008, με την σκούρα κόκκινη το έτος 2009 και με την μπλε το 2010):

Διάγραμμα 2: Ποσοστό φτωχών επί του συνόλου των ανέργων για τα έτη 2008-2010

9. Αναφορές σε ποικίλα παραδείγματα χωρών ανά τον κόσμο, μέσα από ερευνητικές μελέτες

Παρακάτω έχουμε τις περιπτώσεις μιας σειράς χωρών, μέσα από τις οποίες επιχειρούμε να δούμε και να "ανιχνεύσουμε" εκ του σύνεγγυς τη σύνδεση της ανεργίας με το φαινόμενο της εγκληματικότητας. Τα εν λόγω παραδείγματα, στα οποία γίνεται μάλιστα λόγος σε συγκεκριμένες μελέτες αφορούν το Ηνωμένο Βασίλειο, τις Η.Π.Α., τη Γαλλία, την Ισπανία και τη Νότιο Αφρική.

9.1 Η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου

Όπως συνέβη και σε άλλα μέρη του κόσμου και δη του ευρωπαϊκού μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, έτσι και στη Μεγάλη Βρετανία κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, δηλαδή αυτές του 1950 και του 1960, σημειώθηκε αφενός μεν μια έντονη οικονομική ανάπτυξη, στο πλαίσιο σαφώς της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης, αφετέρου δε αυτή η ανάπτυξη είχε προσφέρει τη δυνατότητα για την εισροή και απορρόφηση στην αγορά εργασίας ενός τεράστιου εργατικού δυναμικού και ανδρών και γυναικών. Το αποτέλεσμα ήταν εκείνες τις δεκαετίες γενικότερα να υφίσταται ένα πολύ χαμηλό ποσοστό ανεργίας που κυμαινόταν γύρω στο 3% ετησίως.

Αυτό οφειλόταν σε παράγοντες, όπως η επιτυχία του κευνσιανού οικονομικού μοντέλου, η εφαρμογή της προαναφερόμενης καμπύλης του Phillips, με βάση την οποία προβλεπόταν η ύπαρξη υψηλού πληθωρισμού και πολύ χαμηλής ανεργίας και η ύπαρξη πολιτικών κρατικού παρεμβατισμού σε τομείς κυρίως, όπως η υγεία και η εκπαίδευση, με τις οποίες διασφαλιζόταν ένα

κατώτερο ανεκτό όριο διαβίωσης και ένταξης και των λιγότερο προνομιούχων κοινωνικών ομάδων στο οικονομικό οικοδόμημα της χώρας. Η κατάσταση άρχισε να μεταβάλλεται από τις αρχές της δεκαετίας του 1970. Εδώ συνέβαλαν παράγοντες, όπως οι μεγάλες ενεργειακές κρίσεις του 1974 και κατόπιν του 1979.

Το 1972 για πρώτη φορά στη Μ. Βρετανία οι άνεργοι έφτασαν το ένα εκατομμύριο, ενώ η άνοδος της Θάτσερ και των Βρετανών συντηρητικών στην εξουσία αρχές περίπου της δεκαετίας του 80', συνδέθηκε με την αποτυχία των Εργατικών έως τότε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την κατάσταση. Εντούτοις όμως, και κατά την δεκαετία του 80' συνέχισε να αυξάνεται δραματικά η ανεργία (με όλα τα συμπαρομαρτούντα της, όπως η εγκληματικότητα). Είναι ενδεικτικό το ότι το 1982 ο αριθμός των ανέργων έφτασε τα τρία εκατομμύρια, αριθμός που αντιστοιχούσε σε περίπου 12,5 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας. Σε ορισμένες περιοχές του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως στη Βόρεια Ιρλανδία, το ποσοστό ανεργίας ήταν γύρω στο 20 % ενώ σε περιοχές που είχαν πληγεί ανεπανόρθωτα από το κλείσιμο διαφόρων βιομηχανιών, όπως αυτές που σχετίζονταν με τα ανθρακωρυχεία, το ποσοστό ανεργίας ήταν στην πραγματικότητα πολύ υψηλότερο.²⁷

Κατά τη δεκαετία του 90' πάντως και ενώ είχαν κυριαρχήσει οι Εργατικοί του Τόνυ Μπλερ, η ανεργία είχε πέσει αισθητά, αν και ποτέ δεν θα προσέγγιζε πλέον τα χαμηλά επίπεδα των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών. Το 1999 οι άνεργοι σε όλη τη χώρα ήταν γύρω στο ένα εκατομμύριο και εννιακόσιες χιλιάδες. Η πτωτική τάση είχε συνεχιστεί και έως το 2005, όταν το βρετανικό Υπουργείο Εργασίας είχε κάνει λόγο για ενάμιση εκατομμύριο ανέργους. Έκτοτε όμως,

Όσον αφορά τη βρετανική περίπτωση, καταρχήν είναι ενδεικτικό το ότι από παλιά ήδη είχαν γίνει διάφορες μελέτες και έρευνες μέσω των οποίων είχε καταδειχθεί γενικότερα η διασύνδεση της εγκληματικότητας με το φαινόμενο της ανεργίας. Τέτοιες για παράδειγμα, είναι οι περιπτώσεις των ερευνών των Freeman (1980)²⁸ και Long & Witte (του 1981 αντίστοιχα).²⁹ Εν τω μεταξύ ήδη

²⁷ Barber, B., "Unemployment" στο www.politics.co.uk

²⁸ Freeman, R.B., 1980. Crime and unemployment. In: Wilson, J.Q. (Ed.), Crime and Public Policy. ICS Press, San Francisco, pp. 89–106

από το 1968 ο Becker πρώτος είχε επισημάνει τη διασύνδεση ανάμεσα στη βία - εγκληματικότητα και τις διάφορες οικονομικές συνθήκες και παραμέτρους που μπορεί να επικρατούν σε μια κοινωνία. Μεταξύ αυτών δε, η ανεργία είχε στο πλαίσιο της έρευνάς του σημαίνουσα θέση.³⁰

Επίσης στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι χαρακτηριστικό ότι από καιρό είχε ληφθεί ιδιαίτερα σοβαρά υπόψη μια σειρά παραγόντων ως προς αυτή τη σύνδεση της εγκληματικότητας με την ανεργία. Τέτοιοι παράγοντες εν προκειμένω, είναι το θέμα της ηλικίας και αυτού του φύλου (με έμφαση επί παραδείγματι στο ότι στη Μ. Βρετανία οι νέοι και οι γυναίκες συνιστούν τις πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού ως προς την ανεργία). Το στοιχείο της ηλικίας μπορούμε επί παραδείγματι να σημειώσουμε, ότι αναδεικνύεται ανάγλυφα στην περίπτωση της μελέτης των Carmichael και Ward (2000).³¹ Αυτοί εδώ ωστόσο χρησιμοποιούν ένα πολύ περιορισμένο δείγμα, με σκοπό την ανάδειξη των σχέσεων και συνδέσεων ανάμεσα στις δύο κύριες συνιστώσες που μας αφορούν στην παρούσα εργασία. Αυτό σαφώς δεν μπορεί να μας δώσει μια πλήρη εικόνα σχετικά με τη σύνδεση εγκληματικότητας και ανεργίας. Με άλλα λόγια, είναι ανάγκη συχνά το δείγμα μας για την ύπαρξη συγκεκριμένων και ασφαλών συμπερασμάτων, να είναι μεγαλύτερο.

Πάντως, πάντα σε ό, τι αφορά τη βρετανική περίπτωση, η μελέτη των Carmichael και Ward μπορεί να θεωρηθεί αρκετά σημαντική υπό το πρίσμα του ότι περιλαμβάνει συνολικά στοιχεία μιας οκταετίας (δηλαδή από το 1989 έως και το 1996, όσον αφορά τις περιοχές της Αγγλίας και της Ουαλίας. Η μεθοδολογία εδώ είναι συνυφασμένη με το να αντιστοιχηθούν, όσο αυτό είναι δυνατό και εφικτό, τα ποσοστά σε διάφορα είδη εγκληματικότητας - εδώ περιλαμβάνονται οι εξής κατηγορίες εγκλημάτων: κλοπή, διαρρήξεις, ληστεία, απάτη, βίαια εγκλήματα, φθορά ξένης περιουσίας και συνυπολογίζονται στη συνέχεια υπό τον τίτλο "συνολική εγκληματικότητα" (total crime, όπως θα δούμε στον πίνακα που παραθέτουμε λίγο παρακάτω).

²⁹ Long, S.K., Witte, A.D., 1981. Current economic trends: implications for crime and criminal justice. In: Wright, K.N., Oelgeschlager, G., Medoff, H. (Eds.), *Crime and Criminal Justice in a Declining Economy*. Oelgeschlager, Gunn and Hain, Cambridge, MA, pp. 69–143

³⁰ Becker, G.S., 1968. Crime and punishment: an economic approach. *Journal of Political Economy* 82, 169–217

³¹ Carmichael, F., Ward, R., 2000. Youth unemployment and crime in the English regions and Wales. *Applied Economics* 32, 559–571

Στον ίδιο αυτό πίνακα (τον πρώτο από όλους όσους παρατίθενται στο παρόν άρθρο) υφίστανται επίσης και οι αριθμοί που καταδεικνύουν τα ποσοστά ανεργίας στους νέους και τα ποσοστά ανεργίας των ενηλίκων. Στην κατηγορία των νέων έχουμε άτομα στις ηλικίες μεταξύ 15 και 25 ετών, ενώ στους ενήλικες αντίστοιχα, έχουμε άτομα στις ηλικίες 25 έως 65 ετών. Ο πίνακας είναι ο εξής:

Πίνακας 1: Αριθμός παραβατικών ατόμων ανά 100.000 άτομα σε κάθε είδος εγκληματικής συμπεριφοράς και τα ποσοστά ανεργίας για νέους και ενηλίκους, από το 1989 έως το 1996

Crime rates per 100,000 population and percentage male unemployment rates 1989–1996								
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Διαρρήξεις	1441	1774	2191	2476	2539	2313	2256	2107
Κλοπές	3588	4334	5086	5250	5057	4723	4473	4327
Ληστείες	33	38	49	59	64	65	74	80
Απάτες	239	258	297	290	290	258	226	224
Βίαια Εγκλήματα	339	352	355	380	384	403	402	443
Φθορά περιουσίας	815	976	1114	1233	1256	1319	1328	1397
Συνολικός αριθμός εγκλημάτων	6562	7845	9213	9816	9727	9234	8913	8739
Ανεργία Νέων	12.33	12	18.1	21.9	22.5	19.5	16.8	14.7
Ανεργία Ενηλίκων	6.68	6.09	8.64	10.8	11.9	10.8	9.4	8.6

Από τα στοιχεία του συγκεκριμένου πίνακα, μπορούμε να δούμε ότι σαφώς κατά τις αρχές της δεκαετίας του 90' και ενώ αυξάνονται στην Αγγλία και την Ουαλία, τα ποσοστά της ανεργίας και ιδιαίτερα αυτά μεταξύ των νέων αυτών των γεωγραφικών ζωνών, με αποκορύφωμα το έτος 1993, οπότε το ποσοστό ήταν στο 22.5 %, αντίστοιχα αυξάνονται και τα ποσοστά εγκληματικότητας.

Αυτό γίνεται εμφανές τόσο στην περίπτωση του συνολικού αριθμού εγκλημάτων ανά 100.000 κατοίκους όσο και σε ορισμένες επιμέρους κατηγορίες εγκληματικότητας, όπως στην περίπτωση των διαρρήξεων, των απατών και των κλοπών κυρίως. Από την άλλη πάντως, θα δούμε την ίδια στιγμή, ότι ορισμένα είδη εγκλήματος, όπως άλλωστε και ο συνολικός αριθμός των εγκλημάτων ανά 100.000 κατοίκους γενικά στη Μ. Βρετανία, παραμένει σε σχετικά υψηλά επίπεδα, ακόμα και όταν μειώνονται πλέον τα επίπεδα ανεργίας τόσο σε νέους όσο και στους ενήλικους.

Από τους πίνακες 2 και 3 αντίστοιχα που ακολουθούν παρακάτω, μπορούμε να δούμε πιο συγκεκριμένα τη διασύνδεση των ποσοστών ανεργίας με ορισμένα από τα είδη εγκληματικότητας, τα οποία ήδη τονίσαμε πιο πάνω και συγκεκριμένα με τις κλοπές, τις διαρρήξεις, τις απάτες και με τη συνολική εγκληματικότητα. Εντούτοις όμως, την ίδια στιγμή, θα προσέξουμε ότι κυρίως η ανεργία των ενηλίκων είναι που μπορεί να συνδεθεί με τις ληστείες και ίσως εν μέρει με την περίπτωση του εγκλήματος της φθοράς περιουσίας. Από την άλλη, και η ανεργία των νέων και αυτή των ενηλίκων δε φαίνεται να συνδέονται με την περίπτωση γενικότερα των βίαιων εγκλημάτων (εδώ συγκαταλέγονται οι περιπτώσεις φόνων, βιασμών, επικίνδυνων και ένοπλων επιθέσεων κ.λ.π.).

Πίνακας 2: Εγκληματικότητα και Ανεργία Νέων: Σύνδεση του ποσοστού ανεργίας στους νέους με τις διάφορες μορφές εγκληματικότητας (αριθμοί ανά 100.000 κατοίκους και ποσοστά άνεργων νέων που επιτέλεσαν συγκεκριμένα εγκλήματα κατά την εν λόγω περίοδο)

Κατηγορία Εγκλημάτων	Αριθμός ανά 100.000 άτομα και ποσοστό επί του συνόλου των άνεργων νέων
Διαρρήξεις	435 - 5.2 %
Κλοπές	974 - 8,26%
Ληστείες	7 - 1,29%
Απάτες	62 - 4,31%
Βίαια Εγκλήματα	1323 - 9,8%
Φθορά ξένης περιουσίας	829 - 7,53%
Σύνολο Εγκλημάτων - Συνολικό	

ποσοστό παραβατικών νέων επί του συνόλου των ανέργων νέων	
--	--

Πίνακας 3: Εγκληματικότητα και Ανεργία Ενηλίκων: Σύνδεση του ποσοστού ανεργίας στους ενήλικες με τις διάφορες μορφές εγκληματικότητας (αριθμοί ανά 100.000 κατοίκους και ποσοστά ανέργων νέων που επιτέλεσαν συγκεκριμένα εγκλήματα κατά την εν λόγω περίοδο)

Κατηγορία Εγκλημάτων	Αριθμός ανά 100.000 άτομα και ποσοστό επί του συνόλου των ανέργων ενηλίκων
Διαρρήξεις	510- 29,8%
Κλοπές	129 - 5,09%
Ληστείες	28 - 2,46%
Απάτες	106 - 3,73%
Βίαια Εγκλήματα	1 - 0,3 %
Φθορά ξένης περιουσίας	0 - 0%
Σύνολο Εγκλημάτων - Συνολικό ποσοστό παραβατικών ενηλίκων επί του συνόλου των ανέργων ενηλίκων	746 - 15,6 %

Εδώ συμπερασματικά μπορούμε να διαπιστώσουμε το ότι η κύρια σύνδεση της ανεργίας σε νέους και ενήλικες μπορεί να αντιμετωπιστεί περισσότερο σε εκείνες τις κατηγορίες εγκλημάτων που σχετίζονται με τις κλοπές, τις απάτες και τις διαρρήξεις και όχι τόσο με τη λεγόμενη βαριά εγκληματικότητα και τις φθορές. Φαίνεται δε, ότι υφίσταται μια εντονότερη σύνδεση εγκλημάτων και ανεργίας στην περίπτωση πιο πολύ των νέων ανθρώπων. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι και το ενδεχόμενο αύξησης της ανεργίας των ενηλίκων δεν μπορεί να οδηγήσει και σε μια αντίστοιχη αύξηση των ποσοστών εγκληματικότητας.

Πέραν όλων των παραπάνω, είναι χαρακτηριστικό, μετά από σχετικές έρευνες, ότι το ένα τρίτο αυτών, οι οποίοι λαμβάνουν για αρκετό καιρό επίδομα ανεργίας στη Μεγάλη Βρετανία, είναι άτομα με ποινικό μητρώο και πρώην κατάδικοι. Τα στοιχεία αυτά είναι ενδεικτικό πως είχαν έρθει στο φως της

δημοσιότητας το Δεκέμβριο του 2011 και είχαν προκύψει μετά από σχετικές μελέτη και συνεργασία ανάμεσα στη βρετανική Υπηρεσία Εργασίας και Συντάξεων και το Υπουργείο Δικαιοσύνης.³² Το ακριβές ποσοστό μάλιστα αυτών που έχουν καταδικαστεί στο παρελθόν για διάφορα αδικήματα αντιστοιχεί σε ένα 26 % επί του συνόλου των 4,9 εκατομμυρίων Βρετανών που κάνουν αίτηση για επίδομα ανεργίας τα τελευταία αυτά χρόνια.

Κι είναι ενδεικτικό πως τα τρία τέταρτα όσων είχαν καταδικαστικές αποφάσεις μέσα στο 2008, είχαν διεκδικήσει προνόμια για μη εργαζόμενους από τις αρμόδιες υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, εντός των δύο επόμενων ετών, δηλαδή κατά τα χρόνια 2009 και 2010 ενώ παράλληλα από όσους είχαν αποφυλακιστεί το 2008, οι μισοί περίπου έλαβαν εν τέλει την επόμενη διετία επίδομα ανεργίας. Σε ετήσια βάση δε, αυτή η πραγματικότητα υπολογίζεται ότι στοιχίζει στον Βρετανό φορολογούμενο 8 δισεκατομμύρια λίρες. Αυτά τα στοιχεία επίσης είναι ενδεικτικό πως από τη μια δείχνουν γενικότερα την άνοδο της ανεργίας στη Μεγάλη Βρετανία, όπου ο αριθμός των ανέργων εντός του 2013 έφτασε σχεδόν τα τρία εκατομμύρια άτομα. Από την άλλη, είναι ενδεικτικά πως η ανεργία είναι συνυφασμένη περισσότερο ή λιγότερο με την εγκληματικότητα και υπό το πρίσμα του ότι είναι αρκετά δύσκολη η διαδικασία ένταξης στην αγορά εργασίας για άτομα με παρελθόν ποινικού μητρώου.

Από την άλλη μεριά, ο David Dickinson, αναφέρει σε άρθρο στο περιοδικό *New Economy* (Τεύχος 2, του Ιουνίου του 1995) ότι με βάση μελέτη της περιόδου 1971 -72, είχε υπολογιστεί ότι από 400 νέους ηλικίας 18 ετών, όσοι ήταν άνεργοι ήταν τρεις φορές πιθανότερο να παραβούν το νόμο και να διαπράξουν αδικήματα σε σύγκριση με συνομηλίκους τους που περισσότερο ή λιγότερο ήταν ενταγμένοι στην αγορά εργασίας.³³ Είναι ενδεικτικό ακόμα ότι οι πιθανότητες για εγκληματικότητα αυξάνονταν κατά πολύ στις περιπτώσεις εκείνων των νέων, οι οποίοι ήταν μακροχρόνια άνεργοι, τη στιγμή που τα παραβατικά άτομα είχαν διπλή πιθανότητα να τελέσουν κάποιο αδίκημα με σκοπό το υλικό κέρδος, εφόσον ήταν εκτός της αγοράς εργασίας, εν αντιθέσει με την περίπτωση που είχαν κάποια εργασία.

Πολύ χαρακτηριστική εδώ είναι και η έρευνα την οποία είχε κάνει στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η B. Campbell (το 1993 συγκεκριμένα) στο έργο

³² Winnet R., "Third of Unemployed are convicted criminals" στο www.telegraph.co.uk

³³ Dickinson, D., (1995), "Crime and Unemployment" στο *New Economy*, Vol. 2, Issue 2, σελ. 115-20

της *Goliath: Britain's Dangerous Places*. Εδώ είχε τονίσει χαρακτηριστικά το ότι ήδη από καιρό πριν, καθώς τα ποσοστά ανεργίας είχαν αρχίσει να αυξάνονται στη Μεγάλη Βρετανία σε σημαντικό βαθμό - κι αυτό εν τω μεταξύ καθώς πολιτικές όπως εκείνες της Θάτσερ από τα τέλη της δεκαετίας του 70' και καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 80' είχαν συμβάλει σε αυτή τη διαδικασία - υπήρξαν στην πορεία ολόκληρες στρατιές νέων κυρίως που αντιμετώπισαν τον εφιάλητη της ανεργίας. Αυτές οι πληθυσμιακές μάζες, συχνά βρέθηκαν να φλερτάρουν με ένα πλαίσιο παραβατικών συμπεριφορών, πρώτον λόγω των επιρροών που είχαν από τα ποικίλα προϊόντα της μαζικής κουλτούρας (όπως αστυνομικές ταινίες κ.λ.π.) και δεύτερον διότι δεν είχαν κυριολεκτικά τί να κάνουν στην καθημερινή τους ζωή (αφού δηλαδή δεν είχαν κάποια απασχόληση).³⁴

Βέβαια το συγκεκριμένο βιβλίο ασχολείται περισσότερο με μια σειρά ταραχών και εξεγέρσεων που είχαν λάβει χώρα το 1991 σε διάφορες περιοχές της Αγγλίας, όπως στο Κάρντιφ, στην Οξφόρδη και το Τάουνσάιντ. Και στόχος της συγγραφείας ήταν περισσότερο να εξετάσει το θέμα της εγκληματικότητας των νέων Βρετανών υπό το πρίσμα μιας τάσης για "υψηλότερη τεστοστερόνη" η οποία διακρίνει κυρίως το άρρεν φύλο, σε αντίθεση με το γυναικείο φύλο που εδώ εμφανίζεται με έναν τρόπο ρομαντικό (ο οποίος ταυτόχρονα το καθιστά και πιο παθητικό). Εντούτοις όμως, ο παράγοντας της ανεργίας ως μίας από εκείνες τις συνιστώσες που έπαιξαν γενικότερα κάποιο ρόλο σε αυτό το πλαίσιο των αναταραχών, είναι επίσης παρών και σε κάποιο βαθμό λαμβάνεται υπόψη. Το σκεπτικό της συγγραφείας εδώ εν προκειμένω συνδέεται με τα όσα προαναφέρθηκαν παραπάνω σχετικά με τη σύνδεση της ανεργίας με τα συναισθήματα της μη υιοθέτησης και γενικά της απόρριψης κοινωνικών και ηθικών αξιών που μπορούμε αντίστοιχα να παρατηρήσουμε σε κοινωνίες με μεγαλύτερη συνοχή.

Από την άλλη μεριά, είναι χαρακτηριστικό ότι Τα κόμματα της αντιπολίτευσης στη Βρετανία καταγγέλλουν ότι η οικονομική κρίση και η δυσχερής θέση στην οποία έχουν περιέλθει πολλοί Βρετανοί οδήγησαν σε κατακόρυφη άνοδο εγκλημάτων. Οι στατιστικές αποκαλύπτουν πως, το τρίτο τετράμηνο του 2008 αυξήθηκαν οι ληστείες με απειλή μαχαιριού κατά 18%,

³⁴ Campbell, B., *Goliath: Britain's dangerous places*, London, 1993, σελ. 185

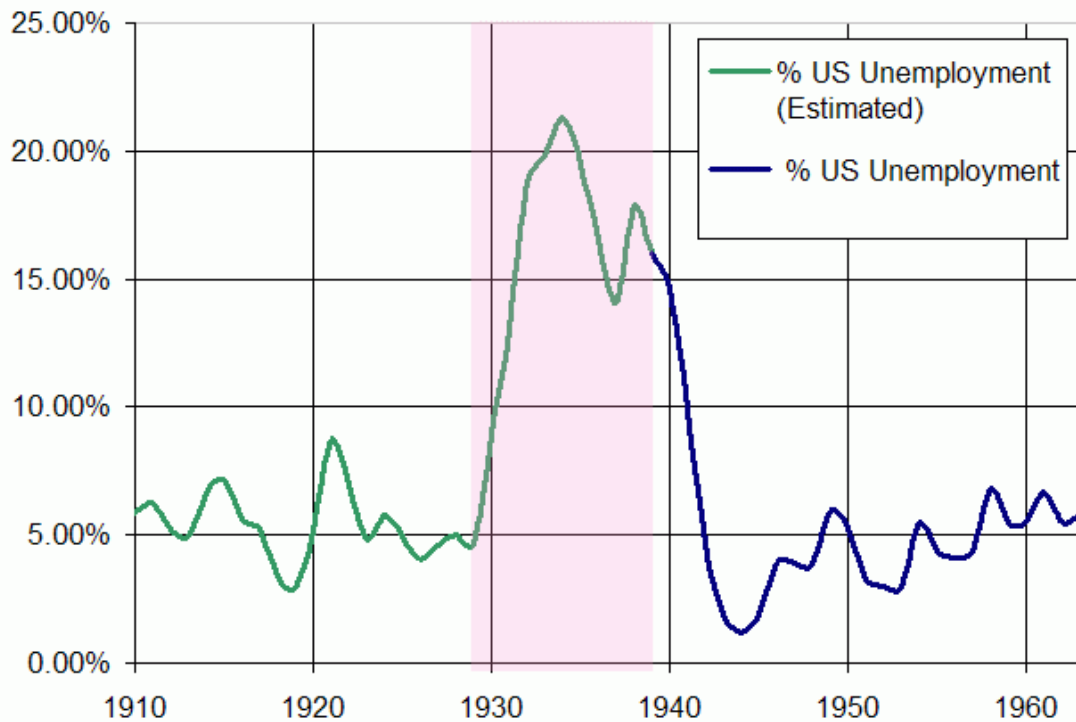
κατά 4% οι διαρρήξεις σπιτιών και κατά 3% οι κλοπές προϊόντων από επιχειρήσεις. Την ίδια περίοδο οι απάτες αυξήθηκαν κατά 16 %.

9.2 Η περίπτωση των Η.Π.Α.

Και στην περίπτωση της μεγαλύτερης έως σήμερα, οικονομίας του κόσμου, της μεγάλης υπερδύναμης του 20ου αιώνα, δηλαδή των Η.Π.Α., θα μπορούσε κάποιος να σημειώσει ότι κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες σημειώθηκε μια τεράστια οικονομική άνθηση και ανάπτυξη, η οποία είχε συνδεθεί επίσης και με το περίφημο baby boom των πρώτων αυτών δεκαετιών μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, δηλαδή την αύξηση των γεννήσεων και συνακόλουθα την ένταξη μακροπρόθεσμα στο εργατικό δυναμικό της χώρας περισσότερων εργαζομένων και οικονομικά ενεργών ατόμων.

Ιστορικά και ενώ αρχές του 20ου αιώνα, τα ποσοστά ανεργίας στις Η.Π.Α. κινούνται μεταξύ του 5,2 και 8,7 %, μετά από το μεγάλο χρηματιστηριακό Κραχ του 1929, το ποσοστό εκτινάχθηκε στο 23,6 % το 1932, ενώ τα επόμενα χρόνια μειώθηκε (μέσω πολιτικών όπως το περίφημο New Deal του προέδρου Ρούζβελτ). Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ενώ εκτινάχτηκε, λόγω των πολεμικών βιομηχανιών, η απασχόληση, το ποσοστό προσέγγισε το ιστορικό χαμηλό του 1,2 % (το 1944). Σήμερα και εν έτει 2013, η ανεργία κινείται σε ποσοστά της τάξεως του 8,1 %, με τα υψηλότερα μεταπολεμικά ποσοστά να σημειώνονται στο τέλος της προεδρίας του Τζωρτζ Μπους, όταν η ανεργία έφτασε στο 9,6 %. Παρακάτω παρουσιάζουμε ένα διάγραμμα με την εξέλιξη των ποσοστών της ανεργίας στις Η.Π.Α. από το 1910 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1960.

Διάγραμμα 3: Τα ποσοστά ανεργίας στις Η.Π.Α. από τα το 1910 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1960

Ως προς τη σύνδεση της ανεργίας με την εγκληματικότητα, στη συγκεκριμένη χώρα, είναι χαρακτηριστικό πως υπάρχει εδώ και πολύ καιρό μια ενδιαφέρουσα μελέτη του FBI, μέσα από την οποία έχει καταδειχθεί ότι, χωρίς να είναι απόλυτο, υφίσταται μια σχετική σύνδεση ανάμεσα στην εγκληματικότητα και το φαινόμενο της ανεργίας και πως οι πτωτικές ή ανοδικές τάσεις ως προς τη δεύτερη μπορούν να πυροδοτήσουν σχετικές τάσεις πτώσης ή ανόδου και στον τομέα της συχνότητας του εγκλήματος. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας παρατίθενται σε ένα δοκίμιο (Discussion Paper) που είχε εκδοθεί για λογαριασμό του Κέντρου Ερευνών Οικονομικής Πολιτικής. Το δοκίμιο συγκεκριμένα ανήκει στους οικονομολόγους Steven Raphael (καθηγητή του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια) και Rudolf Winter-Ebmer, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Λιντς.³⁵

Η έρευνα φαίνεται να υποστηρίζει μέσω ευρημάτων την άποψη ότι όταν κάποιο άτομο (ιδιαίτερα οι άνδρες) βρεθεί εκτός της αγοράς εργασίας, τότε

³⁵ Raphael, St., & Winter - Ebmer, R., (1997), "Identifying the effect of unemployment in crime" στο CEPR Discussion Paper No. 2129, σελ. 260

μάλλον είναι πιθανότερο να οδηγηθεί σε παραβατικές συμπεριφορές, όπως το να κλέψει, αφού αντιμετωπίζει πλέον προβλήματα διαβίωσης. Εδώ είναι επίσης ενδεικτικό το ότι βάσει της έρευνας, φαίνεται να υφίσταται και μια διαδικασία κύκλων ως προς τις αυξητικές ή πτωτικές τάσεις σε διάφορες κατηγορίες εγκλημάτων, από εκείνα που ανήκουν στους πιο ελαφριούς τύπους, όπως κλοπές έως τα πιο βαριά, δηλαδή ένοπλες επιθέσεις, φόνους και βιασμούς. Αυτοί οι κύκλοι δηλαδή συμπίπτουν με ανάλογες κυκλικές διαδικασίες που σχετίζονται με την άνοδο ή πτώση κατά διαστήματα των επιπέδων της ανεργίας.

Είναι μάλιστα ενδεικτικό ότι τα στατιστικά βάσει των οποίων εξάγονται εδώ τα διάφορα συμπεράσματα, προέρχονται από στοιχεία που είχαν συγκεντρωθεί από το γραφείο Uniform Crimes' Reports, εσωτερική υπηρεσία του FBI που ασχολείται εδώ και δεκαετίες με στατιστικές μελέτες σχετικές με τις κοινωνικές προεκτάσεις της εγκληματικότητας. Τα στοιχεία εδώ εν προκειμένω, αφορούν το σύνολο των αμερικανικών πολιτειών για την περίοδο από το 1970 έως το 1993. Τα εγκλήματα είναι διαχωρισμένα σε ποικίλες κατηγορίες (όπως ελαφρά και βαρύτερα εγκλήματα, πλημμελήματα, κακουργήματα κ.λ.π.) και συνδυάστηκαν με τα διάφορα επίπεδα ανεργίας και πτώχειας σε διάφορες ζώνες και περιοχές της χώρας.

Οι συγγραφείς του άρθρου εδώ σημειώνουν ότι με βάση αυτές τις συσχετίσεις, μπορούμε όντως να δούμε ότι για παράδειγμα, μεταξύ του 1992 και του 1996, σημειώθηκε σε πανεθνικό επίπεδο σημαντική πτώση ως προς την εγκληματικότητα. Αυτό το φαινόμενο όμως συνδυάστηκε επίσης με μια εποχή κατά την οποία η χώρα είχε γνωρίσει εκ νέου μια σημαντική οικονομική άνθηση και η ανεργία είχε μειωθεί σε μεγάλο βαθμό.³⁶ Οι συγγραφείς εδώ μάλιστα υπολόγισαν ότι η πτώση της ανεργίας κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες αυτομάτως θα σήμαινε πτώση στις διαρρήξεις κατά 9%, πτώση 14% σε βιασμούς και κλοπές και κατά 30% στις ένοπλες επιθέσεις.

Την ίδια στιγμή, με βάση τα παραπάνω στοιχεία, τονίζεται επί παραδείγματι, στο πλαίσιο της έρευνας, ότι, αν το 1992 η ανεργία ήταν υψηλότερη κατά μία ποσοστιαία μονάδα, τότε συνολικά εκείνη τη χρονιά θα

³⁶ Ο.π.σ. 263

υπήρχαν μισό εκατομμύριο περισσότερα εγκλήματα σε όλες τις Η.Π.Α.³⁷ Η έρευνα εν γένει καταλήγει στο συμπέρασμα ότι θα μπορούσαν να υπάρξουν και να ενδυναμωθούν ορισμένοι μηχανισμοί μέσω των οποίων αφενός μεν θα μπορούσε να υπάρχει μια στήριξη των ανέργων κοινωνικά και οικονομικά και αφετέρου θα μπορούσε να δομηθεί ένα πλαίσιο για την όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική και πιο γρήγορη προώθηση των ανέργων και πάλι στην αγορά εργασίας.

Για τους δύο συγγραφείς αυτού του άρθρου, "η εγκληματικότητα, εφόσον την ίδια στιγμή δεν υφίσταται μια κανονική δουλειά, εκλαμβάνεται σαν ένα είδος εργασίας, ένα είδος επαγγέλματος μέσω του οποίου κατά κύριο λόγο, αυτό που επιδιώκεται, είναι η εξασφάλιση εισοδήματος. Και η μείωση των αντίστοιχων εισοδημάτων που προέρχονται από μια νόμιμη εργασία και η οποία οφείλεται στην ανεργία, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να οδηγήσει στην διάπραξη παραβατικών συμπεριφορών, ώστε να καλυφθεί αυτό το κενό".³⁸

Πέραν όλων τούτων, θα μπορούσε κάποιος επίσης να σημειώσει την πολύ σημαντική έρευνα που είχε διεξαχθεί πρόσφατα στις Η.Π.Α. από το γραφείο BOSCAR (Bureau of Crime Statistics and Research), δηλαδή το Γραφείο Στατιστικών και Έρευνας περί Εγκλημάτων. Η έρευνα είχε δημοσιευθεί συγκεκριμένα στις 13 Μαρτίου του 2012, δηλαδή πριν από περίπου ενάμιση χρόνο. Εδώ αναδεικνύεται η διασύνδεση των υψηλών ποσοστών ανεργίας με τα εγκλήματα των διαρρήξεων, κλοπών και ληστειών, αλλά και των βίαιων εγκλημάτων κατά κύριο λόγο.³⁹

Στη σύνδεση εγκληματικότητας και ανεργίας παράλληλα εστιάζουν μέσα από ένα άρθρο τους και οι Burdett, Lagos και Wright. Σε αυτό το άρθρο, το οποίο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *American Economic Review*, οι συγγραφείς συσχετίζουν την ανεργία με το στοιχείο της επακόλουθης φτώχειας και μείωσης των εσόδων για τα άτομα που είναι άνεργα, αλλά και για τις οικογένειές τους, επισημαίνοντας μάλιστα το ότι οι διαφορές εισοδήματος παίζουν κι αυτές ρόλο ως προς τη διαφορά στα ποσοστά εγκληματικότητας μεταξύ διαφόρων περιοχών, κοινωνικών ομάδων κ.λ.π.

³⁷ Ο.π.σ. 267

³⁸ Ο.π.σ. 272

³⁹ "Unemployment causes higher property and violent crime rates" στο www.bilbo.economicoutlook.net

Η συγκεκριμένα έρευνα σχετιζόταν με την υπόθεση ότι αν οι εταιρείες και γενικότερα οι διάφοροι εργοδότες παρείχαν στους υπαλλήλους τους καλύτερες μισθοδοσίες, τότε αντίστοιχα θα μπορούσαν να μειωθούν και οι πιθανότητες κάποια άτομα να καταλήξουν στο έγκλημα. Η έρευνα επίσης τόνιζε πως με την εγκληματικότητα οι αρχές στις Η.Π.Α., τόσο σε πολιτειακό όσο και σε ομοσπονδιακό επίπεδο, είναι στην πραγματικότητα αντιμέτωπες με πολύ μεγαλύτερες δυσκολίες, όσον αφορά τα ποσά που πρέπει να δαπανηθούν, απ' ό,τι αν διασφαλιζόταν μια μεγαλύτερη ισότητα σε θέματα μισθών, αλλά και η ύπαρξη περισσότερων ευκαιριών για καταπολέμηση της ανεργίας. Η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη μείωση της τελευταίας άλλωστε, είναι συνυφασμένη και με μεγαλύτερες δυνατότητες αφενός μεν οικονομικής ανάπτυξης και αφετέρου δε μεγαλύτερης κοινωνικής ισορροπίας.⁴⁰

Ενδιαφέρουσα επίσης είναι και η έρευνα των καθηγητών εγκληματολογίας, Gary Kleck και Theodore Chiricos, του Πανεπιστημίου της Φλόριντα, στην οποία γίνεται προσπάθεια να "ανιχνευθούν" όλοι εκείνοι οι μηχανισμοί μέσω των οποίων συνδέονται μεταξύ τους η ανεργία και η εγκληματικότητα. Η έρευνα είχε λάβει χώρα κατά το 2002 και αφορούσαν 67 κομητείες της πολιτείας της Φλόριντα. Στην έρευνα αυτή αναδεικνύεται αυτό που οι δύο συγγραφείς κατονομάζουν "ευκαιρία για τη διάπραξη αδικημάτων και εγκλημάτων".⁴¹ Η φράση είναι συνδεδεμένη με το ότι από τη στιγμή που η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση και καθώς η ανεργία (ως βασικό κομμάτι αυτής της ύφεσης) αυξάνεται, είναι φυσιολογικό από κάποιο σημείο και έπειτα να αυξηθεί και η εγκληματικότητα αν και αυτό δεν πάντα κάτι δεδομένο.

Μάλιστα, αυτή η τελευταία επισήμανση εδώ, γίνεται υπό το σκεπτικό πως σε περιόδους οικονομικής στενότητας και κρίσεων, οι εγκληματικές ομάδες δυσκολεύονται ακόμα και αυτές στο να εντοπίσουν όσο το δυνατόν περισσότερους στόχους, εις βάρος των οποίων θα ασκήσουν παράνομες ενέργειες (όπως κλοπές, διαρρήξεις, ληστείες κ.λ.π.). Η έρευνα αυτή είχε εστιάσει κυρίως σε περιοχές της συγκεκριμένης πολιτείας, όπου υπάρχουν πολλά νοικοκυριά μαύρων (Αφρο-Αμερικάνων), εκείνης δηλαδή της

⁴⁰ Burdett, K., Lagos R., & Wright R., 2003. "Crime, Inequality and Unemployment" στο περιοδικό *American Economic Review* 93, σελ. 1765

⁴¹ Chirikos, T., Kleck, G., "Unemployment and Property Crime: A Target- Specific Assessment of Opportunity and Motivation as Mediating Factors" στο *Florida State University Criminology* 40, σελ. 659

πληθυσμιακής ομάδας που παραδοσιακά θεωρείται η πλέον ευάλωτη σε ότι αφορά την εγκληματικότητα, την ανεργία και την ανισότητα ως προς τα εισοδήματα και την εκπαίδευση.

Αντίστοιχα, πάντα σε ό, τι αφορά την περίπτωση των Η.Π.Α., και οι Bausman και Goe στη δική τους έρευνα συνδέουν την εγκληματικότητα με την ανεργία, σημειώνοντας, ότι αυτή η σύνδεση αφορά κυρίως κατηγορίες εγκλημάτων που συνδέονται με τη διαρπαγή ξένων περιουσιακών στοιχείων και αντικειμένων (κλοπές, ληστείες κ.λ.π.). Εδώ είναι πολύ χαρακτηριστικό πως και αυτοί με τη σειρά τους επισημαίνουν ότι η παρακμή ορισμένων κλάδων της οικονομίας, όπως αυτός της αυτοκινητοβιομηχανίας (ένας από τους κατεξοχήν πυλώνες της αμερικανικής οικονομίας σε παλαιότερες δεκαετίες που στην πορεία υπέστη μεγάλη κρίση και παρακμή), οδηγεί αναπόφευκτα στην μείωση εγκλημάτων που σχετίζονται με τις κλοπές προϊόντων που προέρχονται από αυτούς τους οικονομικούς κλάδους (όπως οι κλοπές αυτοκινήτων εδώ για παράδειγμα).⁴²

Από τη μεριά του, ο Gary Becker υποστηρίζει μεν ότι η ανεργία σε κάποιο βαθμό μπορεί να αποτελέσει παράγοντα που οδηγεί στο έγκλημα, αλλά η διασύνδεση αυτή δεν θα πρέπει να θεωρηθεί τόσο ισχυρή και απόλυτη. Κατά τον Becker, αναμφίβολα η ύπαρξη ευκαιριών στη ζωή ενός ατόμου παίζει σημαίνοντα ρόλο - ευκαιριών που συνδέονται με την αγορά εργασίας, το οικογενειακό του περιβάλλον, τη μόρφωσή του κ.λ.π., αλλά την ίδια στιγμή, ακόμα και αν δεν υφίστανται αυτά τα στοιχεία, η προοπτική ύπαρξης και επιβολής σκληρών κατασταλτικών μέτρων εκ μέρους της εξουσίας, μπορεί να έχει έναν εξίσου αποτρεπτικό ρόλο, όσον αφορά τη διάπραξη εγκλημάτων.⁴³

Ως προς αυτό το σημείο, συμφωνεί με τον Becker και ο Steven D. Levitt, ο οποίος επίσης πιστεύει ότι οι ευκαιρίες στην αγορά εργασίας και σε ζητήματα μισθών προσφέρουν επίσης την ευκαιρία για την μείωση του εγκλήματος. Παράλληλα θεωρεί ότι "η αύξηση της ανεργίας κατά 1% αντιστοιχεί σε αύξηση των εγκλημάτων κατά της ατομικής ιδιοκτησίας (όπως οι διαρρήξεις)

⁴² Bausman, K., & Goe, R.W., "An Examination of the Link Between Employment Volatility and the Spatial Distribution of Property Crime Rates" στο *The American Journal of Economics and Sociology* 63, σελ. 687

⁴³ Becker, G., "The Economic Way of Looking At Life", Nobel Prize Lecture, December 9, 1992. From *Nobel Lectures, Economics 1991-1995*, Editor Torsten Persson, World Scientific Publishing Co., Singapore, 1997, sel. 27

επίσης κατά 1%".⁴⁴ Την ίδια στιγμή όμως, ο Levitt πιστεύει ότι, ως προς την μείωση της εγκληματικότητας, σημαντικό ρόλο παίζουν και στοιχεία, όπως η μεγαλύτερη αυστηρότητα των κρατικών θεσμών έναντι του εγκλήματος, η αυστηρότερη αστυνόμευση κ.λ.π.

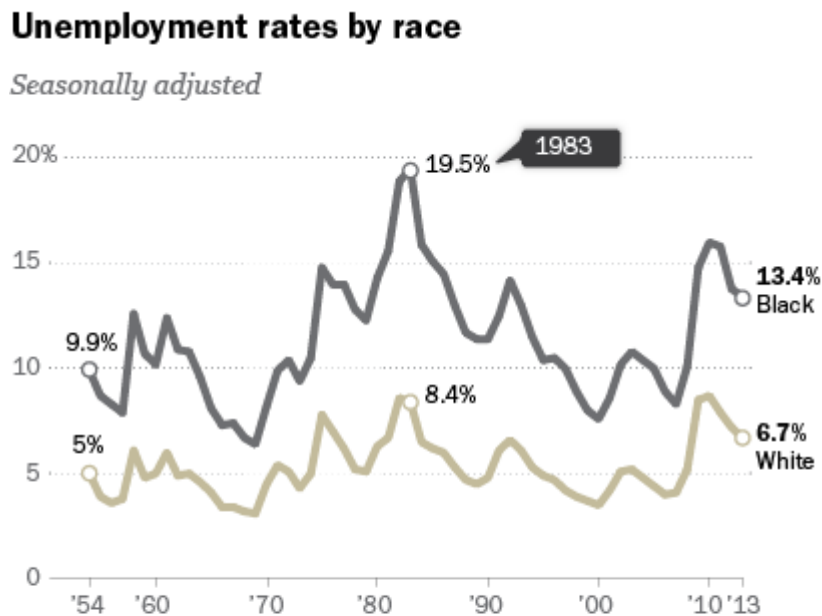
Ο ίδιος ο Levitt σε ένα άλλο κείμενό του με τον τίτλο "Alternative Strategies for Identifying the Link Between Unemployment and Crime", επισημαίνει ότι μεταξύ άλλων και η ηλικία παίζει σημαντικό ρόλο ως προς τη σύνδεση της ανεργίας με την εγκληματικότητα. Εδώ δηλαδή, τονίζει ότι το νεαρό της ηλικίας είναι ένας επιπλέον παράγοντας, μέσω του οποίου μπορεί να αυξηθούν οι πιθανότητες εμφάνισης και ενίσχυσης των παραβατικών συμπεριφορών. Εδώ ακόμα, τονίζεται πως το ίδιο το έγκλημα ως προϋπάρχουσα πραγματικότητα, μπορεί να συνδεθεί με την ανεργία, με το σκεπτικό πως αν κάποιος έχει ποινικό μητρώο, είναι δυσκολότερο να γίνει δεκτός σε οποιαδήποτε εργασία και να ενταχθεί γενικότερα στην αγορά εργασίας.⁴⁵ Αυτή η παράμετρος επίσης, μπορεί να συνδεθεί και με το ότι οι ίδιες οι επιχειρήσεις διστάζουν να δραστηριοποιηθούν σε περιοχές με υψηλή εγκληματικότητα.

Την ίδια στιγμή εν τω μεταξύ, δεν είναι ίσως τυχαίο πως τα μεγαλύτερα ποσοστά εγκληματικότητας παρατηρούνται παραδοσιακά στις Η.Π.Α., όπως ήδη άλλωστε τονίστηκε και παραπάνω, μεταξύ των Αφροαμερικάνων. Και αυτό αναμφίβολα μπορεί να συνδεθεί περισσότερο ή λιγότερο με τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που εμφανίζει ανέκαθεν η συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ο δείκτης ανεργίας για του μαύρους Αμερικανούς, έφτασε σύμφωνα με τα στοιχεία της κυβέρνησης των ΗΠΑ στο 12,6%, επίδοση που είχε να καταγραφεί από το 2008. Η ανεργία στους μαύρους Αμερικανούς έφτασε το ρεκόρ του 16,5% τον Αύγουστο του 2011. Πάντως αν και αποδυναμωμένη, η ανεργία των μαύρων Αμερικανών είναι πολύ ψηλότερα από αυτή του υπόλοιπου πληθυσμού που κυμαίνεται στο 7,4%. Παρακάτω παρατίθεται ένας ενδεικτικός πίνακας στον οποίο καταγράφονται τα ποσοστά ανεργίας στους λευκούς και τους μαύρους Αμερικανούς, κατά την περίοδο από τη δεκαετία του 50' έως τις μέρες μας.

⁴⁴ Levitt, S.D., " Understanding Why Crime Fell in the 1990s: Four Factors that Explain the Decline and Six that Do Not," *Journal of Economic Perspectives*, 18, σελ. 175

⁴⁵ Levitt, S.D., " Alternative Strategies for Identifying the Link Between Unemployment and Crime" στο *Journal of Quantitative Criminology* 17, σελ. 381

Πίνακας 4: Ποσοστά ανεργίας για λευκούς και μαύρους Αμερικάνους κατά την περίοδο 1954-2013

Source: Bureau of Labor Statistics

Note: "Black and other," 1954-1971; "Black or African American" thereafter. 2013 average is January-July.

PEW RESEARCH CENTER

9.3 Η περίπτωση της Γαλλίας

Εδώ και χρόνια, στο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αλλά και των έντονων προβλημάτων γενικότερα που αντιμετωπίζει εδώ και χρόνια η οικονομία της ευρωζώνης, και η Γαλλία είναι αντιμέτωπη με το φάσμα υψηλών τάσεων - για τα παραδοσιακά στάνταρ της συγκεκριμένης χώρας - σε ό, τι αφορά την ανεργία. Είναι χαρακτηριστικό πως τον Ιούλιο του 2013, η ανεργία αυξήθηκε σε σύγκριση με το προηγούμενο εξάμηνο κατά 2,3 % και ο αριθμός των ανέργων στη χώρα, έφτασε τα 3.285.000 άτομα, όπως ανακοίνωσε τότε το Υπουργείο Εργασίας.

Η κυβέρνηση χαρακτήρισε τα στοιχεία αυτά, που αντιστοιχούν σε άνοδο του ποσοστού της ανεργίας κατά 0,2% σε σχέση με τον Ιούνιο και 10% στη διάρκεια ενός έτους, ως «μέτρια», κυρίως χάρη στην υπογραφή συμβάσεων για

50.000 επιδοτούμενες από το κράτος θέσεις εργασίας, στα πλαίσια κυβερνητικού προγράμματος για την καταπολέμηση της ανεργίας των νέων.⁴⁶ Είναι ενδεικτικό εδώ δε, και το ότι επί 27 συνεχόμενους μήνες (κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Φρανσουά Ολάντ) ότι η ανεργία ακολουθεί ανοδική πορεία, ενώ παράλληλα πολλοί οικονομικοί αναλυτές είναι ιδιαίτερα σκεπτικιστές ως προς τις δυνατότητες γρήγορης ανάκαμψης για τη χώρα στο συγκεκριμένο τομέα.

Κατά το γ τρίμηνο του τελευταίου αυτού έτους, είναι χαρακτηριστικό ότι η ανεργία διαμορφώθηκε σε υψηλό 16 ετών. Σε αυτό το τρίμηνο εν προκειμένω η ανεργία κυμάνθηκε στο 10,9% έναντι 10,8% που ήταν το προηγούμενο τρίμηνο του 2013. Οικονομολόγοι που έλαβαν μέρος σε δημοσκόπηση της Wall Street Journal ανέμεναν πως η ανεργία θα φτάσει το 11% το εξεταζόμενο διάστημα αν και οι προβλέψεις τους βασίστηκαν σε υψηλότερους αρχικούς υπολογισμούς για την ανεργία το β' τρίμηνο στο 10,9%.⁴⁷

Μια πολύ σημαντική μελέτη αναφορικά με τη διασύνδεση εγκληματικότητας και ανεργίας στη Γαλλία, είναι αυτή των Denis Fougère, Francis Kramarz και Julien Pouget, που εξετάζει το πώς κυρίως η ανεργία μεταξύ των νέων, συνετέλεσε κατά το διάστημα 1990- 2000 στην έξαρση της εγκληματικότητας. Είναι χαρακτηριστικό πως η μελέτη που τιτλοφορείται "Youth Unemployment and Crime in France" (*Journal of the European Economic Association* September 2009 7(5):909–938) είναι η πρώτη περίπτωση, όπου προσφέρονται τόσο αναλυτικά στοιχεία σχετικά με το παρόν ζήτημα, πάντα σε ό, τι αφορά τη γαλλική περίπτωση.

Στο κείμενό τους αυτό, οι συγγραφείς σημειώνουν ότι κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990, η ανεργία για πρώτη φορά μετά από πολλές δεκαετίες, άρχισε να αυξάνεται, ενώ κατά το 1997 άρχισε να σημειώνει πτώση. Ειδικά μεταξύ του 1990 και του 1997 οι ευκαιρίες και δυνατότητες στην αγορά εργασίας μειώθηκαν δραματικά και είναι ενδεικτικό πως η ανεργία είχε φτάσει από το 8,9% στο 12,5%.⁴⁸ Σημειώνεται ωστόσο εδώ ότι τα ποσοστά εγκληματικότητας αντίστοιχα ενώ στην αρχή αυξήθηκαν (ειδικά σε ό, τι

⁴⁶ "Γαλλία: σε νέο ιστορικό υψηλό η ανεργία τον Ιούλιο" στο www.tovima.gr/finance

⁴⁷ "Σε υψηλό 16 ετών η ανεργία στη Γαλλία στο γ' τρίμηνο" στο www.capital.gr

⁴⁸ Fougere, D., Pouget, J., Kramarz, Fr., "Youth Unemployment and Crime in France" στο *Journal of the European Economic Association* September 2009 7(5):911

αφορούσε τις διαρρήξεις και τις κλοπές) στη συνέχεια ακολούθησαν μια ελαφρά πτωτική πορεία.

Ωστόσο κατά την ίδια εποχή είναι χαρακτηριστικό πως τα βίαια και σκληρά εγκλήματα ακολούθησαν ανοδική πορεία. Μάλιστα, όλα αυτά τα στοιχεία και δεδομένα, τα οποία επίσης φάνηκαν να είναι αντικρουόμενα μεταξύ τους (για παράδειγμα μείωση των θέσεων εργασίας, αλλά αντίστοιχα μείωση των εγκλημάτων που σχετίζονται με κλοπές, διαρρήξεις κ.λ.π.) είχαν αποτελέσει σοβαρό ζήτημα συζήτησης κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου του 2002 στη Γαλλία. Η αύξηση της βαριάς εγκληματικότητας είχε αποτελέσει πεδίο έντονων αντεγκλήσεων και μάλιστα είχε συμβάλει στην ήττα στον πρώτο γύρο εκείνων των εκλογών του Σοσιαλιστή Λιονέλ Ζοσπέν από τον ηγέτη του ακροδεξιού Εθνικού Μετώπου, Ζαν Μαρί Λεπέν.

Για την προαναφερόμενη έρευνα, οι συγγραφείς χρησιμοποίησαν τα ετήσια στοιχεία από τις κατά τόπους αστυνομικές διευθύνσεις των 95 διαμερισμάτων που συνιστούν τη χώρα διοικητικά. Η αναφορά στους αριθμούς των εγκλημάτων ανά κατηγορία έγινε με βάση την κλίμακα ανά 100.000 κατοίκων (κλίμακα άλλωστε που χρησιμοποιείται παγκοσμίως ως προς την ανάδειξη των ποσοστών εγκληματικότητας). Είναι χαρακτηριστικό ότι στη γαλλική περίπτωση, προκειμένου να ενταχθεί μια πράξη στην κατηγορία γενικότερα των "εγκλημάτων", πρέπει πρώτα να υπάρξει καταγγελία στις αστυνομικές αρχές των διαφόρων περιοχών της χώρας και στη συνέχεια (μετά και από την ανάλογη αστυνομική έρευνα) να κατατεθούν τα στοιχεία στα κεντρικά αρχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Παρακάτω παρατίθεται ένας πίνακας μέσω του οποίου αναδεικνύονται οι διάφορες τάσεις στις ποικίλες κατηγορίες εγκλημάτων κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα σε πανεθνικό επίπεδο.

Πίνακας 5: Η εξέλιξη διαφόρων ειδών εγκλημάτων και παραβατικών πράξεων στη Γαλλία κατά το διάστημα (1990-2000)

1990				2000		
Crime Rate	Mean	Std-Error	Coefficient of	Mean	Std-Error	Coefficient of

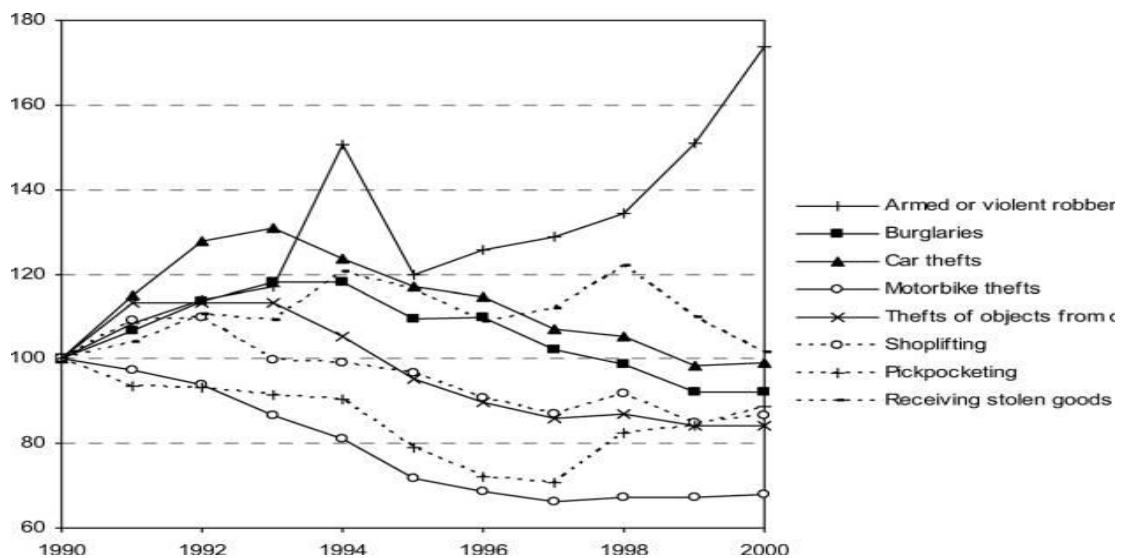
			variation			variation
<i>Property Crimes</i>						
Armed or Violent Robberies	107.5	100.4	0.93	186.8	193.0	1.03
Burglaries	712.5	384.9	0.54	656.5	232.6	0.35
Car Thefts	519.9	343.7	0.66	515.1	290.0	0.56
Motorbike Thefts	246.6	132.2	0.54	167.5	76.3	0.46
Thefts of objects from cars	1355.1	658.5	0.49	1140.7	450.1	0.39
Shoplifting	112.9	58.5	0.52	97.7	37.7	0.39
Pickpocketing	193.6	334.6	1.73	171.4	270.3	1.58
Receiving stolen goods	54.5	27.1	0.50	55.3	26.8	0.48
<i>Violent Crimes</i>						
Homicides, including attempts	4.5	2.4	0.54	3.7	2.0	0.54
Voluntary wounds	90.3	55.3	0.61	181.2	65.2	0.36
Blackmails, threats	55.2	16.4	0.30	82.7	35.1	0.42
Rape and other sex offences	39.3	16.8	0.43	57.0	12.5	0.22
Family offences, including	52.0	14.6	0.28	72.0	18.6	0.26

violence against children						
<i>Other Crimes</i>						
Drug offences	99.9	76.7	0.77	176.2	64.1	0.36
Damage to vehicles	296.8	164.0	0.55	479.0	212.4	0.44
Illegal weapon ownership	26.6	14.8	0.55	37.3	24.1	0.65
Violence against police	39.4	12.7	0.32	66.6	33.8	0.51

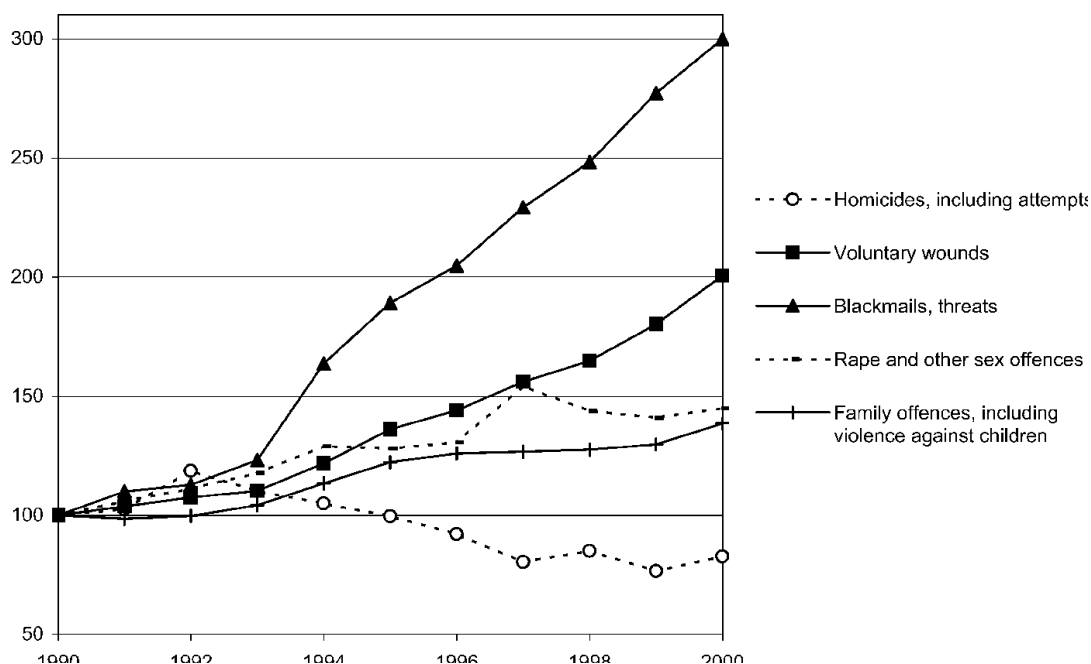
(Πηγή: Υπουργείο Εσωτερικών Γαλλίας)

Εν συνεχεία παρατίθενται τρία διαγράμματα εκ των οποίων, το ένα δείχνει τη διακύμανση των εγκλημάτων κατά ιδιοκτησίας για την εν λόγω περίοδο, το άλλο τη διακύμανση των βίαιων εγκλημάτων, πάντα για την ίδια χρονική περίοδο και το τρίτο τη διακύμανση σε ό, τι αφορά άλλες κατηγορίες εγκλημάτων.

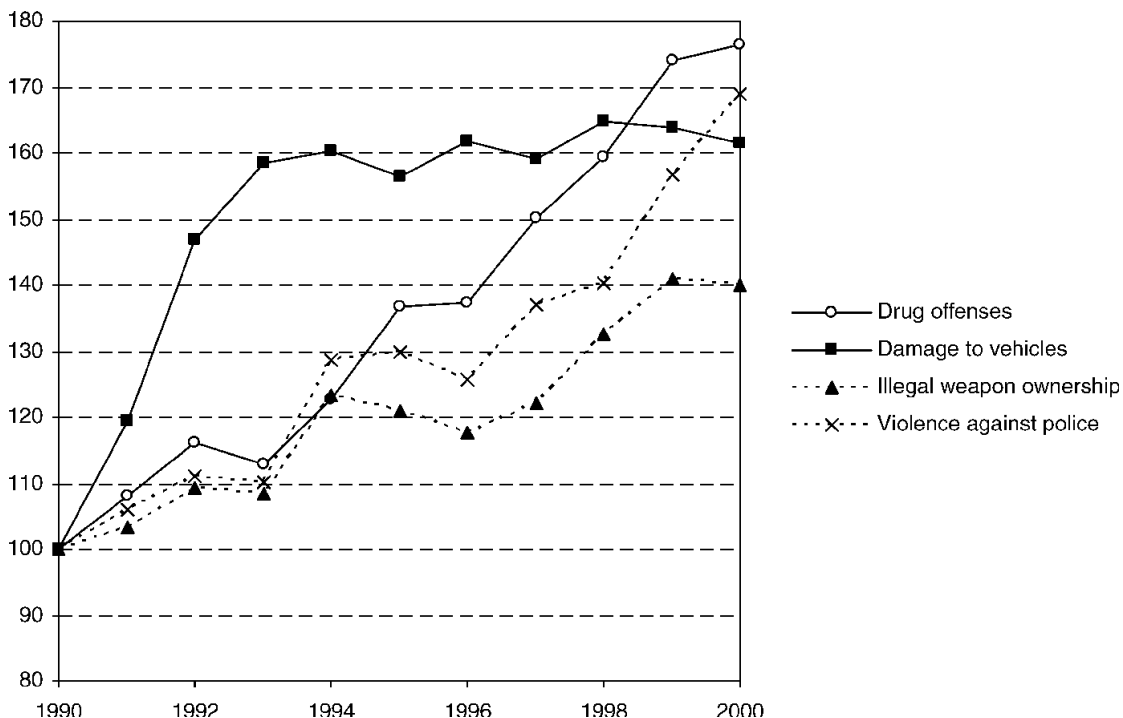
Διάγραμμα 4: Διακύμανση ποσοστών εγκλημάτων κατά ιδιοκτησίας για την περίοδο 1990-2000

Διάγραμμα 5: Διακύμανση ποσοστών βίαιων εγκλημάτων για την περίοδο 1990-2000

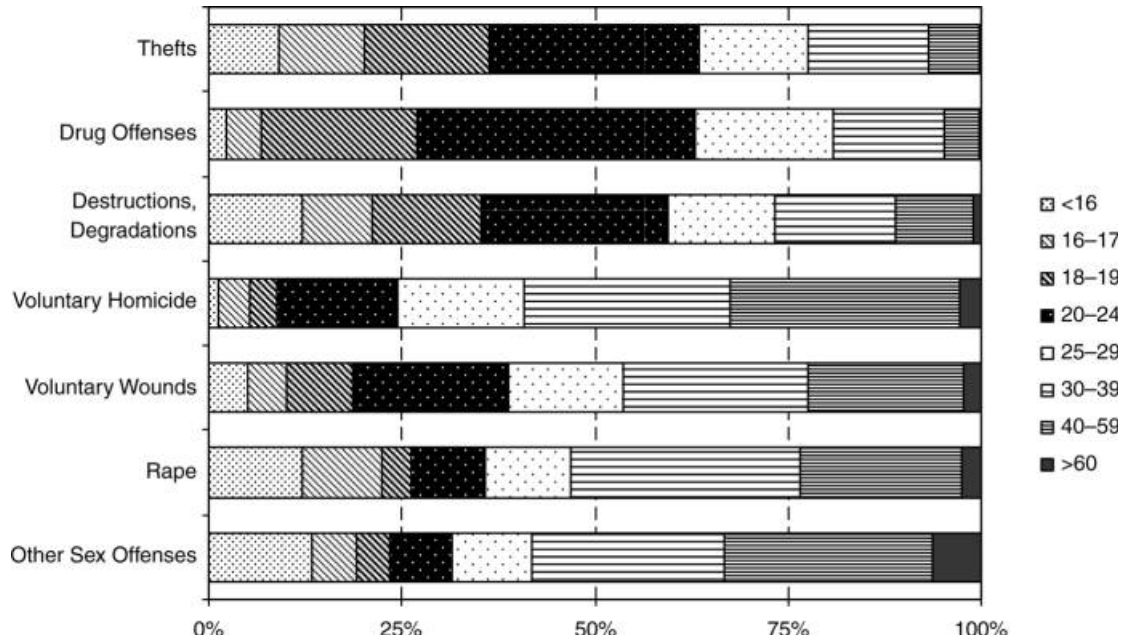
Διάγραμμα 6: Διακύμανση ποσοστών άλλων κατηγοριών εγκλημάτων

Παράλληλα αρκετά χαρακτηριστικό είναι και ένα άλλο διάγραμμα, στα πλαίσια της παρούσης μελέτης, όπου επισημαίνονται τα ποσοστά σε διάφορες

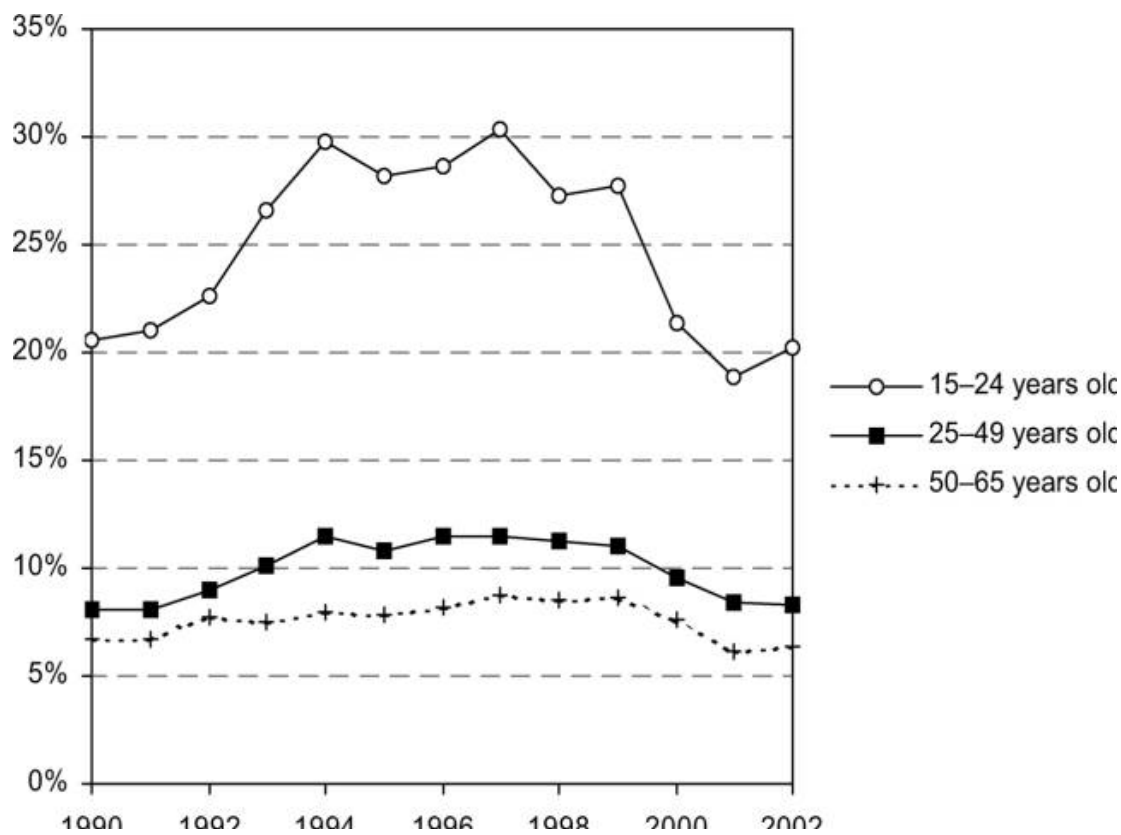
κατηγορίες εγκλημάτων (κλοπές, φόνους, βιασμούς, απάτες, διαρρήξεις, ένοπλες ληστείες κ.λ.π.) ανά διάφορες ηλικιακές ομάδες

Διάγραμμα 7: Ποσοστά καταδικασθέντων για διάφορα αδικήματα ανά ηλικιακή κατηγορία

Παρακάτω επίσης, παρατίθεται ένα ενδεικτικό διάγραμμα, το οποίο αφορά τη διακύμανση των ποσοστών ανεργία σε όλη τη Γαλλία, ανά ηλικιακές κατηγορίες για την περίοδο 1990-2002

Διάγραμμα 8: Η διακύμανση των ποσοστών ανεργίας, ανά ηλικιακή κατηγορία για το διάστημα 1990-2002.

Γενικότερα, οι συγκεκριμένοι συγγραφείς, μέσω της μελέτης αυτής καταδεικνύουν πως όντως η ανεργία και μάλιστα αυτή που μαστίζει νεώτερους σε ηλικία ανθρώπους, μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην αύξηση της εγκληματικότητας. Αυτή η αύξηση μάλιστα σχετίζεται κατά κύριο λόγο με εγκλήματα, όπως οι κλοπές, οι ληστείες και οι διαρρήξεις. Την ίδια στιγμή όμως, ορισμένες άλλες κατηγορίες εγκλημάτων, όπως οι φόνοι ή τα σεξουαλικά εγκλήματα, δεν φαίνεται να συνδέονται με κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες, όπως η ανεργία. Είναι δε πολύ χαρακτηριστικό πως τα οικονομικού χαρακτήρα εγκλήματα, που ήδη αναφέραμε πιο πάνω, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, διέφεραν από περιοχή σε περιοχή εντός της Γαλλίας. Αυτό σχετίζεται από τους συγγραφείς με το ότι μεταξύ των διαφόρων αυτών περιοχών υφίστανται σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς τα ποσοστά ανεργίας, ιδιαίτερα σε ό, τι αφορά τις τάξεις των νέων.

Εδώ μια ενδιαφέρουσα παράμετρος είναι το ότι υφίστανται παραδοσιακά υψηλά ποσοστά ανεργίας μεταξύ των μεταναστών που ζουν στη Γαλλία,

ιδιαίτερα μεταξύ των νέων. Και συνακόλουθα παρατηρούνται υψηλά επίπεδα εγκληματικότητας ανάμεσα στους συγκεκριμένους πληθυσμούς. Είναι ενδεικτικό το ότι κατά το 2007 σε έρευνα που είχε διεξάγει το γαλλικό ινστιτούτο INSEE, είχε καταδειχθεί ότι το ποσοστό ανεργίας μεταξύ των μεταναστών στη Γαλλία είναι στο 15 με 16%, δηλαδή σε ποσοστό διπλάσιο από εκείνο του εθνικού μέσου όρου. Για τη συγκεκριμένη χρονιά είναι χαρακτηριστικό πως περίπου 361.000 μόνιμοι μετανάστες ηλικίας 15 έως 24 ετών βρίσκονταν στη διαδικασία της αναζήτησης εργασίας. Ένα σημαντικό πρόβλημα μάλιστα για αυτές τις ομάδες παραδοσιακά είναι το ότι είναι ανειδίκευτοι (αυτό άλλωστε συνδέεται και με το ότι το 20% όσων εργάζονται σε θέσεις ανειδίκευτου εργάτη, όπως security, γενικές υπηρεσίες, υπηρεσίες δημόσιας καθαριότητας κ.λ.π., είναι μετανάστες).⁴⁹

Την ίδια στιγμή όμως, ακόμα και μεταξύ των μορφωμένων και πιο ειδικευμένων μεταναστών (κατά κύριο λόγο ατόμων με καταγωγή από τη Βόρεια Αφρική) παρατηρούνται ποσοστά ανεργίας που είναι υψηλότερα κατά τρεις φορές σε σύγκριση με εκείνα των ατόμων που έχουν την ίδια μόρφωση και τις ίδιες ειδικεύσεις και κατάγονται από την ίδια τη Γαλλία. Εδώ είναι ενδεικτικό πως σε σημαντικό βαθμό αυτά τα άτομα, παρ' όλες τις ικανότητές τους, υφίστανται συχνά διακρίσεις σε ότι αφορά τις προοπτικές πρόσληψής τους σε μια εταιρεία κι ενώ την ίδια στιγμή συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο, όχι μόνο με Γάλλους υπαλλήλους αλλά και με άλλους Ευρωπαίους, όπως Ιταλούς και Ισπανούς που μπορεί να αναζητούν εργασία στη χώρα.

Σε μια νεώτερη μελέτη, αυτή των Laurent Gobillon, Peter Rupert, Étienne Wasmer, με τον τίτλο "Ethnic Unemployment Rates and Frictional Markets", επισημαίνεται ότι το ποσοστό ανεργίας για τους μετανάστες από την Αφρική γενικότερα, είναι 6 φορές υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για τους ίδιους τους γηγενείς.⁵⁰

⁴⁹ "High Unemployment among immigrants in France" στο www.north-africa.com

⁵⁰ Gobillon, L., Rupert, P., Wasmer, E., "Ethnic Unemployment Rates and Frictional Markets" στο CEPR Discussion Paper 9507, June 2013, σελ. 692

9.4 Η περίπτωση της Ισπανίας

Και η Ισπανία εδώ και πολλά χρόνια ταλανίζεται από σημαντικά προβλήματα ως προς την ανεργία. Η χώρα και πριν από την οικονομική κρίση που έπληξε την Ευρωπαϊκή Ένωση αυτά τα τελευταία χρόνια, ήταν γνωστό πως είχε μεγάλα ποσοστά ανεργίας. Είναι χαρακτηριστικό επί παραδείγματι, ότι ήδη κατά τη δεκαετία του 1990 η ανεργία στη χώρα προσέγγιζε σχεδόν το 15 με 20% κατά περιόδους. Το μίνιμουμ 8% στην ανεργία είχε σημειωθεί κατά την περίοδο 2006-2007, ωστόσο με την απαρχή της οικονομικής κρίσης, σύντομα αυτό το ποσοστό ξεπέρασε το 20%, ενώ το 2012-2013 κινούνταν γύρω στο 25%.

Ως προς τη διασύνδεση ανεργίας και εγκληματικότητας στην Ισπανία, είναι χαρακτηριστικό καταρχήν ότι τα τελευταία χρόνια, με την πολύ μεγάλη άνοδο των ποσοστών ανεργίας, έχει παρατηρηθεί παράλληλα και μια έξαρση σε εγκλήματα που σχετίζονται με διαρρήξεις, απάτες και κλοπές. Δεν είναι τυχαία άλλωστε η επισήμανση των βρετανικών προξενικών αρχών στη χώρα που τονίζουν πως οι Βρετανοί τουρίστες γενικότερα οφείλουν να είναι προσεκτικοί δεδομένης αυτής της ανόδου των κλοπών. Εδώ εν προκειμένω γίνεται αναφορά στην έξαρση των λεγόμενων "εγκλημάτων του δρόμου", όρου που αποδίδει αυτό το είδος εγκλήματος.

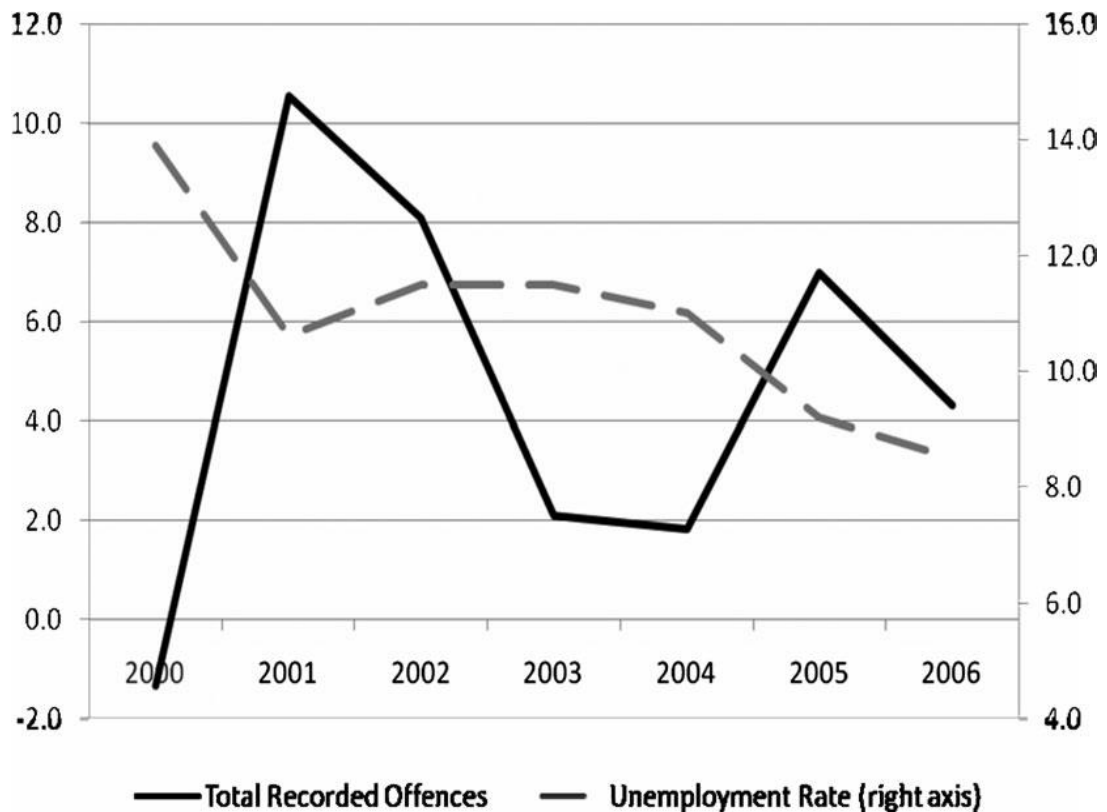
Πέραν αυτών όμως, στην ισπανική περίπτωση δεν θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι αυτό το ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό ανεργίας συνοδεύεται και από αντίστοιχα υψηλά ποσοστά στο χώρο της εγκληματικότητας. Εδώ θα μπορούσαμε να παραθέσουμε ορισμένα στοιχεία που αφορούν και την Ισπανία και τις Η.Π.Α. αντίστοιχα, ως προς τους διάφορους τομείς εγκληματικότητας. Ας σημειωθεί εδώ παράλληλα, ότι η ανεργία της Ισπανίας υπολογίζεται πως είναι σχεδόν τριπλάσια με τετραπλάσια της αντίστοιχης αμερικάνικης. Κι όμως την ίδια στιγμή, το επίπεδο εγκληματικότητας στις Η.Π.Α. είναι κατά πολλές φορές ανώτερο από εκείνο της Ισπανίας.

Ως προς τον αριθμό των φυλακισμένων επί παραδείγματι, αυτός στις μεν Η.Π.Α. υπολογίζεται στα 2 εκατομμύρια, τη στιγμή που στην Ισπανία είναι γύρω στις 60.000 άτομα. Αυτό σημαίνει πως ο αριθμός φυλακισμένων στις Η.Π.Α. είναι 33 φορές μεγαλύτερος από εκείνων της Ισπανίας, η οποία έχει περίπου 6 φορές μικρότερο πληθυσμό από εκείνον των Η.Π.Α. Επιπρόσθετα, ο αριθμός των δολοφονιών στην μεν Ισπανία είναι στο 1,4 ανά 100.000 άτομα,

τη στιγμή που στις Η.Π.Α. έως σήμερα κυμαίνεται περίπου στις 9 με 10 δολοφονίες ανά 100.000 άτομα. Επίσης, τα αδικήματα που αφορούν ναρκωτικά είναι στο ποσοστό των 28 ατόμων ανά 100.000 στην Ισπανία ενώ στις Η.Π.Α. είναι στο επίπεδο των 560 ατόμων ανά 100.000. Οι δε αριθμοί δολοφονιών που τελούνται από νέους (άτομα ηλικίας μεταξύ 15 και 24 ετών), στην μεν Ισπανία κυμαίνονται στις 96 περιπτώσεις ανά 100.000 άτομα και στις Η.Π.Α. στις 8.226 υποθέσεις και περιπτώσεις ανά 100.000!

Γίνεται από όλα τα παραπάνω, με άλλα λόγια, αντιληπτό ότι ενώ υπάρχει μεταξύ των δύο χωρών πολύ μεγάλη διαφοροποίηση ως προς την ανεργία και τις δυνατότητες εύρεσης εργασίας και γενικότερα αποκατάστασης στην αγορά εργασίας, με την Ισπανία να είναι στη θέση του πρώτου από αρνητική άποψη, εντούτοις η εγκληματικότητα επικρατεί και μάλιστα με μεγάλη διαφορά, στην αμερικανική περίπτωση. Εδώ μάλιστα παρατίθεται ένα διάγραμμα, με το οποίο καταδεικνύεται το ότι γενικότερα δεν φαίνεται να υφίσταται άμεση σύνδεση των ποσοστών ανεργίας στην Ισπανία με τις διακυμάνσεις της εγκληματικότητας στην ίδια χώρα.

Διάγραμμα 9: Διακύμανση της ανεργίας και της εγκληματικότητας στην Ισπανία κατά την περίοδο 2000-2006

Εδώ ωστόσο, όπως εν μέρει συνέβη και σε περιπτώσεις χωρών, όπως η Γαλλία, οι Η.Π.Α., αλλά και η Ελλάδα, η εγκληματικότητα συνδέθηκε σε κάποιο βαθμό με την παρουσία μεταναστών. Αυτή η επισήμανση μπορεί εκ πρώτης όψεως να δημιουργεί την εντύπωση πως η παρατήρησή μας συνδέεται ή ξεκινάει από ρατσιστικές τάσεις και διαθέσεις, εντούτοις όμως, έχει μια βαθύτερη διάσταση, η οποία σχετίζεται ξεκάθαρα με τις δεδομένες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας, την ανεργία που βιώνουν και οι μετανάστες και την ανισότητα με την οποία είναι και αυτοί αντιμέτωποι ως προς τις δυνατότητες εξεύρεσης εργασίας και ως εκ τούτου της διασφάλισης των μέσων διαβίωσης και γενικότερα μιας αξιοπρεπούς ζωής.

Εδώ και χρόνια στη χώρα της Ιβηρικής χερσονήσου, μεταξύ των μεταναστών που διαβούν εκεί, τα υψηλότερα ποσοστά εγκληματικότητας παρατηρούνται μεταξύ εθνικών ομάδων, όπως οι Αλγερινοί και οι Μαροκινοί. Την ίδια στιγμή, είναι χαρακτηριστικό πως μεταξύ αυτών των πληθυσμιακών ομάδων συναντούνται κατά μέσο όρο υψηλότερα ποσοστά ανεργίας σε σύγκριση με τους γηγενείς Ισπανούς. Αυτά τα υψηλά ποσοστά μάλιστα, φαίνεται να αφορούν κυρίως τους πιο νέους ηλικιακά μετανάστες.

9.5 Η περίπτωση της Νοτίου Αφρικής

Η Νότιος Αφρική φιγουράρει εδώ και πολλά χρόνια, στην κορυφή της λίστας των χωρών με την υψηλότερη εγκληματικότητα σε παγκόσμιο επίπεδο. Στη χώρα υφίσταται ένα πολύ υψηλό επίπεδο σε όλα τα είδη εγκληματικότητας και μάλιστα πολύ υψηλά είναι τα ποσοστά σε ό, τι αφορά τις δολοφονίες και τους βιασμούς. Είναι ενδεικτικό το ότι οι περισσότεροι από τους μετανάστες που προέρχονται από το Νότιο Αφρική, επισημαίνουν ως βασικό παράγοντα και λόγο της φυγής τους από τη χώρα, την τεράστια εγκληματικότητα.⁵¹

Μάλιστα εδώ θα μπορούσαμε να αναφέρουμε το ότι μια έκθεση της Υπηρεσίας των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και την Εγκληματικότητα, τοποθετούσε τη Νότιο Αφρική δεύτερη παγκοσμίως σε ό, τι αφορούσε τον αριθμό ένοπλων επιθέσεων και δολοφονιών κατά κεφαλή και

⁵¹ Williams, M., "SA's woes spark another exodus" στο www.iol.co.za

πρώτη σε ό, τι αφορούσε τον αριθμό των βιασμών κατά κεφαλήν, σε σύνολο 60 χωρών.⁵²

Εδώ και αρκετό καιρό, έχει αναγνωριστεί ευρέως πως ένας βασικός παράγοντας για αυτήν την κατάσταση τη χώρα, συνδέεται σαφώς με το ζήτημα της ανεργίας. Ως προς την τελευταία, είναι χαρακτηριστικό πως αυξήθηκε δραματικά κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2013. Πιο συγκεκριμένα έφτασε το 25,6% και προσεγγίζει το ιστορικό της υψηλό, καθώς η μεγαλύτερη οικονομία της Αφρικής επιβραδύνθηκε, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία που δόθηκαν στην δημοσιότητα σήμερα.

Η χώρα καταμετρούσε το δεύτερο τρίμηνο 4,7 εκατ. πρόσωπα που ζητούσαν εργασία, έναν αριθμό αυξημένο κατά 2,6% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 5,7% σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο του 2012, σύμφωνα με το νοτιοαφρικάνικο εθνικό στατιστικό ινστιτούτο (Statistics South Africa), που έδωσε σήμερα στην δημοσιότητα τα αποτελέσματα της τριμηνιαίας έρευνάς του για τον ενεργό πληθυσμό. Οι αριθμοί αυτοί ωστόσο δεν αντανακλούν παρά μόνον εν μέρει την πραγματικότητα, αφού πολυάριθμοι Νοτιοαφρικανοί έχουν εγκαταλείψει κάθε προσπάθεια να βρουν δουλειά και δεν προσμετρώνται πλέον στον ενεργό πληθυσμό. Ο αριθμός των αποθαρρυσμένων αυτών πολιτών αυξήθηκε το διάστημα από τον Απρίλιο ως τον Ιούνιο, για να φθάσει τα 2,4 εκατ., ανέφερε το Statistics South Africa.

Πέραν των επίσημα καταμετρημένων ως ανέργων κι όσων δεν αναζητούν πλέον εργασία η Νότια Αφρική καταμετρά ακόμα 7 εκατ. ανθρώπους δίχως απασχόληση. Η ανεργία είναι χρόνιο πρόβλημα στη χώρα, και ήταν ήδη υψηλότερη του 20% το 2008, πριν ξεσπάσει η παγκόσμια οικονομική κρίση. Είχε φθάσει σε ένα ποσοστό που αποτελούσε ιστορικό ρεκόρ πριν από δύο χρόνια – στο 25,7%, το δεύτερο τρίμηνο του 2011.

Από τον Απρίλιο ως και τον Ιούνιο, η νοτιοαφρικάνικη οικονομία δημιούργησε 100.000 θέσεις εργασίας (+2,0%, σε ετήσια βάση), αλλά ο ενεργός πληθυσμός αυξήθηκε ταχύτερα (+2,9% το δεύτερο τρίμηνο σε ετήσια βάση, στα 18,44 εκατ.). Διακηρυγμένος στόχος της κυβέρνησης είναι να μειώσει το ποσοστό της ανεργίας στο 14% του ενεργού πληθυσμού το 2020. Αλλά η αδυναμία της ζήτησης, η κρίση στην Ευρώπη και τώρα η επιβράδυνση

⁵² www.nationmaster.com

της οικονομίας της Κίνας πλήττουν την οικονομική δραστηριότητα στη Νότια Αφρική.

Οι περισσότερες επιχειρήσεις στο μεταξύ είναι αντιμέτωπες με τα αιτήματα του προσωπικού τους να δοθούν αυξήσεις, εν μέσω του πληθωρισμού που τροφοδοτεί η αδυναμία του ραντ στις αγορές συναλλάγματος και την ανατίμηση των καυσίμων. Η οριακή ανάπτυξη του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο (+0,9%) δείχνει ότι η οικονομία της χώρας είναι αντιμέτωπη με σοβαρά προβλήματα, σχολίασε μια οικονομική αναλύτρια.

Στα πλαίσια ενός τέτοιου ζοφερού περιβάλλοντος ως προς την αγορά εργασίας, η εγκληματικότητα είναι άμεσα συνυφασμένη με το ότι υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό κυρίως νέων ανθρώπων, κατά κύριο λόγο μαύρων, που εδώ και πολλά χρόνια, ακόμα και μετά την πτώση του Απαρτχάιντ, δεν έχουν ακόμα μεγάλες ευκαιρίες ως προς την είσοδό τους στην αγορά εργασίας και που συχνά καταφεύγουν στο έγκλημα, δεδομένων των συνθηκών κάτω από τις οποίες διαβιούν. Είναι ενδεικτικό πως το 2004, δηλαδή 10 χρόνια μετά την πτώση του Απαρτχάιντ, ένα 70% των ανέργων είναι ηλικίας 14 -34 ετών.

Λίγο πριν ακόμα από τις τεράστιες πολιτικές αλλαγές που επήλθαν στη χώρα με την εκλογή του Νέλσον Μαντέλα στην προεδρία της χώρας και την ανάδειξη του Εθνικού Κογκρέσου ως ηγετικής πολιτικής, δύναμης, έγραφε ο Barker το 1992 τα εξής: "Η ανεργία αυτή τη στιγμή, ίσως είναι το πιο σοβαρό πρόβλημα για τη Νότια Αφρική. Και αναμφίβολα συνιστά μια από τις κύριες κινητήριες δυνάμεις σε ό, τι αφορά την εγκληματικότητα και το τεράστιο κύμα βίας που ταλανίζει τη χώρα. Σημαντικές πολιτικές φυσιογνωμίες σημειώνουν χαρακτηριστικά πως ποτέ δεν θα κατορθώσει κανείς να ηγηθεί αποτελεσματικά της Νοτίου Αφρικής αν δεν αντιμετωπιστεί δραστικά το πρόβλημα της ανεργίας".⁵³

Σύμφωνα με τον Hall (1997) μία από εκείνες τις συνιστώσες, οι οποίες δεν έχουν ληφθεί σοβαρά υπόψη ως προς την ανεργία στη Νότια Αφρική, αλλά που φαίνεται να έχουν πολύ μεγάλη σημασία, είναι το ότι ήδη από την εποχή του Απαρτχάιντ είχε προωθηθεί ένα πολύ συγκεκριμένο είδος σχεδιασμού ως προς τα αστικά κέντρα και τον τρόπο κατανομής λευκών και μαύρων μέσα σε αυτά. Συγκεκριμένα στις προηγούμενες δεκαετίες, το ρατσιστικό καθεστώς

⁵³ Barker, J.A., The South African Labor Market, J.L. van Schaik edition, Pretoria, 1992, σελ. 71

των λευκών, είχε τοποθετήσει τους λευκούς της χώρας εντός οικιστικών ζωνών που προσέφεραν καλύτερη πρόσβαση στις σημαντικότερες εστίες, βιομηχανικής, βιοτεχνικής και γενικότερα οικονομικής δραστηριότητας (εργοστάσια, υπηρεσίες, χώρους εργασίας γενικότερα), τη στιγμή που οι μαύροι πληθυσμοί, οι οποίοι συνιστούσαν την πλειοψηφία όλου του πληθυσμού της Νοτίου Αφρικής, είχαν περιοριστεί σε περιφερειακές ζώνες που βρίσκονταν μακριά από τα κέντρα οικονομικής δραστηριότητας. Σε αυτές τις τελευταίες περιοχές των μαύρων είναι που παρατηρείται διαχρονικά το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας.⁵⁴

Υπό ένα τέτοιο πρίσμα για παράδειγμα, επισημαίνεται ότι σε μια περιοχή της χώρας το Γκάουτενγκ, με βάση στοιχεία του 1991, το ποσοστό ανεργίας στις περιοχές των λευκών κυμαινόταν κοντά στο 0%, τη στιγμή που στις περιοχές των μαύρων το αντίστοιχο ποσοστό κυμαινόταν κοντά στο 30%. Πέραν αυτής της πραγματικότητας όμως, στην πορεία των ετών σημειώθηκε μια σημαντική τάση μετατόπισης των οικονομικών δραστηριοτήτων από τα κέντρα των πόλεων προς περιοχές προαστίων. Αυτό το στοιχείο της σταδιακής παρακμής παραδοσιακά ισχυρών οικονομικών και επιχειρηματικών ζωνών σε συνδυασμό με το ότι συνεχίστηκε και συνεχίζεται η διατήρηση των υψηλών ποσοστών ανεργίας μεταξύ των μαύρων, συνθέτουν ένα τοπίο εντός του οποίου η εγκληματικότητα, ως συνεπακόλουθο αυτών όλων των προαναφερόμενων χαμένων ευκαιριών για καλύτερη ποιότητα ζωής, βρίσκεται πεδίο άνθισης.

Εν τω μεταξύ εντός αυτού του πλαισίου είναι γεγονός παράλληλα πως συνεχίζουν να υφίστανται οι ανισότητες μεταξύ λευκών και μαύρων στη χώρα. Είναι χαρακτηριστικό πως το εισόδημα των λευκών είναι έξι φορές υψηλότερο από εκείνο των μαύρων. Με βάση διάφορες μελέτες και απογραφές, τα στοιχεία αποκαλύπτουν πως παρά το γεγονός πως το εισόδημα των μαύρων νοικοκυριών αυξήθηκε κατά 170% την τελευταία δεκαετία, παραμένει πολύ χαμηλότερο από αυτό των λευκών. Το μέσο ετήσιο εισόδημα ενός "λευκού" νοικοκυριού είναι περίπου 32.000 ευρώ, ενώ το εισόδημα των "μαύρων" νοικοκυριών μόλις που ξεπερνά τις 5.000 ευρώ.

⁵⁴ Hall, P.V., "Unemployment and Urban Development in Gauteng", *Development Southern Africa*, 14 (4): 1997, σελ. 369

Εδώ, κλείνοντας με την περίπτωση της Νοτίου Αφρικής, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε την έρευνα του 2003 του Nonozzi Godfrey Tshabalala, όπου τονίζεται ότι στην επαρχία Kwazulu - Natal της Νοτίου Αφρικής, το 66% αυτών που είχαν διαπράξει έγκλημα, ήταν παντρεμένοι. Αυτό το στοιχείο είναι άμεσα συνδεδεμένο με το ότι καθώς στη χώρα ο άνδρας θεωρείται σε πολύ μεγάλο βαθμό - και ιδιαίτερα στο οικογενειακό πλαίσιο των μαύρων - αυτός που οφείλει να συντηρεί την οικογένεια, η απουσία εργασίας εκ των πραγμάτων οδηγεί πολλούς από αυτούς τους άνδρες στο έγκλημα ώστε να διασφαλίσουν την επιβίωση των ίδιων και των οικογενειών τους. Δεν ήταν επίσης τυχαίο, το ότι σε αυτήν την έρευνα, ο συγγραφέας στο σύνολο των ατόμων στα οποία διένειμε ερωτηματολόγια, συμπεριέλαβε 60 ανέργους, οι οποίοι αντιστοιχούσαν στο 55% όσων ερωτήθηκαν ώστε να εξαχθούν απαντήσεις.⁵⁵

9.6 Η ελληνική περίπτωση

Ως προς την ελληνική περίπτωση ήδη αναφέρθηκε πιο πάνω, ότι διαχρονικά στην ελληνική κοινωνία, ακόμα και σε περιόδους υψηλών τάσεων ως προς την ανεργία, όπως είχε συμβεί γύρω στο 1961, στη χώρα δεν είχε αναπτυχθεί ποτέ η τάση για αύξηση της εγκληματικότητας. Η τελευταία παραδοσιακά άλλωστε ήταν σε επίπεδα χαμηλότερα από εκείνα άλλων κοινωνιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό ίσως σχετίζεται με το ότι διαχρονικά εντός της ελληνικής κοινωνίας, υφίστανται σε ισχυρό βαθμό θεσμοί και πραγματικότητες που περισσότερο ή λιγότερο λειτουργούν κατευναστικά έναντι των κατά καιρούς κοινωνικών και οικονομικών δυσπραγιών και αναταράξεων. Ο σημαντικότερος από αυτούς όλους τους θεσμούς είναι κατά κύριο λόγο η οικογένεια, κατά την προσωπική μας άποψη. Η τελευταία λειτουργεί ως σημαντικό αντίβαρο έναντι διαλυτικών τάσεων που μπορεί να υφίστανται σε μια κοινωνία, λόγω κρίσεων σε ποικίλους τομείς του δημόσιου βίου, τομείς που συνακόλουθα μπορεί να επηρεάζουν αρνητικά τους ανθρώπους σε ατομικό επίπεδο στην πορεία.

⁵⁵ Tshabalala, N.G., A SOCIOLOGICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF UNEMPLOYMENT ON THE RATE OF CRIME IN SOUTH AFRICA, WITH SPECIFIC Reference TO THE PROVINCE Of KWAZULUNATAL, University of Zululand, 2003, σελ. 178

Από την άλλη μεριά, Το ποινικό σύστημα φιλοδοξεί ή υποχρεώνεται να αναλάβει πρόσθετα καθήκοντα στη διαχείριση των πληθυσμών. Οφείλει να πειθαρχήσει τους πληθυσμούς που πετιούνται έξω από την πειθαρχία της αγοράς εργασίας και όσους αντιπαρατίθενται συλλογικά στο νέο πολιτικο-οικονομικό και πολιτισμικό καθεστώς. Με βασικό όργανο την καταστολή, την εφαρμογή της νόμιμης βίας με νόμιμους και παράνομους τρόπους, το ποινικό σύστημα δεν είναι κρατικός θεσμός ικανός να προωθήσει τον πολιτικό ή και οικονομικό πολιτισμό.

Είναι όμως θεσμός ικανός να επιβάλλει σαν πολιτικό ή οικονομικό πολιτισμό τις καθεστωτικές αποφάσεις για την εκποίηση του δημόσιου πλούτου, την αποκοινωνικοποίηση της εργασίας και της ζωής, και την αποπολιτικοποίηση και τεχνοκρατικοποίηση των κοινωνικών ζητημάτων. Με τη συνδρομή του συντηρητικού λόγου περί εγκλήματος, της ομόλογης κοινής γνώμης «και» των ΜΜΕ – και τον περιορισμό κάθε άλλου λόγου και γνώμης, η αναβάθμιση του ποινικού συστήματος με πρόσθετα καθεστωτικά καθήκοντα λαβαίνει χώρα ως εάν να ανταποκρίνεται στην έκκληση της «κοινωνίας». Τα μονότονα επαναλαμβανόμενα λογικοφανή και ηθικοφανή περί αύξησης της εγκληματικότητας ανταποκρίνονται σε αυτούς τους σκοπούς.

Σε αυτό το πλαίσιο δε, είναι χαρακτηριστικό πως ο όγκος των ανέργων, ατόμων που εκ των πραγμάτων οδηγούνται στη φτώχεια, τρόπον τινά, χωρίς πάντως αυτό να αναδεικνύεται άμεσα, δαιμονοποιείται εκ των προτέρων. Υπάρχει δηλαδή η τάση να θεωρείται δεδομένο πως έστω ένα ποσοστό αυτών των ατόμων στην πορεία θα καταφύγουν στο έγκλημα. Μια τέτοια θεώρηση και εφόσον κάποιος μελετήσει στο σύγχρονο ελληνικό χώρο το σύνολο των ποινικών και δικαιοκτών προσεγγίσεων και των σχετικών διαθέσιμων στοιχείων, δημιουργεί την εντύπωση ότι η εγκληματικότητα προέρχεται σχεδόν αποκλειστικά από τις «κατώτερες» τάξεις και μάλιστα σε βαθμό που να είναι υποστηρίξιμο ότι αποτελεί ένα από τα (κοινωνικά, πολιτισμικά, ψυχικά ή και βιογενετικά) χαρακτηριστικά, τουλάχιστον κάποιων αξιόλογων μερίδων τους. Μια πιο προσεκτική ματιά στην εγκληματικότητα και την αύξησή της δείχνει κάποιες συγκεκριμένες μερίδες των «κατώτερων» τάξεων.

Η αύξηση κυρίως των εγκλημάτων επιβίωσης δείχνει το διευρυνόμενο λούμπεν προλεταριάτο, τους χρόνια άνεργους και τους ημι-άνεργους (ή, επί το νομομοποιητικότερον, ημι-εργαζόμενους). Όλα αυτά τα εγκλήματα

συναρτώνται πρωταρχικά με τους (παράνομους ή λαθρο-) μετανάστες που υποδεικνύονται με τα συνηθισμένα «αδιάσειστα στοιχεία» σαν επικίνδυνοι, παράσιτα, αντικοινωνικοί και επιβλαβείς για την κοινωνία,⁵⁶ ακόμα και φορείς μιας «υγειονομικής βόμβας» που ανά πάσα στιγμή μπορεί να «εκραγεί».⁵⁷

Αναφορικά με την ανεργία, ειδικά για την Ελλάδα, θα μπορούσαμε να λάβουμε υπόψη τον παρακάτω πίνακα στον οποίο αποτυπώνονται τα ποσοστά της ανά γεωγραφική περιφέρεια στον ελληνικό χώρο για το έτος 2010 με βάση στοιχεία της Eurostat.

Πίνακας 6: Τα ποσοστά ανεργίας συνολικά και σε άρρενες και γυναίκες για το έτος 2010 ανά γεωγραφική περιφέρεια στην Ελλάδα

Περιφέρειες	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	14,2 %	11,6%	18%
Κεντρικής Μακεδονίας	13,5%	10,1%	18,2%
Δυτικής Μακεδονίας	15,5%	12,6%	19,8%
Ηπείρου	12,1%	8,6%	16,9%
Θεσσαλίας	12,6%	8,9 %	17,6 %
Ιονίων Νήσων	14,8%	11,8%	19%
Δυτικής Ελλάδας	11,7 %	8,7%	16, 4 %
Στερεάς Ελλάδος	12,5%	8,8%	18,4%
Πελοποννήσου	9,8 %	6,7 %	14,3 %
Αττικής	12,3 %	10,7 %	14,3 %
Βορείου Αιγαίου	9 %	6,3 %	14,1 %
Νοτίου Αιγαίου	14,2 %	9,6 %	21,7 %

⁵⁶ Wacquant. L., *Οι φυλακές της μιζέριας*, εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα, 2000, σελ. 42

⁵⁷ Moore, J. W. (1985), "Isolation and stigmatization in the development of an underclass: The case of Chicano gangs in East Los Angeles", *Social Problems*, 23: 6-16

Κρήτης	11,7 %	9,3 %	14,9%
---------------	--------	-------	-------

Πηγή: Eurostat, 2010

Αντιστοίχως για το 2013 παρατηρούμε πως το ποσοστό ανεργίας ανά γεωγραφικά ανεργία έχει κυριολεκτικά εκτοξευτεί, ως απόρροια των εφαρμοζομένων πολιτικών στην οικονομία τα τελευταία αυτά χρόνια. Εδώ εν προκειμένω, παρατηρούμε τα εξής νούμερα:

Πίνακας 7: Ποσοστό ανεργίας κατά Αποκεντρωμένη Διοίκηση

Απρίλιος 2013	
Μακεδονίας-Θράκης	29,4
Ηπείρου-Δυτικής Μακεδονίας	30,2
Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας	26,5
Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίων Νήσων	23,8
Αττικής	27,7
Αιγαίου	20
Κρήτης	25,3

Είναι όμως αλήθεια πως η εγκληματικότητα εδώ και χρόνια και ενώ η χώρα διανύει τον έκτο σχεδόν χρόνο ως προς την οικονομική της κρίση και με την ανεργία να καλπάζει σε ιστορικά υψηλά επίπεδα, όντως αυξάνεται; Σημειώνεται ενδεικτικά σε ηλεκτρονικό άρθρο της Wall Street Journal, ότι στην Ελλάδα, την περίοδο 2010 και 2012 το ποσοστό ανεργίας από 12,6% διπλασιάστηκε σε 24,3%, αλλά τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας δείχνουν υποχώρηση της εγκληματικότητας το 2012 μετά από άνοδο το 2011.

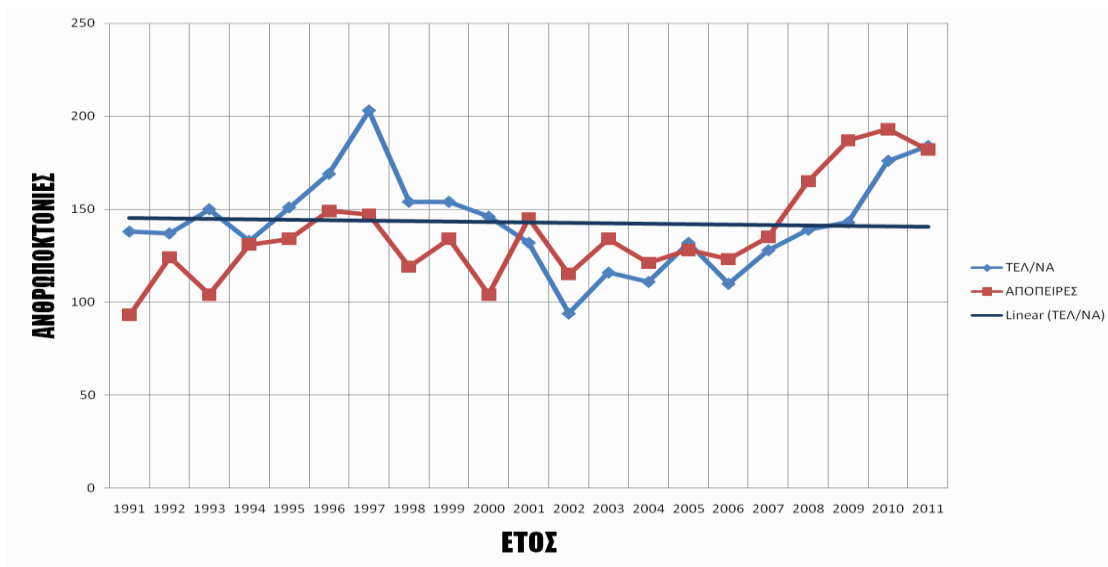
Όσον αφορά το 2013 αντίστοιχα, καταγράφεται στα τελευταία στατιστικά στοιχεία, που εξέδωσε η Ελληνική Αστυνομία, αισθητή μείωση στους βασικούς δείκτες της εγκληματικότητας, ιδίως στις ανθρωποκτονίες, τις διαρρήξεις και τις ληστείες. Ειδικότερα, το οκτάμηνο του 2013 διαπράχθηκαν σε όλη την επικράτεια 685 λιγότερες ληστείες, 10.171 λιγότερες διαρρήξεις και 203 λιγότερες κλοπές τροχοφόρων.

Σε επίπεδο επικρατείας οι ληστείες παρουσιάζουν σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με το 2012, καθώς καταγράφουν συνολική μείωση που ξεπερνά το 17% , ενώ σε Αττική και Θεσσαλονίκη ξεπερνά το 15%.Ανάλογες είναι οι μειώσεις και στα ποσοστά των διαρρήξεων, οι οποίες στην επικράτεια καταγράφουν ποσοστό μείωσης περίπου 16,8%, ενώ στην Αττική το ποσοστό υπερβαίνει το 20,5%.Επιμέρους κατηγορίες λησθειών που καταγράφουν αξιοσημείωτες μειώσεις, αφορούν στις χρηματοποστολές με ποσοστό που αγγίζει το 83,3%, με ποσοστό 66,6% σε ταχυδρομικούς διανομείς, για αρπαγές τσαντών 41,2% και τέλος το 47,3% αφορά μειώσεις λησθειών σε σούπερ μάρκετ.

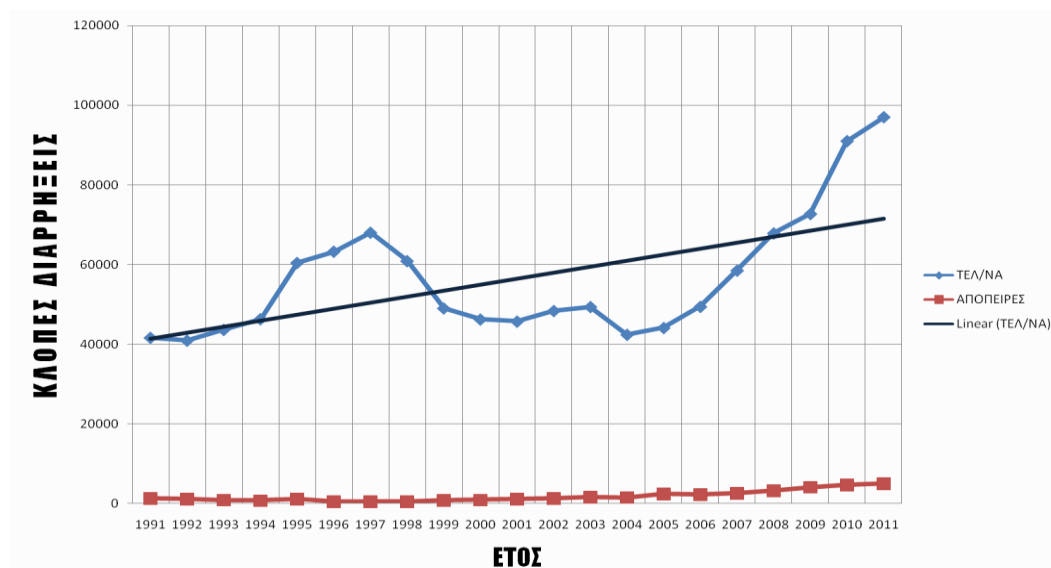
Αναφορικά με τις ανθρωποκτονίες, το ποσοστό των εξιχνιάσεων προσεγγίζει το 88,6%, δηλαδή εξιχνιάστηκαν 194 περιπτώσεις τετελεσμένων ανθρωποκτονιών ή αποπειρών, επί συνόλου 219 περιπτώσεων, ενώ αντίστοιχα πέρυσι είχαν εξιχνιαστεί 185 περιπτώσεις από 250 συνολικά. Εξίσου σημαντικά είναι τα αποτελέσματα και σε άλλες κατηγορίες αδικημάτων, όπως εκβιάσεις, πλαστογραφίες, απάτες, αρχαιοκαπηλία και ναρκωτικά. Αντίθετα, με αλματώδεις ρυθμούς φαίνεται να κινούνται οι υποθέσεις που σχετίζονται με το λαθρεμπόριο, καθώς παρουσιάζουν αύξηση 69,5% (εξιχνιάστηκαν 817 επιπλέον υποθέσεις από 482 το 2012), οι υποθέσεις επαιτείας 135% (1.471 από 626), οι υποθέσεις περί όπλων 37,7% (3.809 από 2.766) και η κυκλοφορία παραχαραγμένων με ποσοστό 20,8% (3.593 από 2.974).

Πρέπει ωστόσο να αναφερθεί ότι όπως διαφαίνεται και από τα στατιστικά στοιχεία που ακολουθούν, η εγκληματικότητα παρουσιάζεται με αυξανόμενη τάση, λόγω παραγόντων, η ανάλυση των οποίων ξεπερνάει τα όρια της παρούσας ανάλυσης. Ενδεικτικά οι κλοπές – διαρρήξεις και οι ληστείες, σημειώνουν κατακόρυφη άνοδο τα τελευταία έτη, μέχρι το έτος 2013, από όταν όπως προείπαμε μειώνονται. Η αύξηση δεν είναι μόνο ποσοτική, αλλά υπάρχει και ποιοτική αναβάθμιση των εγκλημάτων καθότι διαπράττονται με περισσότερη βία από καλύτερα οπλισμένους από ότι στο παρελθόν κακοποιούς. Ενδεικτικά τα ανωτέρω παρουσιάζονται στα παρακάτω διαγράμματα.

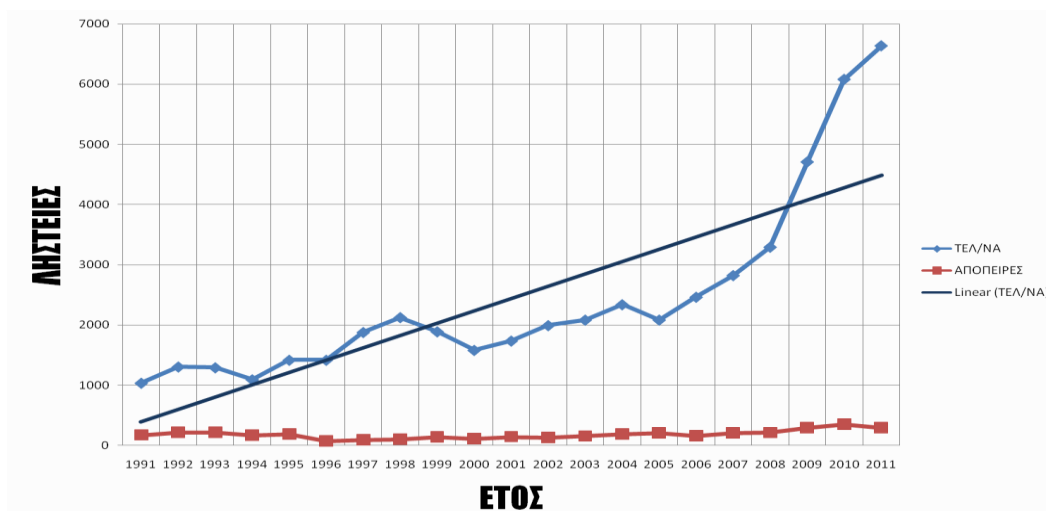
Διάγραμμα 10: Δείκτης ανθρωποκτονιών κατά τα έτη από 1991 έως 2011 από στατιστικά στοιχεία ΕΛ.ΑΣ.

Διάγραμμα 11: Δείκτης κλοπών-διαρρήξεων κατά τα έτη από 1991 έως 2011 από στατιστικά στοιχεία ΕΛ.ΑΣ.

Διάγραμμα 12: Δείκτης ληστειών κατά τα έτη από 1991 έως 2011 από στατιστικά στοιχεία ΕΛ.ΑΣ.

Αντίθετη άποψη αντίστοιχα όμως έχει ο Oliver Staley που επισημαίνει σε άρθρο της στην Financial Post (ημερομηνία 6 Δεκεμβρίου του 2012) ότι η μεσαία ελληνική τάξη κυρίως φαίνεται να είναι αυτή που στρέφεται προς την εγκληματικότητα και διάφορες μορφές της. Αυτές οι μορφές δεν συνδέονται τόσο με τη λεγόμενη βαριά εγκληματικότητα (όπως φόνους, βιασμούς κ.λ.π.) όσο με περιπτώσεις, όπως οι κλοπές.⁵⁸ Αυτό το είδος εγκληματικότητας επισημαίνεται επί παραδείγματι μέσα από τις περιπτώσεις απλών ανθρώπων που φτάνουν πλέον να κλέβουν ρεύμα από τα δίκτυα της Δ.Ε.Η., δεδομένου ότι λόγω της πολύ υψηλής φορολογίας, αλλά και του ότι δεν είναι ενταγμένοι στην αγορά εργασίας, καθώς έχασαν τη δουλειά τους αυτά τα τελευταία χρόνια, δεν δύνανται να πληρώνουν τους αναλογικά πολύ υψηλούς λογαριασμούς.

Σημαντικό πρόβλημα φαίνεται να αντιμετωπίζουν μέσα σε ένα τέτοιο ζοφερό κλίμα, ομάδες νέων που προέρχονται από χαμηλές εισοδηματικά, μορφωτικά και κοινωνικά ομάδες, ομάδες δηλαδή που με το ξέσπασμα της κρίσης και τη συνακόλουθη αύξηση φαινομένων, όπως η ανεργία, κατέστησαν άμεσα οι πλέον ευάλωτες. Η παραβατικότητα των ανηλίκων εστιάζεται κυρίως σε ομάδες νεαρών, που είναι κοινωνικά και οικονομικά αδύναμες και βρίσκονται εξαρχής σε μειονεκτική θέση.

⁵⁸ Staley O., "Greek middle class turns to crime as depression deepens" December 6th 2012, στο www.business.financialpost.com

Πάντως κάποιες αναφορές ως προς τη σύνδεση της ανεργίας με την εγκληματικότητα, ως προς τον ελληνικό χώρο, μπορούμε να εντοπίσουμε και σε παλαιότερες δεκαετίες. Επί παραδείγματι, στις 15 - 1- 1957 στην εφημερίδα Τα Νέα, υπάρχει ρεπορτάζ, σύμφωνα με το οποίο "Ένας στους τέσσερις είναι άνεργος μεταξύ των Ελλήνων εργαζομένων. Η ένταση της εγκληματικότητας αποτέλεσμα ανεργίας και πενίας".

Και ο καθηγητής στη Νομική Σχολή Αθηνών, Ν. Κουράκης κρίνει πως η αύξηση της εγκληματικότητας και η ποιοτική της διαφοροποίηση σε σύγκριση με το παρελθόν, είναι συνυφασμένη με δομικούς παράγοντες. Ένας από αυτούς αναμφίβολα είναι η ανεργία. Η έξαρση της τελευταίας τα τελευταία χρόνια, σε συνδυασμό με και με ένα γενικότερο πνεύμα δυσλειτουργίας βασικών κοινωνικοποιητικών θεσμών (οικογένειας, σχολείου), ηθικής χαλάρωσης, καταναλωτισμού και εύκολου πλουτισμού, έχει οδηγήσει σε έξαρση των εγκλημάτων κατά της περιουσίας, τα οποία τελούνται πλέον όχι μόνο για λόγους απλής κάλυψης βιοποριστικών αναγκών, όσο προπάντων για λόγους «ευμάρειας», δηλ. καλύτερης «ποιότητας ζωής», ή και για λόγους καθαρής απληστίας (π.χ. προς απόκτηση δεύτερου ή τρίτου αυτοκινήτου και έπαυλης).⁵⁹

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα κατά τη γνώμη μας, μπορεί να θεωρηθεί η μελέτη των George Saridakis και Hannes Spengler, όπου αναδεικνύεται το ποσοστό σύνδεσης της ανεργίας με την εγκληματικότητα στην Ελλάδα, με βάση στοιχεία της περιόδου 1991 - 1998, δηλαδή πολλά χρόνια προτού καν προκύψει στη χώρα μας η οικονομική κρίση.

Εδώ, έχουμε καταρχάς έναν πίνακα στον οποίο αποτυπώνονται οι αριθμοί και τα ποσοστά γενικότερα στην εγκληματικότητα κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και όπου παράλληλα αποτυπώνονται κάποιες γενικότερες αλλαγές, μειώσεις ή αυξήσεις ως προς τις συνολικές τάσεις.

⁵⁹ Κουράκης, Ν., "Η εγκληματικότητα στην Ελλάδα" στο Διεθνές Συνέδριο με θέμα "Το έγκλημα στην Κύπρο και τρόποι αντιμετώπισής του: μια συγκριτική προσέγγιση", Λευκωσία, 2001, σελ. 27

Πίνακας 8: Ποσοστά και αριθμοί εγκληματικότητας και πρόληψης στην Ελλάδα για την περίοδο 1991-1998

Πίνακας: Έγκλημα και Πρόληψη στην Ελλάδα κατά το διάστημα 1991-1998				
	Αλλαγή σε ποσοστιαίες μονάδες %		Μέσος όρος	
<i>Εγκλήματα κατά περιουσίας:</i>	Καταγεγραμμένα εγκλήματα	Ξεκάθαρο ποσοστό	Καταγεγραμμένα εγκλήματα	Ξεκάθαρο ποσοστό
Διαρρήξεις	37	- 33	365,1	13,4
Κλοπές αυτοκινήτων	95	- 40	116,5	12,8
Ληστείες	83	- 29	15,6	31,1
<i>Βίαια Εγκλήματα:</i>				
Δολοφονίες	50	- 16	2,7	74,9
Πρόκληση επικίνδυνων σωματικών βλαβών	0	- 4	67,3	95, 5
Βιασμοί	0	12	2,4	69,5

Σημείωση: Τα καταγεγραμμένα εγκλήματα εδώ αντιστοιχούν ανά 100.000 άτομα πληθυσμού. Το ξεκάθαρο ποσοστό είναι επί τοις εκατό %.

Από την ανάλυσή τους, οι George Saridakis και Hannes Spengler, καταδεικνύουν πως τη συγκεκριμένη περίοδο, εποχή γενικότερα κατά την οποία η ανεργία στη χώρα δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί πως ήταν σε υψηλά επίπεδα (αφού η χώρα τότε άλλωστε είχε γνωρίσει και μια "χρυσή" δεκαετία οικονομικής άνθησης) δεν υπήρξε στην ουσία ανάπτυξη ως προς τα οικονομικής φύσεως εγκλήματα, όπως οι διαρρήξεις, οι κλοπές, οι ληστείες κ.λπ. Σημειώθηκε όμως αύξηση στους βιασμούς και αυτό σύμφωνα με τους δυο συγγραφείς μπορεί να συνδεθεί με το ότι αυτήν την ίδια εποχή σημειώνεται άνοδος στην ανεργία των γυναικών, η οποία στην πορεία γιγαντώθηκε. Αυτό το στοιχείο ταυτόχρονα όμως, συνοδεύτηκε και από μια μικρή άνοδο στην ανεργία των ανδρών. Εδώ με άλλα λόγια, υπάρχει σύνδεση

μεταξύ εγκληματικότητας και ανεργίας, υπό το σκεπτικό πως από τη μια η γυναίκα καθίσταται πιο ευάλωτη και εξαρτημένη, όντας εκτός της αγοράς εργασίας, ενώ ο άνδρας αντίστοιχα δεν έχει τη δυνατότητα να περάσει το χρόνο του δημιουργικά.⁶⁰

Από όλα όσα αναφέρονται εδώ, θα μπορούσαμε να πούμε πως γενικότερα ως προς την ελληνική περίπτωση δεν φαίνεται να υφίσταται ένας σαφής σύνδεσμος ανάμεσα στο φαινόμενο της ανεργίας και αυτό της εγκληματικότητας. Σε κάποιο βαθμό ίσως αυτή η σύνδεση θα λέγαμε ότι ισχύει για την περίπτωση των νέων ανθρώπων. Την ίδια στιγμή όμως, η τάση ενός τμήματος της σύγχρονης νεολαίας προς παραβατικές συμπεριφορές δεν είναι και πάλι απαραίτητο να συνδέεται αποκλειστικά και μόνο με την απουσία εργασίας. Σαφώς η έλλειψη επαγγελματικών προσανατολισμών και προοπτικών για έναν νέο μπορεί να λειτουργεί επιβαρυντικά, αλλά ίσως εδώ ταυτόχρονα υφίστανται και άλλες συνιστώσες, όπως το οικογενειακό περιβάλλον, οι επιρροές της σύγχρονης μαζικής κουλτούρας μέσω τηλεόρασης, Internet, κινηματογράφου κ.λ.π., που μπορεί ορισμένες φορές να προωθούν στάσεις συνυφασμένες με τη βία και τον εύκολο πλουτισμό.

10. Συμπεράσματα

Από τα όσα τονίστηκαν πιο πάνω, καταρχήν μπορούμε να σημειώσουμε ότι ως προς την έννοια της εγκληματικότητας διαχρονικά δεν φαίνεται να υπήρξαν κάποιοι δεδομένοι ορισμοί. Για παράδειγμα, στις ομάδες των πρωτογόνων, η συμπεριφορά που καταδικάζεται αυστηρότερα είναι εκείνη που θεωρείται ότι προσβάλλει τις υπερφυσικές δυνάμεις. Ακόμη και πράξεις σχετικά ασήμαντες, όπως η παράβαση των κυνηγετικών κανόνων, σχετίζονται με υπερφυσικές δοξασίες ή με θρησκευτικές αντιλήψεις και ερμηνεύονται ως ιεροσυλίες.

Στους νεότερους χρόνους, η Ιερά Εξέταση και οι δίκες μαγείας δίνουν ακόμη μία απόδειξη της δύναμης των θρησκευτικών πεποιθήσεων. Στα μέσα του 17ου αι., οι Κουακέροι, στην αποικία της Μασαχουσέτης, τιμωρούνταν με φυλάκιση και με θάνατο ως “βλάσφημοι αιρετικοί” και στη Γαλλία έναν αιώνα ακόμη αργότερα -στην εποχή του Βολταίρου και του Ρουσσώ- γίνονταν θανατικές εκτελέσεις για το έγκλημα της ιεροσυλίας.

⁶⁰ Saridakis, G., Spengler, H., (2009). "Crime, Deterrence and Unemployment in Greece: A panel data approach", στο Discussion Papers, V. 853, German Institute of Economic Research, Berlin, σελ. 387

Η κοινωνική αντίδραση για την προσβολή των θεοτήτων εξασθενεί όσο αυξάνει η γνώση και η κατανόηση των φυσικών φαινομένων, αλλά ακόμη και σήμερα η διδασκαλία επιστημονικών θεωριών που διαψεύδουν τις Γραφές θεωρείται σε πολλές ομάδες αντικοινωνική και σε μερικά κράτη αποτελεί μάλιστα και παράβαση του ποινικού νόμου. Νόμοι που απαγορεύουν τη βλασφημία ισχύουν ακόμη σε πολλά σύγχρονα κράτη, αν και δεν εφαρμόζονται παρά σε σπάνιες περιπτώσεις.

Στη σύγχρονη εποχή η έννοια της εγκληματικότητας γενικότερα θα λέγαμε ότι κινείται στο πλαίσιο της άποψης ότι ο όρος κανονικά δεν έχει μια απλή, συγκεκριμένη και διεθνώς αποδεκτή έννοια, αλλά εντούτοις μια σημασία, που εν πολλοίς μπορεί να θεωρηθεί αποδεκτή είναι το ότι το έγκλημα που επίσης καλείται και αδίκημα, είναι πράξη βλαβερή, όχι μόνο ενάντια σε ένα άτομο, αλλά και ενάντια στο κοινωνικό σύνολο και κατά προέκταση το κράτος. Και τέτοιες πράξεις, είναι απαγορευμένες και κολάσιμες, με βάση το νόμο.

Από την άλλη μεριά, σε ό, τι αφορά την ανεργία, την έννοιά της και τα αιτία που μπορεί να σχετίζονται με αυτήν, έγινε παραπάνω μια σειρά από παρατηρήσεις, εκ των οποίων θα μπορούσαμε γενικότερα να κρατήσουμε τα εξής: α) με τον όρο άνεργος νοείται το σύνολο των πολιτών που υπάρχουν χωρίς εργασία, είναι διαθέσιμοι να εργαστούν και βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας. Πιο κατανοητά: όλοι εκείνοι που αναζητούν εργασία και αδυνατούν να βρουν. Η πρώτη και τρίτη προϋπόθεση αναφέρεται σε αμειβόμενη εργασία και οι δυο προϋποθέσεις βρίσκονται σε αρμονία με τους ορισμούς του ενεργού και ανενεργού πληθυσμού γιατί δεν στηρίζονται στον διαχωρισμό μεταξύ της εργασίας και μη εργασίας, αλλά ανάμεσα στην αμειβόμενη και στη μη αμειβόμενη. Εργασία μη αμειβόμενη, όσο εντατική και αν είναι, δεν εξέρχεται του ορισμού του μη ενεργού πληθυσμού. Ανεργία δεν σημαίνει απουσία εργασίας, αλλά απουσία αμειβόμενης εργασίας. Δεν θεωρείται άνεργος σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, κάποιος που αναζητούσε εργασία αλλά δεν βρήκε μέσα σε ένα χρονικό διάστημα και απογοητευμένος σταμάτησε τις προσπάθειες, β) υφίστανται μια σειρά οικονομικές θεωρίες σε ό, τι αφορά την ανεργία. Μετά από το ξέσπασμα της κρίσης των αρχών της δεκαετίας του 1970, κρίσης που εκκολάφτηκε υπό το βάρος της πετρελαϊκής κρίσης και που σήμανε το τέλος μιας συνεχούς ανοδικής οικονομικής πορείας κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο, εντάθηκε η σύγκρουση μεταξύ των διαφόρων

οικονομολόγων. Η σύγκρουση συγκεκριμένα σημειώθηκε μεταξύ εκείνων που τοποθετούν την ανεπάρκεια της ζήτησης ως αφετηρία της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας της πτώσης των θέσεων εργασίας και την αύξηση της ανεργίας και εκείνων που εξηγούν τα φαινόμενα ως απόρροια της πτώσης της απόδοσης κεφαλαίου, γ) Ως προς τα είδη της ανεργίας, μπορούμε καταρχήν να σημειώσουμε την περίπτωση της λεγόμενης ανεργίας τριβής. Εδώ οι εργαζόμενοι δεν είναι ακινητοποιημένοι μόνιμα στο ίδιο είδος εργασίας. Συνεχώς άτομα εγκαταλείπουν την εργασία τους προς εξεύρεση άλλης, προς αναζήτηση διαφορετικών συνθηκών εργασίας, γεωγραφικής περιοχής, μισθού ή θέσης. Στην κινητικότητα μεταξύ διαφόρων θέσεων εργασίας προστίθεται και η κινητικότητα μεταξύ ανενεργού και ενεργού πληθυσμού.

Άλλη περίπτωση είναι αυτή της λεγόμενης Κυκλικής Ανεργίας. Η κυκλική ανεργία ακολουθεί τις μεταπτώσεις της οικονομικής δραστηριότητας: είναι μικρή σε περιόδους αυξημένης δραστηριότητας, ενώ αυξάνει όσο η οικονομική δραστηριότητα επιβραδύνεται. Το επίπεδο του εσωτερικού προϊόντος καθορίζει πρακτικά τις ανάγκες σε εργατικά χέρια σε μια δεδομένη στιγμή. Κάθε επιβράδυνση της παραγωγής ελαττώνει τις ανάγκες της οικονομίας για εργασία: για το δεδομένο ύψος μισθών οι επιχειρήσεις ζητούν λιγότερη εργασία. Η ελάττωση της ζήτησης εργασίας ακολουθείται από ελάττωση της διάρκειας εργασίας, από απολύσεις, από μη ανανέωση συμβολαίων εργασίας και συνεπώς από αύξηση της ανεργίας.

Ιδιαίτερη είναι η περίπτωση της διαρθρωτικής ή τεχνολογικής ανεργίας. Η τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να προκαλέσει μεταβολές στη βιομηχανία και να έχει ως συνέπεια την παρακμή κάποιων τομέων σε όφελος νέων αναπτυσσόμενων τομέων. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και από την εμφάνιση νέων ανταγωνιστών που περιορίζουν σοβαρά τη ζήτηση εργασίας σε μια χώρα.

Ταυτόχρονα, το φαινόμενο της ανεργίας μπορεί να συνδεθεί με μια σειρά παραγόντων, όπως οι ψυχολογικές επιπτώσεις σε όσους φτάνουν να την υποστούν και μάλιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η ανεργία εδώ μπορεί να συνδεθεί με το αίσθημα του ότι το άτομο δεν προσφέρει στην καθημερινή του ζωή, ενώ φυσικά σημαντικό ρόλο μπορούν να παίξουν και παράγοντες, όπως η συνακόλουθη μείωση του εισοδήματος που επίσης δυσχεραίνει πέρα από τους όρους διαβίωσης του ανέργου και των οικείων του και την ψυχολογία του. Επιπρόσθετα, άλλοι παράγοντες εδώ που μπορεί να συνδεθούν άρρηκτα με την

ανεργία, είναι η μείωση της προσκόλλησης του ατόμου σε κοινωνικές αξίες που συνιστούν σταθερές για τη συνοχή του κοινωνικού συνόλου, η καταφυγή μερικές φορές σε παράνομες ουσίες, όπως τα ναρκωτικά (στοιχείο που σαφέστατα συνδέεται πολύ στενά με την εγκληματικότητα) αλλά και η έλλειψη κινήτρων καθώς και η απουσία προσόντων για τα άτομα εκείνα που έχουν πολύ καιρό να ενταχθούν στην αγορά εργασίας (οπότε αυτό θα τους προσέφερε σε διάφορους επαγγελματικούς τομείς επιπλέον ειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες).

Πέραν όλων αυτών εξετάζοντας συγκεκριμένες περιπτώσεις όσον αφορά τη σύνδεση εγκληματικότητας και ανεργίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή ίσως καθίσταται πολύ πιο εμφανής στην περίπτωση χωρών, όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία, οι Η.Π.Α. και η Νότιος Αφρική. Στην βρετανική περίπτωση επί παραδείγματι, μπορούμε να δούμε ότι ο David Dickinson, αναφέρει σε άρθρο στο περιοδικό *New Economy* (Τεύχος 2, του Ιουνίου του 1995) ότι με βάση μελέτη της περιόδου 1971 -72, είχε υπολογιστεί ότι από 400 νέους ηλικίας 18 ετών, όσοι ήταν άνεργοι ήταν τρεις φορές πιθανότερο να παραβούν το νόμο και να διαπράξουν αδικήματα σε σύγκριση με συνομηλίκους τους που περισσότερο ή λιγότερο ήταν ενταγμένοι στην αγορά εργασίας.

Σε άλλη πάλι έρευνα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, είναι χαρακτηριστικό ότι λαμβάνεται σοβαρά υπόψη μια σειρά παραγόντων ως προς αυτή τη σύνδεση της εγκληματικότητας με την ανεργία. Τέτοιοι παράγοντες εν προκειμένω, είναι το θέμα της ηλικίας και αυτού του φύλου (με έμφαση επί παραδείγματι στο ότι στη Μ. Βρετανία οι νέοι και οι γυναίκες συνιστούν τις πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού ως προς την ανεργία). Το στοιχείο της ηλικίας μπορούμε επί παραδείγματι να σημειώσουμε, ότι αναδεικνύεται ανάγλυφα στην περίπτωση της μελέτης των Carmichael και Ward (2000).

Στην αμερικανική περίπτωση από την άλλη, ενδεικτική και ιδιαίτερα κατατοπιστική μπορεί να θεωρηθεί πως είναι έρευνα που διεξήχθη με βάση στοιχεία πολλών ετών που είχε συγκεντρώσει η αμερικανική υπηρεσία του F.B.I. Συγκεκριμένα, στην έρευνα αυτή υφίσταται μια σχετική σύνδεση ανάμεσα στην εγκληματικότητα και το φαινόμενο της ανεργίας και πως οι πτωτικές ή ανοδικές τάσεις ως προς τη δεύτερη μπορούν να πυροδοτήσουν σχετικές τάσεις πτώσης ή ανόδου και στον τομέα της συχνότητας του

εγκλήματος. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας παρατίθενται σε ένα δοκίμιο (Discussion Paper) που είχε εκδοθεί για λογαριασμό του Κέντρου Ερευνών Οικονομικής Πολιτικής. Το δοκίμιο συγκεκριμένα ανήκει στους οικονομολόγους Steven Raphael (καθηγητή του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια) και Rudolf Winter-Ebmer, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Λιντς.

Η έρευνα φαίνεται να υποστηρίζει μέσω ευρημάτων την άποψη ότι όταν κάποιο άτομο (ιδιαίτερα οι άνδρες) βρεθεί εκτός της αγοράς εργασίας, τότε μάλλον είναι πιθανότερο να οδηγηθεί σε παραβατικές συμπεριφορές, όπως το να κλέψει, αφού αντιμετωπίζει πλέον προβλήματα διαβίωσης. Εδώ είναι επίσης ενδεικτικό το ότι βάσει της έρευνας, φαίνεται να υφίσταται και μια διαδικασία κύκλων ως προς τις αυξητικές ή πτωτικές τάσεις σε διάφορες κατηγορίες εγκλημάτων, από εκείνα που ανήκουν στους πιο ελαφριούς τύπους, όπως κλοπές έως τα πιο βαριά, δηλαδή ένοπλες επιθέσεις, φόνους και βιασμούς. Αυτοί οι κύκλοι δηλαδή συμπίπτουν με ανάλογες κυκλικές διαδικασίες που σχετίζονται με την άνοδο ή πτώση κατά διαστήματα των επιπέδων της ανεργίας.

Ενδιαφέρον για την Αμερική, παρουσιάζει και η έρευνα των καθηγητών εγκληματολογίας, Gary Kleck και Theodore Chiricos, του Πανεπιστημίου της Φλόριντα, στην οποία γίνεται προσπάθεια να "ανιχνευθούν" όλοι εκείνοι οι μηχανισμοί μέσω των οποίων συνδέονται μεταξύ τους η ανεργία και η εγκληματικότητα. Η έρευνα είχε λάβει χώρα κατά το 2002 και αφορούσαν 67 κομητείες της πολιτείας της Φλόριντα. Στην έρευνα αυτή αναδεικνύεται αυτό που οι δύο συγγραφείς κατονομάζουν "ευκαιρία για τη διάπραξη αδικημάτων και εγκλημάτων". Η φράση είναι συνδεδεμένη με το ότι από τη στιγμή που η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση και καθώς η ανεργία (ως βασικό κομμάτι αυτής της ύφεσης) αυξάνεται, είναι φυσιολογικό από κάποιο σημείο και έπειτα να αυξηθεί και η εγκληματικότητα αν και αυτό δεν πάντα κάτι δεδομένο.

Μάλιστα, αυτή η τελευταία επισήμανση εδώ, γίνεται υπό το σκεπτικό πως σε περιόδους οικονομικής στενότητας και κρίσεων, οι εγκληματικές ομάδες δυσκολεύονται ακόμα και αυτές στο να εντοπίσουν όσο το δυνατόν περισσότερους στόχους, εις βάρος των οποίων θα ασκήσουν παράνομες ενέργειες (όπως κλοπές, διαρρήξεις, ληστείες κ.λ.π.). Η έρευνα αυτή είχε εστιάσει κυρίως σε περιοχές της συγκεκριμένης πολιτείας, όπου υπάρχουν

πολλά νοικοκυριά μαύρων (Αφρο-Αμερικάνων), εκείνης δηλαδή της πληθυσμιακής ομάδας που παραδοσιακά θεωρείται η πλέον ευάλωτη σε ότι αφορά την εγκληματικότητα, την ανεργία και την ανισότητα ως προς τα εισοδήματα και την εκπαίδευση.

Ως προς τη γαλλική περίπτωση αντίστοιχα, πολύ σημαντική ήταν η έρευνα των Denis Fougère, Francis Kramarz και Julien Rouget, που εξετάζει το πώς κυρίως η ανεργία μεταξύ των νέων, συνετέλεσε κατά το διάστημα 1990- 2000 στην έξαρση της εγκληματικότητας. Είναι χαρακτηριστικό πως η μελέτη που τιτλοφορείται "Youth Unemployment and Crime in France" (*Journal of the European Economic Association* September 2009 7(5):909–938) είναι η πρώτη περίπτωση, όπου προσφέρονται τόσο αναλυτικά στοιχεία σχετικά με το παρόν ζήτημα, πάντα σε ό, τι αφορά τη γαλλική περίπτωση.

Στο κείμενό τους αυτό, οι συγγραφείς σημειώνουν ότι κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990, η ανεργία για πρώτη φορά μετά από πολλές δεκαετίες, άρχισε να αυξάνεται, ενώ κατά το 1997 άρχισε να σημειώνει πτώση. Ειδικά μεταξύ του 1990 και του 1997 οι ευκαιρίες και δυνατότητες στην αγορά εργασίας μειώθηκαν δραματικά και είναι ενδεικτικό πως η ανεργία είχε φτάσει από το 8,9% στο 12,5%.⁶¹ Σημειώνεται ωστόσο εδώ ότι τα ποσοστά εγκληματικότητας αντίστοιχα ενώ στην αρχή αυξήθηκαν (ειδικά σε ό, τι αφορούσε τις διαρρήξεις και τις κλοπές) στη συνέχεια ακολούθησαν μια ελαφρά πτωτική πορεία.

Ωστόσο κατά την ίδια εποχή είναι χαρακτηριστικό πως τα βίαια και σκληρά εγκλήματα ακολούθησαν ανοδική πορεία. Μάλιστα, όλα αυτά τα στοιχεία και δεδομένα, τα οποία επίσης φάνηκαν να είναι αντικρουόμενα μεταξύ τους (για παράδειγμα μείωση των θέσεων εργασίας, αλλά αντίστοιχα μείωση των εγκλημάτων που σχετίζονται με κλοπές, διαρρήξεις κ.λ.π.) είχαν αποτελέσει σοβαρό ζήτημα συζήτησης κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου του 2002 στη Γαλλία. Η αύξηση της βαριάς εγκληματικότητας είχε αποτελέσει πεδίο έντονων αντεγκλήσεων και μάλιστα είχε συμβάλει στην ήττα στον πρώτο γύρο εκείνων των εκλογών του Σοσιαλιστή Λιονέλ Ζοσπέν από τον ηγέτη του ακροδεξιού Εθνικού Μετώπου, Ζαν Μαρί Λεπέν.

⁶¹ Fougere, D., Pouget, J., Kramarz, Fr., "Youth Unemployment and Crime in France" στο *Journal of the European Economic Association* September 2009 7(5):911

Γενικότερα, οι συγκεκριμένοι συγγραφείς, μέσω της μελέτης αυτής καταδεικνύουν πως όντως η ανεργία και μάλιστα αυτή που μαστίζει νεώτερους σε ηλικία ανθρώπους, μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην αύξηση της εγκληματικότητας. Αυτή η αύξηση μάλιστα σχετίζεται κατά κύριο λόγο με εγκλήματα, όπως οι κλοπές, οι ληστείες και οι διαρρήξεις. Την ίδια στιγμή όμως, ορισμένες άλλες κατηγορίες εγκλημάτων, όπως οι φόνοι ή τα σεξουαλικά εγκλήματα, δεν φαίνεται να συνδέονται με κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες, όπως η ανεργία. Είναι δε πολύ χαρακτηριστικό πως τα οικονομικού χαρακτήρα εγκλήματα, που ήδη αναφέραμε πιο πάνω, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, διέφεραν από περιοχή σε περιοχή εντός της Γαλλίας. Αυτό σχετίζεται από τους συγγραφείς με το ότι μεταξύ των διαφόρων αυτών περιοχών υφίστανται σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς τα ποσοστά ανεργίας, ιδιαίτερα σε ό, τι αφορά τις τάξεις των νέων.

Στην περίπτωση της Ισπανίας από την άλλη, θα μπορούσε να σημειωθεί το ότι αφενός μεν η χώρα παραδοσιακά εμφανίζει υψηλά επίπεδα ανεργίας και μάλιστα για πολλά χρόνια, αν όχι δεκαετίες, ήταν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το κράτος - μέλος με την υψηλότερη ανεργία. Αφετέρου όμως, δεν μπορούμε να πούμε, με βάση τα στοιχεία, που παρατέθηκαν παραπάνω, ότι υφίστανται τόσο υψηλά επίπεδα εγκληματικότητας, σαν αυτά για παράδειγμα που παρατηρούνται παραδοσιακά στην αμερικανική κοινωνία. Ίσως, κατά τη γνώμη μας, και αυτό είχε τονιστεί πιο πάνω, να ισχύει εδώ (όπως και στην ελληνική περίπτωση) το ότι η συγκεκριμένη κοινωνία, καθώς διαχρονικά δεν είχε το ίδιο επίπεδο ως προς τους διαφόρους κρατικούς θεσμούς πρόνοιας, όπως επί παραδείγματι είχαν οι αγγλοσαξονικές κοινωνίες, επιχείρησε να καλύψει αυτό το κενό μέσα από άλλους πιο παραδοσιακούς θεσμούς. Εξ αυτών κυρίως επιμένουμε να διακρίνουμε το θεσμό της οικογένειας που ανέκαθεν αποτελούσε ισχυρό παράγοντα κοινωνικής οργάνωσης του ατόμου στις κοινωνίες της Μεσογείου και του ευρωπαϊκού νότου.

Στην περίπτωση αντίστοιχα της Νοτίου Αφρικής, η διασύνδεση της ανεργίας με την εγκληματικότητα θα πρέπει να θεωρηθεί πιο προφανής με το σκεπτικό άλλωστε πως για πολλές δεκαετίες (αν όχι αιώνες με την αποικιοκρατική διοίκηση) προωθήθηκε ένα καθεστώς αυστηρού φυλετικού διαχωρισμού. Στο πλαίσιο αυτού του διαχωρισμού που έμεινε γνωστός ως Απαρτχάιντ, οι πληθυσμοί των γηγενών μαύρων της χώρας, δηλαδή της

συντριπτικής πλειοψηφίας του πληθυσμού της Νοτίου Αφρικής, έμεναν έξω από τις ευκαιρίες οικονομικής ανέλιξης. Αυτές οι ευκαιρίες ήταν συνυφασμένες και με τομείς, όπως η εκπαίδευση και είναι σαφές πως με το πέρασμα των ετών και καθώς οι αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία, έδωσαν έμφαση σε θέματα όπως η εξειδίκευση στην αγορά εργασίας, ο πληθυσμός των μαύρων, ακόμα και μετά την πτώση του Απαρτχάιντ στις αρχές της δεκαετίας του 90', βρέθηκε σε δυσχερή θέση ως προς την ένταξη σε αυτή τη νέα οικονομία της αγοράς.

Εδώ μπορούμε να σημειώσουμε για άλλη μια φορά, επί παραδείγματι, το ότι σε μια περιοχή της χώρας το Γκάουτενγκ, με βάση στοιχεία του 1991, το ποσοστό ανεργίας στις περιοχές των λευκών κυμαινόταν κοντά στο 0%, τη στιγμή που στις περιοχές των μαύρων το αντίστοιχο ποσοστό κυμαινόταν κοντά στο 30%. Πέραν αυτής της πραγματικότητας όμως, στην πορεία των ετών σημειώθηκε μια σημαντική τάση μετατόπισης των οικονομικών δραστηριοτήτων από τα κέντρα των πόλεων προς περιοχές προαστίων. Αυτό το στοιχείο της σταδιακής παρακμής παραδοσιακά ισχυρών οικονομικών και επιχειρηματικών ζωνών σε συνδυασμό με το ότι συνεχίστηκε και συνεχίζεται η διατήρηση των υψηλών ποσοστών ανεργίας μεταξύ των μαύρων, συνθέτουν ένα τοπίο εντός του οποίου η εγκληματικότητα, ως συνεπακόλουθο αυτών όλων των προαναφερόμενων χαμένων ευκαιριών για καλύτερη ποιότητα ζωής, βρίσκει πεδίο άνθισης.

Από την άλλη τέλος, ως προς την ελληνική περίπτωση, μπορούμε να επισημάνουμε ότι ακόμα και η τεράστια, για τα δεδομένα της χώρας έως σήμερα, ανεργία, η οποία πλέον κινείται περίπου το 27%, δεν θα λέγαμε ότι αντιστοιχεί σε κάποια αντίστοιχη έκρηξη της εγκληματικότητας στη χώρα. Φυσικά τα ποσοστά και τα μεγέθη της εγκληματικότητας του σήμερα δεν είναι σε καμιά περίπτωση αντίστοιχα με εκείνα προηγούμενων δεκαετιών και περιόδων. Για παράδειγμα και στις αρχές της δεκαετίας του 60' είχε σημειωθεί για ένα σύντομο χρονικό διάστημα μια αύξηση της ανεργίας κοντά στα σημερινά επίπεδα, χωρίς όμως αυτό να σημάνει έκρηξη των δεικτών εγκληματικότητας. Αντίθετα όμως, κατά τις τελευταίες αυτές δεκαετίες, ακόμα και σε περιόδους, κατά τις οποίες η χώρα ζούσε υπό ένα καθεστώς οικονομικής ευμάρειας και που τα ποσοστά ανεργίας θεωρούνταν χαμηλά

ακόμα και για τα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήδη είχε ξεκινήσει μια διαδικασία αύξησης των δεικτών εγκληματικότητας.

Τα τελευταία αυτά χρόνια, η συγκεκριμένη αύξηση ως προς την εγκληματικότητα σαφώς συνεχίστηκε και κάποιες χρονιές όπως την περίοδο 2009-2011 είχαν σημειωθεί σημαντικά ανοδικές τάσεις, εντούτοις όμως, δεν θα λέγαμε ότι μπορούν να συνδεθούν απόλυτα και ξεκάθαρα με τα επίσης αυξανόμενα ποσοστά ανεργίας. Σαφώς και στην Ελλάδα, ιδιαίτερα σε κύκλους και ομάδες των νέων ανθρώπων και ιδιαίτερα εκείνων που ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα και που δεν έχουν τόσες δυνατότητες ως προς την μερική τουλάχιστον αποκατάσταση των αρνητικών οικονομικών συνεπειών που προκαλεί η ανεργία, υφίστανται σε κάποιο βαθμό φαινόμενα ροπής ενίοτε προς την παραβατικότητα ή και προς τη βία και το έγκλημα. Κι εδώ δηλαδή σαφώς δεν μπορεί να απορριφθεί το ενδεχόμενο ορισμένα άτομα, που είναι αντιμέτωπα πια με το φάσμα της ανεργίας, να καταφύγουν σε παράνομες πράξεις, με στόχο κυρίως, θα λέγαμε, την προσπάθεια για την εξασφάλιση ορισμένων, έστω και παράνομων, πόρων διαβίωσης.

Επίσης, είναι φανερό πως καταστάσεις, όπως η οικονομική κρίση και η ανεργία μπορούν να συμβάλλουν μακροπρόθεσμα στη δημιουργία μιας επερχόμενης γενιάς ατόμων νέων, που και δεν θα έχουν τη δυνατότητα να εισέλθουν από νωρίς στην αγορά εργασίας και που συνακόλουθα, μπορεί έτσι να οδηγηθούν σε ένα είδος απομόνωσής τους από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Ατόμων που μπορεί να καλλιεργήσουν με το πέρασμα του χρόνου και εφόσον δεν διαθέτουν το κατάλληλο μορφωτικό και οικογενειακό, κατά τη γνώμη μας κυρίως, υπόβαθρο, ένα είδος κοσμοθεωρίας βάση της οποίας το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο θα θεωρείται για αυτούς ένα είδος εχθρού, ένα είδος πεδίου από το οποίο δεν θα έχουν καμιά ηθική αναστολή να δρέψουν καρπούς με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς να τους ενδιαφέρει αν αυτός είναι αθέμιτος.

Για την ώρα όμως, δεν μπορούμε να πούμε πως κοινωνίες, όπως η ελληνική, μπορεί να θεωρηθεί πως υπάρχει η ξεκάθαρη σύνδεση μεταξύ ανεργίας και εγκληματικότητας. Η εμφάνιση και καλλιέργεια της τελευταίας, σε κάθε περίπτωση και αυτό φρονούμε ότι ισχύει και στις περιπτώσεις χωρών και κοινωνιών, όπως οι αγγλοσαξονικές (όπου παραδοσιακά αυτή η σχέση

θεωρούνταν πιο εμφανής και αυτονόητη), είναι μάλλον περισσότερο αποτέλεσμα ενός συνδυασμού ποικίλων παραγόντων. Μπορεί δηλαδή, πέρα από την οικονομική εξήγησή της (όπου συγκαταλέγεται και η ανεργία), η εγκληματικότητα να βασίζεται και σε παράγοντες, όπως οι έντονες τάσεις ατομικισμού σε μια κοινωνία, οι τάσεις για αποκλεισμούς και παραδοσιακές διακρίσεις εις βάρος ορισμένων φυλετικών ή εθνοτικών ομάδων σε άλλες κοινωνίες, η κουλτούρα ίσως κάποιων κοινωνιών που έδινε αξία στη βία και τη χρήση όπλων (όπως η αμερικάνικη από αιώνες ήδη πριν) κ.λ.π.

Εδώ και σε κάθε περίπτωση έχουμε την προσωπική άποψη πως ένας σταθεροποιητικός παράγοντας για κοινωνίες, όπως αυτή της σύγχρονης Ελλάδας, παρά τα όποια προβλήματα και τις όποιες ελλείψεις προοπτικών για το άμεσο μέλλον τουλάχιστον στην ντόπια αγορά εργασίας, είναι η οικογένεια. Η τελευταία δηλαδή, δεν παύει να λειτουργεί περισσότερο ή λιγότερο και στις μέρες μας σαν ένα είδος προστατευτικού δικτύου με το οποίο εν μέρει αμβλύνονται για τα άτομα που περιπίπτουν στην άβυσσο της ανεργίας, οι όποιες αρνητικές συνέπειες σε πολλαπλά επίπεδα (ψυχολογία, καταχρήσεις) και με τα οποία το άτομο μπορεί να καταλήξει στο έγκλημα.

11. Βιβλιογραφία

1. Αλεξιάδης, Στ., *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1996
2. Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, Α, 1253a 1-5 και Α, 1252b - 1253a 33
3. A. W. Phillips, The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861 – 1957, *Economica*, 1958
4. Badel. A., & Greaney, Br., "Exploring the Link between Drug Use and Job Status in the U.S." στο www.stlouisfed.org
5. Barber, B., "Unemployment" στο www.politics.co.uk
6. Barker, J.A., *The South African Labor Market*, J.L. van Schaik edition, Pretoria, 1992
7. Bausman, K., & Goe, R.W., "An Examination of the Link Between Employment Volatility and the Spatial Distribution of Property Crime Rates" στο *The American Journal of Economics and Sociology* 63

8. Becker, G., " The Economic Way of Looking At Life", Nobel Prize Lecture, December 9, 1992. From *Nobel Lectures, Economics 1991-1995*, Editor Torsten Persson, World Scientific Publishing Co., Singapore, 1997
9. Becker, G.S., 1968. Crime and punishment: an economic approach. *Journal of Political Economy* 82
10. Burdett, K., Lagos R., & Wright R., 2003. "Crime, Inequality and Unemployment" στο περιοδικό *American Economic Review* 93
11. Campbell, B., *Goliath: Britain's dangerous places*, London, 1993
12. Carmichael, F., Ward, R., 2000. Youth unemployment and crime in the English regions and Wales. *Applied Economics* 32, 559–571
13. Chirikos, T., Kleck, G., "Unemployment and Property Crime: A Target-Specific Assessment of Opportunity and Motivation as Mediating Factors" στο *Florida State University Criminology*
14. Γαρδίκας Κ.Γ., *Εγκληματολογία, Τόμος Γ', Σωφρονιστική*, εκδόσεις Δ. Ν. Τζάκας - Δελαγραμμάτικα, Αθήναι, 1955
15. Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, Α., *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1984
16. Δημουλάς, Κ., Μπαμπανέλου, Δ., Τσιώλης, Γ., *Από την Κοινωνική Ευπάθεια στον Κοινωνικό Αποκλεισμό*, εκδόσεις Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα, 2002
17. Dickinson, D., (1995), "Crime and Unemployment" στο *New Economy*, Vol. 2, Issue 2
18. Fagin, L., & Little, M., *The forsaken families: the effects of unemployment*, Penguin ed., 1984
19. Freeman, R.B., 1980. Crime and unemployment. In: Wilson, J.Q. (Ed.), *Crime and Public Policy*. ICS Press, San Francisco
20. Fougere, D., Pouget, J., Kramarz, Fr., "Youth Unemployment and Crime in France" στο *Journal of the European Economic Association* September 2009 7(5):911
21. Gobillon, L., Rupert, P., Wasmer. E., "Ethnic Unemployment Rates and Frictional Markets" στο CEPR Discussion Paper 9507, June 2013
22. Hall, P.V., "Unemployment and Urban Development in Gauteng", *Development Southern Africa*, 14 (4): 1997

23. Κατσανέβας, Θ., *Απασχόληση και Ανεργία στην Ελλάδα*, εκδόσεις ΟΑΕΔ, Αθήνα, 1986
24. Κονταξής Κ. Α. *Ποινικός Κώδικας: Συνδυασμός Θεωρίας και Πράξης*, εκδόσεις Σάκκουλα, Τόμος Α', Αθήνα, 1987
25. Κουράκης, Ν., "Η εγκληματικότητα στην Ελλάδα" στο Διεθνές Συνέδριο με θέμα "Το έγκλημα στην Κύπρο και τρόποι αντιμετώπισής του: μια συγκριτική προσέγγιση", Λευκωσία, 2001
26. Levitt, S.D., " Alternative Strategies for Identifying the Link Between Unemployment and Crime" στο *Journal of Quantitative Criminology* 17
27. Levitt, S.D., " Understanding Why Crime Fell in the 1990s: Four Factors that Explain the Decline and Six that Do Not," *Journal of Economic Perspectives*, 18
28. Long, S.K., Witte, A.D., 1981. Current economic trends: implications for crime and criminal justice. In: Wright, K.N., Oelgeschlager, G., Medoff, H. (Eds.), *Crime and Criminal Justice in a Declining Economy*. Oelgeschlager, Gunn and Hain, Cambridge, MA
29. Martin, E., *Oxford Dictionary of Law*, 7th edition, Oxford University Press, Oxford, 2003
30. Moore, J. W. (1985), "Isolation and stigmatization in the development of an underclass: The case of Chicano gangs in East Los Angeles", *Social Problems*, 23: 6-16
31. Πανούσης, Ι., *Σύγχρονα θέματα Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Δανιά, Αθήνα, 1990
32. Παπαματθαίου, Μ., "Η ανεργία βλάπτει σοβαρά την υγεία", στην εφημερίδα *Το Βήμα*, 18/4/1999
33. Perlman, R., *Labor Theory*, Wiley editions, 1969
34. Raphael, St., & Winter - Ebmer, R., (1997), "Identifying the effect of unemployment in crime" στο *CEPR Discussion Paper* No. 2129
35. "Σαμαράς από τις Βρυξέλλες: η ανεργία στην Ελλάδα, απειλεί την κοινωνική συνοχή" στο www.tanea.gr, 27/6/2013
36. Saridakis, G., Spengler, H., (2009). "Crime, Deterrence and Unemployment in Greece: A panel data approach", στο *Discussion Papers*, V. 853, German Institute of Economic Research, Berlin

37. Staley O., "Greek middle class turns to crime as depression deepens" December 6th 2012, στο www.business.financialpost.com
38. Tshabalala, N.G., A SOCIOLOGICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF UNEMPLOYMENT ON THE RATE OF CRIME IN SOUTH AFRICA, WITH SPECIFIC Reference TO THE PROVINCE OF KWAZULUNATAL, University of Zululand, 2003
39. Wacquant. L., *Οι φυλακές της μιζέριας*, εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα, 2000
40. Warr, P., & Jackson, P., (1985). "Factors influencing the psychological impact of prolonged unemployment and of re - employment" στο *Psychol Med.*, Nov. 15(4)
41. Williams, M., "SA's woes spark another exodus" στο www.iol.co.za
42. Winnet R., "Third of Unemployed are convicted criminals" στο www.telegraph.co.uk
43. www.eur-lex.europa.eu (ημερομηνία προσπέλασης 22/11/2013)
44. www.nationmaster.com
45. "How unemployment affects society" στο www.hipcrime.blogspot.gr
46. "Γαλλία: σε νέο ιστορικό υψηλό η ανεργία τον Ιούλιο" στο www.tovima.gr/finance
47. "Σε υψηλό 16 ετών η ανεργία στη Γαλλία στο γ' τρίμηνο" στο www.capital.gr.
48. "Unemployment causes higher property and violent crime rates" στο www.bilbo.economicoutlook.net.